I. Lipsii
Lovanium

1610

3823
3821
3822
3818
3819
3820

3822
c.

I. LIPSI
DE RECTA PRONVNCIATIONE LATINÆ LINGVÆ DIALOGVS.

Editio vltima.

ANTVERPIAE,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.
cIↄ. Iↄc. IX.

Cum Priuilegijs Cæſareo & duorum Regum.

AD ILLVSTREM V.

PHILIPPVM SIDNEIVM

EX ILLVSTRISSIMA WARVICENSIVM STIRPE.

QVÆRIS à me ſeriò, Vir illuſtris PHILIPPE SIDNEIE, de Pronunciatu Latinæ linguæ quid ſentiam? germanúmne & verum hunc, quo nunc vtimur: an alium fuiſſe antiquitus, qui, vt multa alia, exoleuerit tenebris ignorantiæ obrutus & longi æui. Tenuis ſubtiliſque inquiſitio: nec ſcio an non gloriȩ ſolùm expers, ſed & fructus. Illam enim quî ſperes ex agello tam ſterili? quem ipſum quòd colimus & inuertimus paullò ſtudioſiùs, carpent magis quàm ignoſcent. Ambitionem appellabunt, & friuolam in paruis iactantiam. Quî etiam fructum? cùm & pauci hæc ad animum ſiue aures admittent: & ſiqui; tamen hactenus, vt ſcire ea velint, non vti. Quis enim erit ille

tantis ceruicibus, qui primus hæc nouata inferet ſiue efferet? qui os aperiet contra vulgi totius ſenſum, contra ętatum aliquot conſenſum? & ſi faciet, quid merebitur niſi riſum? Itaque ego ipſe qui hæc adſero, noſcere ea ſatis habeam, non promere: nec vmquam illuc impellar, vt brachia dirigam contra imperitiæ hunc torrentem. Quis ergo finis? tibi ô SIDNEIE parêre. quia durus, ſiue improbus, ſi illi quidquam negem, *cui dij ipſi* (vſurpabo Laberianum illud de Cæſare) *nihil negauerunt*. Corporis tui bona intueor? ad robur pariter factus es, & ad decôrem. Animi? cultiſſimus ille: & vberrimæ in te ingenij iudicijque dotes. Externa? ſtirpe nobiliſſimus es, opibus ſplendidiſſimus. nec quidquam facilè tibi deeſt, quod Naturę aut Fortunæ adeſt. Macte his dotibus! eò magis, quòd non ad ambitionem, vt pleraque iſta nobilitas, aut ad pompam abuteris: ſed confers eas, quà potes, ad tuam & publicam ſalutem. Idque domi & foris, togâ & ſago: cùm vegeta illa animi vis ad omnia ſufficiat: & Marti ita lites, vt ſacrum numquam deſeras Sophiæ & Muſarum. Quod Archilogus ille de ſe gloriatus olim; tu magis iure:

* Εἰμὶ δ' ἐγὼ θεράπων μὲν ἐνυαλίοιο ἄνακτος,
Καὶ μουσέων ἐρατὸν δῶρον ἐπιστάμενος.

* Sum quidē ego famulus cultorq; Dei armipotētis: Sed tamē & Muſarū incluta dona habeo.

Sed libo hoc laudum tuarum limen, non penetro.

netro. quia vt ſacra cum ſilẽtio potiùs, quàm plauſu ſpectamus: ſic tuas ego virtutes. quas veneror, non exſequor; adoro pęnè dixerim, non adorno. Tu tantùm, ô Britanniæ tuæ clarum ſidus, (cui certatim lucem affundunt Virtus, Muſa, Gratia, Fortuna) tenuem obſcurumq́; hunc laborem à me libens accipe, & paulliſper inſtar doni pendêre patere in Famæ templo. Non enim vt verum legitimúmque donum: ſed vt illius obſidem, & velut ſponſoriam tabellam. Alia ſunt te & me digna. quæ dabo, dedicabo, ſi viuam: atque ita viuam.

Salue à Lipsio. qui ſcripſi hæc Lugduni in Batauis xvi. Kal. April. ∞. IↃ. lxxxvi.

LECTORI MEO SALVTEM DICO.

ACcipe, Lector, Grammaticum hoc à me opus, tenue, ſubtile, imò vile. Laudem quæſierim? ludum. Medici iamdiu abeſſe me iubent ab omni curâ: abſum. ſeria non ago: & tamen ne nihil agam (id eſt, ne mortuus ambulem inter viuos,) hoc ago. Teſſeris aut talis tempus fallunt alij: mihi nugæ & nuces hæ placitæ puerorum. Scilicet ad elementa mea redij, dum corpus quoque paullatim ad ſua. Carpis? magni à me, & qui ante me, auctores. Senatores, atque ipſi Principes fecêre hæc olim: & noſtro æuo Scaliger ille Cæſar, qui non vilior mihi Auguſtâ omni ſtirpe. Gallinæ oua quædam ſubuentanea edunt, parituræ mox vera: nobis interdum fas, ingenij iſtos inanes fætus. Nec minuimur per hæc minuta, ſi reipſâ magni. non magis quàm columna, ſi in vallem demittitur: quæ apparebit minùs alta, non erit. Myrmecidis quadrigæ aut formicæ, Praxitelis operibus granditate ceſſerint; numquid arte? Nec opus tamen magno opere excuſo, magis eius modum. Produxi enim fortaſſe, quàm conueniebat, longiùs. agnoſco. ſed rerum id ingenio, non meo. Ego paucorum Capitum rem cenſebam: factus liber eſt, dum vara vibiam ſequitur, & cathêna me trahit cohærentium inter ſe rerum. Syrtes in terrâ Africâ eſſe dicuntur, in quibus homines obruantur æſtu reciprocantium arenarum. illæ hîc ſunt: & Scholicum hunc puluerem qui ſemel ingreſſus, cùm poterit exibit, non cùm volet. Cur tamen acriter excuſem? Grammaticus per contemptum ſæpè audiui. En, fauere conuicio huic ſemel volui, & Grammaticum me approbare bonâ fide. Tu, Lector, his fruere: eâ lege, vt gradum tibi ad maiora & altiora ſtruant. Vale.

DIALO-

DIALOGI
DE RECTA PRONVNCIATIONE LATINÆ LINGVÆ

CAPVT I.

In Italiam meus aduentus. Mureti ibi reperti laus. ad ſermonem hunc præparatio: & quiddam de iuuenilibus meis ſcriptis.

ADOLESCENS in Italiam cùm veniſſem: acre deſiderium mihi res antiquas noſcendi, & viros, qui eas docti. Inflammabar cupidine doctrinæ veteris: & magni apud me omnes illi, qui in eâ eſſent magni. Inter quos M. Antonium Muretum iure cenſebam. *M. Antonius Muretus.* virum, in quo non eruditio ſolùm varia, ſed comitas etiam & lepos multus. Atque vt illâ nos exteros in admirationem ſui rapiebat; ita iſtâ in amorem. cùm erga omnes tam prompta ei humanitas, vt rarò domus aut lingua eius cuiquam eſſent clauſa. Itaque & mihi crebra ad illum itio: nec facilè reditio, niſi cum fructu aliquo & velut doctrinæ ſpico, quod colligebam ex fæcundo illo agro. Quod accidiſſe mihi recolo ſtatim ſub initia: cùm pereger adhuc & nouus ad illum viſerem, tunc æſtiuantem in Quirinali. Nam patronus eius Hippolytus Eſtenſis, *Domus Cardinalis Eſtenſis.* vir nobilis iuxtà ac ſplendidus, domum ibi alteram habebat in deſpectu & crepidine ipsâ collis: ſalubrem aëre, amœnam hortis, laxam ædificijs, adornatam picturis, ſtatuis, & cetero omni elegantiarum cultu. eoque ſe conferre cum plerâque familiâ ſolitus ſub æſtiuos dies. Ibi igitur cùm Muretus, perrexi & conſcendi ad eum ſatis manè. æſtum enim vitabam, qui, vt menſe Iulio, in ijs locis grandis. Atque cubiculum eius cùm pulſaſſem, dictus mihi à puero in hortis eſſe.

eſſe. quos iniens, video eum molliter ſanè ac lentè inambulantem cum libello. Salutaui. atque illo nec audiente, vt videbatur, nec reſpondente (lectionis enim totus erat:) ego iterùm, Vacáſne Murete? an intempeſtiuus aduenio? dic, ſodes, & abeo. Iamque auertebam. ſed ille quaſi excitatus, blandiore ad me voce & accurſu, Tun' Lipſi es? inquit. ignoſce. dum vtrumque video, te non video. Quídni enim videre te dicam & tenere in hoc libello, in quo imago ingenij tui tam expreſſa? Noſtin' hunc? (& ſimul Varias meas propiùs admouit, quas Antuerpiâ recenter erat nactus.) auidè & calidè legebam: nec, ita me deus amet, explebar. Et ô pulchrum pulchri ingenij tui fœtum! Vulpecula tamen hominis, cur me celaſti? Erubueram ego ad laudationem eius, & ad libri conſpectum. &, Itáne properiter, inquam, ad te hæ nugæ? quæ quidem delatæ in tam cultas iſtas oras, audace nimis & infelice pennâ. Placituras eas alijs quî ſperem? odi ego pater. & (verbo dicam) periſſe vellem: adeò non lætor peperiſſe. At quòd te celauerim, ne culpa. per abſentiam enim meam editæ: & nec nunc quidem in manu mihi exemplar. Ceterùm non iſta, Murete, (ne neſcias) vobis Italis & togatis ſcripta, ſed braccatis meis & pellitis. itaque nec ſi habeam, prodam. Ille ſubridens, Hem! inquit, támne inclemens in nouam iſtam prolem? quam tamen deprimis & abijcis fruſtrà. tollam enim ego, & velut Leuana ero tenello huic fœtu. Quid autem meruit libellus terſus, lepidus, & in quo ingenij iudicijque tui præclaræ notæ? Ego excipiens, Certè, inquam, notæ: ſed ingenij ac iudicij iuuenantis. Quàm vaga & vana pleraque illa ſcriptio? cenſuræ quàm leues, futiles, & ſæpè falſæ? Repeto iterùm. pudet & piget genuiſſe, ſperno alleuare aut educare. Tantum nunc ad iudicium vel annus vnus addidit, vel cælum hoc Italiæ veſtræ. Muretus iam ſeuerior, Parce, parce, inquit: in adfectatâ iſtâ ſeueritate peccas. Nam vt liberè & vt mos meus dicam, Non ego librum tuum vſquequaque à culpis præſtem (video alibi in ſtilo iuuenilem luxuriem, in cenſuris calidius iudicium:) ſed tamen nec vinum, vinum eſſe deſinit, ſi aquæ in eo aliqua pars: nec liber tuus adprobus, ſi labeculæ interſperſæ aut errores. Vtique in Critico iſto genere. quod quis percurrit ſine lapſu ac relapſu?

Variæ lectiones noſtræ.

Critica ſcriptio parum certa.

non

non Varrones illi aut Ælij olim, non Scaligeri hodie aut Turnebi. Itaque fide Lipſi, & perge in hâc viâ. quam ſi firmiori paullo pede (ætas hoc dabit) inſiſtis: profectò Muſa tibi ſerit, vt cum Pindaro dicam, *ἐπήρατον δόξαν. Benignè nimis & honeſtè, inquam. ſed tu mone, quæſo, ſicubi aberrem, ac dirige: obnoxium reperies & pârentem. Vt enim viti pedamentis quibuſdam ac ridicis opus eſt, ne iaceat: ſic iuuentuti monitis, ne cadat. Fiet hoc quoque, ait ille. nec minùs monere amicum ego promptus, quàm laudare.

** amabilem famam.*

CAP. II.

Ad ſermonem hunc ingreſſio. Prædictum de dignitate & de fructu cognitæ Veræ Pronunciationis. Suetonius correctus.

SED ne plura de te, apud te: ecce cùm maximè intrabas Lipſi, auidus lector ego in * ſermone tuo conuiuiali, qui de Effatu priſco eſt Latinæ linguæ. auidus, ſed non ſatur: quia parciter conuiuis tuis ſuggeris, nec imples nos cupitâ illâ dape. Diu iam ipſe quæro, quæ vetus illa & vera pronunciatio: ſed adhuc eo fructu, vt quærens aſſiduè, magis quæram. Oram aut finem repperi nondum. Tu autem quid? inijcis quædam & obijcis, ſed ad extremum nil decernis aut ſtatuis: & cùm nodos aliquot benè nexuiſti, pendulum & iudicij incertum relinquis lectorem. Vt apis iniecto & relicto aculeo fugit: ita tu. Ego arridens, Adeò hoc non nego Murete, inquam, vt profitear vltrò hanc ſolam mihi fuiſſe mentem. Vos magni Senatores hæretis hîc & controuertitis: ego de plebe litteratorum interponam decretorium ſtilum? plus oris mihi, plus cordis. Quis igitur ſermoni meo finis? ille; vt inquirente eo velut pugiunculo, elicerem & educerem iudicia veſtra. Caprificum aiunt, cùm ipſa maturas ficus non gignat, inſecta tamen quædam producere quæ veras ficus maturent, ſcalpendo, morſicando. eadem mihi mens, vtinam & effectus! Litem ego ad tribunal attuli: tu, aut tui aliquis ſimilis, decidito eam Prętor. Sed tu Murete potiùs, qui idoneus valdè Palæmon ad ſedandos Grammaticos hos fluctus. Muretus reſiliens, Me huc vocas? inquit. ineptè. Adeò enim alios hîc ſiſtere non idoneus, vt

** Quæ in ſerui ſecundo lib. Variar.*

Difficilis inquiſitio priſca pronunciationis.

De quâ parũ plenè ego olim ſcripſi.

fluctuer ipſe ego. Nec tamen fugiam nimis, fateor, ſermonis huius viam (præſertim ſi ſecanda illa tecum:) niſi tenue illud me abſterreat & inutile quæſtionis. Quæ enim hîc dignitas? qui fructus? Anxia inquiſitio Lipſi, nec res tota tanti. Et ſanè peccamus iam ſæpè curioſâ iſtâ curâ nos litterati. Quidam eo ingenio ſiue vitio oculorum eſſe ferunrur, vt de die cæcutiant, in tenebris cernant. vide ne nos ijs ſimiles, qui ad minuta & tenebroſa hæc acriter oculos pandimus, claudimus ad Sapientiæ lucem. Ego iam iritatior, Moram Murete inijcis, inquam, ſed, cum Plauto noſtro dicam, morè. Vileſcit tibi hic ſermo. Itáne? ſcilicet Mureto aut Lipſio indignum decurrere Grammaticum hoc æquor, quod tot olim Senatores, imò addo, Imperatores? Meſſalla orator, è clariſſimâ Coruorum gente, non librum integrum De vnicâ litterâ S. compoſuit? & cum laude quidem nominis ſui, adeò ſine fraude. Claudius Imperator, quantâ curâ, & pænè dicam ambitione, tres nouas litteras inuexit, ijsque Romanam linguam auxit? non aliâ, quàm ſi totidem regnis imperij fines. Iam Cæſar ille Iulius De Analogiâ, id eſt leuibus Grammaticorum tricis, binos libros conſcripſit: & triumphales illas epulas variare & interſtinguere non erubuit ſcholicâ iſtâ dape. Auguſtus ipſe maieſtatis ſuæ vſque-eò retinens Princeps, vt deorum ſibi honores vindicaret adhuc viuus, quàm ſollicitè apud nepotes ſuos, quid & quomodo ſcriberent, cauit? Quin ipſe eos *& litteras & notare* (ita in Suetonio legimus, non *natare*, quod obtinuit, & quod remotius à Tranquilli mente) *aliaque rudimenta per ſe plerumque docuit: ac nihil æquè laborauit quàm vt imitaretur chirographum ſuum.* En, ad ferulas iſtas ſeriò deſcenderunt ipſa ſceptra: & nos faſtidimus ac delicias facimus, ſi per luſum in ijs conſumamus pauca verba? Dico per luſum. ne tu curioſas mihi curas ingeras: quas tecum ſperno, & inter remiſſiones hoc agi ſaltem poſtulo, ambulando, garriendo. At enim non iſtis fructus. Quis dicit? Pullati fortaſſe & bullati. at non hoc mei purpurati quos adduxi, non magni omnes viri, apud quos ea ſemper magna. Speciem non habent, fateor; rem certè & vſum. Vt ſtirpe arbores, fundamento ædes; ſic litterarijs iſtis elemẽtis ardua illa doctrinarum nixa, & Sapientiæ ipſa templa. Sed vt iſta latent, etiam illa.

Tenuis etiam inquiſitio: & vulgi iudicio, ſine dignitate.

At non ſenſu meliorum, & melioris aui.

Principes viri olim in Grammaticis curis.

In Suetonio emendatio.

Quatenus hæc tractanda.

Quæ vtilitas eorum.

Occultam eam eſſe, at non paruam.

illa. Ecce in naui vela & armamenta omnium oculis ſe munuſque ſuum ingerunt: deliteſcit in puppi gubernator ille clauus. idem in ſcientiarum iſto corpore cenſe: in quo ſpecioſæ aliæ, aliæ occultæ ſed efficaces. Quamobrem, mi Murete, aggredere, & fuge formidines iſtas vani vulgi. Ille cum riſu manum mihi premens, Vellem tuam hanc Formidinem, inquit: quâ callidè in retia iſta me compellis. Sed túne valdè vacuus? Quid iam! inquam. Quia, inquit, longiorem textum præuideo huius ſermonis: qui nec ordiendus eſt, ſi abrumpendus. Alacriter ego: At non Vacuna magis vacua Murete, quàm ego. Luſtrare, vagari, diſcurrere, hoc opus meum Romæ. Age, incipe cum deo. Ille doceat, ducat, inquit. ſed ego te priùs, niſi abnuis, ad viæ huius caput, extra æſtum qui adſurgit. Valdè placet, inquam. & en, opportunè hîc ſcamellum ſub ſtatuâ ipſâ facundi dei. (Mercurius ibi è marmore.) inſidemúſne? Inſidemus, ait Muretus, vel ominis certè cauſſâ; vt mentem eius participemus, & interpretem linguam. Sed heus tu, in parte ſcilicet iuuabis? In partu, inquam ego. nam, vt Socrates ille tuus (quem ita amas vt in * anulo geſtes) obſtetricis munus fungi ſe ait, & interrogando, dubitando, elicere veritatem: ſic ego parturientem te aliquid fortaſſe iuuero mouendo, quærendo. Ille riſit, & ſic cœpit.

* Effigie eius veteri ſignabat.

CAP. III.

Quæ cauſſa corruptæ Pronunciationis? Ea altiùs petita, à propagatione ſermonis: quæ per Romanum totum orbem. Afros, Gallos, Hiſpanos, Britannos Latinè vulgò ſciuiſſe. Hanc cauſſam corrupti ſoni germani: item Barbarorum incurſum. Italica lingua quando cœperit? Penula Grammatica veſtis. Capellæ, Auguſtino, Tacito lux.

PRIVSQVAM hoc ſtadium ſeriò ingredior, Lipſi; ſi placet, ad carceres ipſos paullùm reſiſtam. Nam corruptam aliamque à veteri Pronunciationem noſtram eſſe, vniuerſus hic ſermo te docebit: quomodo, quibuſque cauſſis, nónne iure breuiter prælibabo? Mihi videor, ad rei tuamq; lucem. Lingua igitur, quam Latinam appellamus, exiguis olim finibus, vt ipſa gens, contenta, circa Romam ferè & finitima in-

Haud latè fuſa olim Rom. lingua.

fero Tiberi hæſit. Italiam ceteram adeò non peruaſit, vt quæque gens ſuo vſa ſit, & diuerſiſſimo ab hac ſermone.

Varia Italorum gentes, ſermone variabant.

Volſci, inquam, Oſci, Hetruſci, Samnites, Brutij, Apuli, peculiares & ſuæ indolis linguas vſurparunt: quas diu, aucto etiam imperio, tenuerunt.

Romani parci & tardi in cõmunicandâ ſuâ linguâ primit⁹.

Nam Romanis etſi arma inferre finitimis acris cura fuit: non etiam mores, ſacra, linguam. quin contrà, aliquamdiu arcuiſſe iſta videntur, & communicari ea cum alijs recuſaſſe. Certè vt beneficium indulsêre, & veniâ ad eam rem opus ac permiſſu. Liuius clarè ſuggerit, lib. XL. *Cumanis* (* Oſca, aut Græca eorum lingua) *eo anno petentibus permiſſum, vt publicè* (id accipio de ſcriptis decretisque publicis) *Latinè loquerentur, præconibusque Latinè vendendi ius eſſet*. Hoc narrat ſub annum Vrbis DLXXIII. Vt videatur etiamtunc, poſt Punica bella finibus valdè auctis, haud valdè auxiſſe lingua.

* Siti enim in Oſcis. & tamen quia colonia Grecanica, ſuſpicari & de Grecâ poſſis.

Poſteà largi.

At mox immenſùm: & diu coërcita, velut rupto obijce, ſe effudit.

Quomodo diffuderint?

Occaſione quidem & cauſsâ duplici. Miſſu primùm coloniarum: deinde, Communione ciuitatis.

Per colonias primò.

Nam de colonijs; cùm Romani eas ſpargerent, firmando imperio, per omnes gentes: neceſſariò vnà etiam linguam. quia numeroſi iſti coloni: & æquabant plerumque aut ſuperabãt ciuium veterum partem. Ita ſi commercia aut colloquia futura inter eos: alteros in alterorum linguam migrare paullatim neceſſum erat. & quos potiùs, quàm qui victi? Ingenium & natura ipſa ita fert, vt flectãt ſe omnia ad mores, cultumque victoris. & inprimis ſermo: cuius lenis & lenta mutatio grauis nemini, curioſis nonnullis ſuauis. Diſcendi enim ſpeciem habet, & ſciendi. Hæc ratio incredibile quàm citò, quàm latè, diffuderit Romanum hunc ſermonem: & frugifera ſemina eius iecerit per orbem terræ.

Vti & Græci olim ſuam.

Non aliter quàm Græcos olim, hac ipsâ viâ, propagaſſe obſeruo ſuum. Colonijs enim interſperſis, Aſiam illam totam minorem implerunt ſcientiæ & linguæ: inde Rhodum, Cyprum, inſulasque finitimas. ſed & loca mox ſita longiùs, Siciliam, Italiam (ora enim illa maris quæ magna Græcia dicta, habuit & * linguam:) quin Maſſilienſium operâ Galliam ipſam, & Hiſpaniam per Emporienſes. Denique in Syria, & Orientis magnâ parte, imò apud ipſos Parthos, * auctores mihi, valuiſſe & increbuiſſe hunc ſermonem. Iam cauſſa altera, Communio ciuitatis. Romani

* Ex Liuij XXXI.

* Plutarchus in Craſſo.

mani videlicet paullatim munes magis & benigni, ius illud [*Deinde, per*
grande ſuæ vrbis, non ſolùm cum adſitis gentibus communi- [*communicatã ciuitatem.*]
carunt, Etruſcis, Vmbris, Samnitibus alijsque Italorum: ſed &
cum diſſitis. nec pudori ijs, non dicam Græcos & palliatos,
ſed barbaros & braccatos miſcere ſuæ togæ. Res clara. At qui
donati eo iure: quomodo vti frui honeſtè eo poterant, ſine [*Turpe enim ciues linguã neſcire ciuiũ.*]
conſcientiâ linguæ? quomodo ciues Romani haberi & cenſe-
ri, niſi vt Romanè intellegerent ac ſonarent? Quin adeò ne-
ſciſſe id, non turpe ſolùm, ſed periculo iunctum: vt exſtent ex- [*Imò & periculoſum.*]
empla, ob vnam hanc noxam, ademptæ ciuitatis. Claudius
certè Imperator, * *Splendidum virum Græciæque prouinciæ prin-* [* Sueton. cap. XVI.]
cipem, verùm Latini ſermonis ignarum, non modò albo iudicum era-
ſit, ſed etiam in peregrinitatem redegit. Iamque Romani hono-
rem ſuum agi palàm cenſebant, in honore ſuæ linguæ. * Ita ne [* Hæc Valerius lib. ij. cap. II.]
legatis quidem gentium exterarum permiſſum in curiâ, niſi
per interpretem, loqui: ijsque Latinè ſemper reſponſa data.
Primus Molon Rhetor in Senatu auditus gẽtis ſuæ linguâ, cir- [*Solus Rom. ſermo publicè in vſu.*]
ca annum Vrbis DCLXXII. Idque ſeruatum *non in vrbe tantùm*
noſtrâ, ait Valerius, *ſed etiam in Græciâ & Aſiâ. quò ſcilicet La-*
tinæ vocis honos per omnes gentes venerabilior diffunderetur. Quin
nec Præſides prouinciarum aut Prætores, niſi Latinè ius dice-
bant: & quidquid publicè geſtum, elatum eâ linguâ. Adeò vt
Tiberius Imperator (Suetonio ſcriptum) *militem Græcè teſti-*
monium interrogatum, niſi Latinè reſpondere vetuerit. Benè igitur
& verè * Auguſtinus, de hac Romanorum, vt ipſe interpretatur, [* Lib. XIX. de Ciuit. cap. VII.]
ambitione: *Data eſt opera, vt ciuitas imperioſa non ſolùm iugum,*
verumetiam linguam ſuam domitis gentibus per pacem ſocietatis (cor- [*Correctus leuiter Auguſtinus.*]
rigi velim, *ſociatis*, aut certè, *ſpeciem ſocietatis*) *imponeret*. At
* Plinius beneficentiam id accipit; &, meo animo, in Italiæ lau- [* Lib. III. cap. V.]
dibus iure ponit, *quòd tot populorum diſcordes ferasque linguas*
ſermonis commercio contraxerit ad colloquia, & humanitatem homi-
ni dederit. Præclarum enim reuerà donum, & exitu vtile, qua-
cumque tandem id fini à Romanis. Separatio illa linguarum,
gentem à gente ſeparat: &, vt vetus quiſpiam ſcripſit, *efficit*
loquendi varietas, vt externus alieno non ſit hominis vice. Ita ſparſa [*Vtilis hæc diffuſio humano generi.*]
igitur, bono generis humani, hæc lingua: tam longè, latè, vt
Plutarchus ſcripſerit, *omnes ferè homines, ſuo æuo, eâ vſos*. Pauca,

ſed notanda eius verba, in Quæſtionibus Platonicis, hæc: ὡς δοκεῖ μοι περὶ ῥωμαίων λέγειν, ὧν μὲν λόγῳ νῦν ὁμοῦ τι πάντες ἄνθρωποι χρῶνται. Sed ſparſa tamen verſus Occidentem Septentrionesque maximè: quia Græci & Orientales, haud æquè faciles cedere & faſces ſubmittere ſermoni, quem præ ſuo putabant parum cultum. At Afri, Galli, Hiſpani, Pannonij, Britanni, auidè arripuerunt: & inducto nouo, paullatim abolitum iuerunt veterem ſermonem. De Afris, Apuleius in Floridis index: & Auguſtinus, Cyprianus, noſtrique illi proceres, qui plebem in ſacris conuentibus allocuti ſunt Latinè. Conciones nónne exſtant? De Gallis, & quidem iaminde ab Auguſti æuo, Strabo: *quos negat dicendos vltrà Barbaros*, μετακειμένους τὸ πλέον ἐς τὸν τῶν ῥωμαίων τύπον καὶ τῇ γλώττῃ καὶ τοῖς βίοις, τινὰς δὲ καὶ τῇ πολιτείᾳ, *mutatos iam in Romanum morem, & linguâ & vitâ, quoſdam & ciuili gubernatione*. Idemque de Hiſpanis: οἱ περὶ τὸν βαῖτιν, τελέως εἰς τὸν ῥωμαίων μεταβέβληνται τρόπον, οὐδὲ τῆς διαλέκτου τῆς σφετέρας ἔτι μεμνημένοι. *qui ad Bætim colunt, plenè planeque conuerſi iam in Romanos ritus, adeò vt nec ſermonis ſui patrij meminerint.* Et Velleius, de Pannonijs: *In omnibus Pannonijs non diſciplinæ tantùm, ſed linguæ quoque notitia Romanæ.* Nec ambigam etiam de Britannis, ex Tacito, qui de Agricolâ eorum Præſide: *Iam verò Principum filios liberalibus artibus erudire, & ingenia Britannorum ſtudijs Gallorum anteferre. vt qui modò linguam Romanam abnuebant, eloquentiam concupiſcerent.* Itaque ex fide, Iuuenalis:

Gallia cauſſidicos docuit facunda Britannos.

Qui idem, etſi per Satyricum riſum, oſtendit de Thule. Atque hæc, Lipſi, diffuſio Romanæ linguæ. de quâ ego ſatis fusè, vt cauſſas hinc peterem confuſæ Pronunciationis. Hæc enim prima veraque occaſio. quòd ſparſa lingua per gentes tam varias, variauit ipſa: nec patrium illum colorem diu tenuit, aut ſuccum. Vites arboresque tranſlatæ degenerant: cur non & ſermo? Aquæ in fonte ſuo aliter, aliter in riuis ſapiunt: ſermonem tu vbique indolem ſuam ſeruare vis? Non potuit. & colorem, vt ita dicam, ſaporemque mutauit transfuſus in tot gentium canales. Ipſos Italos abiſſe in pronunciando à germanitate illâ * Cicero fatetur, quæ in Romanis: Præneſtinos Plautus irridet, verba quædam vitiosè efferentes: in nobis barbaris

Quatamē in noſtris oris maximè.

Afri, Latini:

Galli pariter:

Item Hiſpani:

Pannonij, & Britanni.

Tam latè fuſa lingua, pura non manſit.

* III. De Oratore.

baris horum nihil ſit? Qui iaminde ſub initia, vt opinor, rectam pronunciandi lineam firmiter numquam inſtitimus: & magis ab eâ excidimus, poſt mixtionem & influxum tot gentium barbararum. Gothi, Hunni, Vandali, inſerti nobis; nec vitium aliquod ſermoni fecerit hæc contages? magnum. præſertim cùm non perambularint hæc loca, ſed inſederint; & vt Romani, arma ſua pariter intulerint, mores, linguam. Hoc modò interfuit, quòd manſio eorum minùs diuturna. Itaque non Pronunciatio tantùm per eos corrupta ſonique verborum, ſed ipſa verba; & facta ex variâ illâ fæce miſcella quædam & noua lingua. Hinc Italica iſta originem ſuam habuit, hinc Gallica & Hiſpana: in quibus Latij veſtigia clara vides, & ſemen priſci ortus. Igitur Feſtus iure ſcripſit: *Latinè loqui à Latio dictum eſt: quæ locutio adeò eſt verſa, vt vix vlla eius pars maneat in notitiâ.* Ego hîc interpellans, Hócne Feſtus? inquam. & iamtum illo æuo ita deſita priſca lingua? vix, Murete, fides. Mihi hoc fidum, inquit. & ante mille annos in vſu & vitâ fuiſſe Italicum hunc ſermonem ſcio, languido aut emortuo Latino. Argumentum mihi ex narratione, quæ in Hiſtoriâ Miſcellâ, de rebus ſub Mauritio Imperatore geſtis. Ait: *in exercitu cùm animans cecidiſſet, clamante quodam* *TORNA TORNA FRATER, *vniuerſas copias in fugam verſas ambiguo illo vocis.* Agnoſcis clarè Italiciſmum in ijs verbis. Et alterum firmius, ab inſtrumento quod Lutetiæ in Bibliothecâ Regis adſeruatur. Tranſactio eo continetur Stephani tutoris cum Gratiano pupillo, ſcripta anno Iuſtinianæi imperij trigeſimooctauo; & ſcripta hac vulgare linguâ. At ſi ſermo ipſe Romanus perijt: quî ambiges de ſono? id eſt, de re fragili ac flexili, & ad omnem occaſionem factâ frangi. Sed enim ſermonem è libris iterùm inſtaurauimus. Ita. ſed quâ arte iſtum? non enim ſcribitur aut pingitur: nec hauriri eum fas niſi à viuâ voce. Quid verba facio? ſponſione prouoco, Ni tam corrupta hodierna pronunciatio iſta ſit, vt ſi quis è veteribus Togatis illis prodeat & nos audiat: non audiat, & vix verbum capiat è denis meis verbis. Sed exſpatior fortaſſe. rem nunc aggredior, & calcare incipiam has ſpinas. Tu penulam mihi, Lipſi, das? Quid ita? inquam. Vt ſeriò Grammaticum agam, ait: & eâ me velem

Pronunciatio germana ægrè migrat in exteros.

Et quod eius fuit, hoſtes corrupêre ac Barbari.

Per eos noua lingua inuecta.

Confuſanea illa Italica, Gallica & Hiſpana, Latinæ matris notha proles.

Quãdo Italica cœpiſſe videatur.

* Quod Italis, Verte, aut Redi.

Si ſermo corruptus: quî non pronunciatio?

Quæ à viuis ad viuos tantùm puriter tranſit.

Quanta hæc corruptio?

Penula, olim Grammaticorũ propria.

lem in has puncturas. Nam, ne neſcias, veterum Grammaticorum ille mos, penulâ veſtiri. Martianus Capella doctè & ſcitè ingerit, qui libri III. initio Grammaticam ſuam, *in Senatum deorum ingreſſam* deſcribit *penulatam*. Auguſtinus I. Confeſſionum ab hac ipsâ cauſsâ, minutos iſtos Magiſtros dixit penulatos. *Quis autem penulatorum magiſtrorum audiat aure ſobriâ, ex eodem puluere hominem clamantem, Fingebat hæc Homerus*, &c.

Etiã Aduocatorum, aut patronorum.

Et iam apud magis priſcos, Aduocati & Cauſſarum actores prodibant in hac veſte. Tacitus, ſiue Quinctilianus, in eo De Cauſſis corruptæ eloquentiæ: *Quantum humilitatis putamus eloquentiæ attuliſſe penulas iſtas, quibus aſtricti & velut incluſi cum iudicibus fabulamur?* Benè Aſtricti & Incluſi: quia talis illa ipſa veſtis. ſtricta inquam, corpus ambiens, & velut preſſim includens. Ideò Somniorum peritus ille interpres, Anguſtias & timores nunciari vult, anguſtâ eâ veſte. Verba * eius libro II. Χλαμὺς δὲ, ἣν ἔνιοι * μανδύην, οἱ δὲ ἐφεστρίδα, οἱ δὲ βέῤῥον, (anne βίῤῥον, è Suida? qui ἱμάτιον ῥωμαϊκὸν interpretatur?) καλοῦσι, θλίψιν καὶ στενοχωρίαν μαντεύεται, διὰ τὸ ἐμπεριέχειν τὸ σῶμα. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ὁ λεγόμενος * φαινόλης. Euge! beas his ſermonibus, inquam. Doces & dicis ore alio nondum dicta. Sed pergíſne celeri hoc pede?

Tacito lux. & quod genus ea veſtis?

* Artemidori.
* Lacernam intellege, quæ penulæ haud abſimilis.
* Ita Græci penulam, ſiue pænulam.

CAPVT IIII.

Pronunciatio generatim definita: diuiſa: & quis dicendorum hîc ordo.

IMò clementer nos volo Lipſi, ait, & κατὰ πόδας βάσιν. Simulque ſilentio aliquo interpoſito, ſic cœpit, Age, age. ſperno iam carceres, & ſeriò ingredior in ludicrum hunc Circum. Verè ludicrum. Grammaticum enim ſacrum ordior: & fio, cum Ariſtophanæo Socrate, * ἱερεὺς τῶν λεπτοτάτων λήρων. Me quidem iudice, iſta nugæ: ſed tamen difficiles ſubtileſque nugæ. & benè * ille in hac re,

Fronte exile negocium
Et dignum pueris putes:
Aggreſſis labor arduus.

Sed & nugæ fortaſſe vtiles: ſi id ſaltem peruinci poſſit, vt non in lucem ſolùm iſta veniant, ſed in vſum. Dignitas certè & ſplendor

* Sacerdos tenuiſſimarũ nugarum.
* Terentianus Maurus.

ſplendor per ea concilietur Latinæ linguæ. Sed Deus & Fatum hoc viderint:tu Prætor mappam mihi iam miſiſti. PRONVNCIATIO,Lipſi,de quâ agimus,à me definitur *recta & legitima verborum expreſſio per ſillabas, litterasque.* Rectam, capio eam, quæ antiqua. Valet quidem in omni re Fabianum illud, *Vetera maieſtas quædam &, vt ſic dixerim, religio commendat:* hîc maximè, vbi nihil tenes, niſi tenes priſcum vſum. Ratio aut acumen quid te adiuuent?iaceant in hac parte neceſſum eſt. & fruſtrà aliquis à ſe ſapiat in linguâ, quæ peregrina tota & aliena. in quâ vna veri via, olim tritam viam vidiſſe. Tu aduena & nouus ſi in Italicâ hac, præter ipſos Italos, præſipias aliquid aut præcipias; riſum nobis iure debeas. pariter Barbari, ſi in Latinâ. Dixi *per ſillabas litterasque:* vt duplicem eam oſtenderem, ELEMENTAREM & ACCENTVALEM. Illam appello, *quæ in notis ipſis litterarum exprimendis cernitur.* Hanc, *quæ in ſillabis apto tono ac modulo attollendis ſiue deprimendis.* In his enim duobus tota Pronunciatio poſita. Ordiar ab Elementari igitur, & decurſâ eâ tranſibo ad Accentus. Elementa ſiue Litteræ (etſi Priſcianus diſtinguit, & illa propriè dici de ſono litterarum vult,has de figuris ſiue notis.) viginti tria Latinis. Ea diuiſa in duas claſſes, Vocalium & Conſonarum. quibus addo & tertiam Diphthongorum, quæ ex Vocalibus miſtæ. Omnes eas, certè pleraſque, aut malè à nobis efferri aut mutilè, hoc docebo. Tu attende. ego de Vocalibus vocalis primùm ero: quæ quinque ſunt, A. E. I. O. V.

Quid ſit Pronunciatio?

Ad vſum ea, non ad Rationem exigẽda.

Quotuplex illa? Elementaris. Accentualis.

Ordo dicendorum, & materies.

CAPVT V.

Vocales omnes Latinis Pluri-ſonæ. Eædem modulo & quantitate ancipites: ideoque olim Pronunciatu & ſcriptu diſtinctæ. Geminatio earum qualis? Apex qualis?

EARVM omnium Latinis plus vno ſonus. Priſcianus denos aut plures cuique tribuit, ex enunciatione, ex flatu, ex accentu. Tu eum vide. nam ego cur ſubtilia illa perſequar, ſine bono vllo vſu? Sonos eos tantùm exigam, qui in naturâ ipsâ litteræ & in ſolitario eius proprioque effatu inſunt. Talis, vt minimùm,cuique vocali duplex. Ego interrupi, Duplexne? inquam.

Vocalium plures ſoni.

Duo cuique, vt minimùm.

inquam. at nobis, mi Murete, ſimplex. Quieſce, inquit, audies. imò non duplex modò, ſed quibuſdam triplex quadruplexque. ſed minimùm duplex. Cùm enim Vocales omnes ancipites ſint Latinis (de quantitate loquor) & modò longæ eæ, modò breues: curæ inprimis habuerunt priſci, vt ſono ipſo diſtinguerent, quantæ illæ in quâque dictione. Ex ipſo inquam enunciatu colligebas, A, an I, longum in *Palus*, in *Sinus* dicerem: O, an V, in *Populus*, in *Vter*: & *Legimus*, præterito tempore efferrem, an præſenti. Decorè, imò vtiliter. nam hodie quæ confuſio & turbela? Omnium pariter idem ſonus, breuium longarumque. adeoque Vocalem vnam non diſcernimus, vt nec eam à Biuocali. Itaque iure ambiguitatibus ſcatet & ſordet hic noſter ſermo, præ antiquo. Nec cura ijs ſolùm hæc in enunciando: etiam in ſcribendo fuit. Aliter omnino Vocales longas pingere ſoliti, aliter contractas. Nam has ſolitarias ponebant, ad exemplum hodiernum: illas geminabant, vt duplicatione ipsâ duplicem & productum in ijs oſtenderent illum ſonum. Hunc vſum ſcriptores priſci mihi firmant, vt Victorinus Afer: *Næuius & Liuius, cùm longa ſillaba ſcribenda eſſet, duas vocales ponebant*. Quinctilianus: qui manſiſſe id ad Attium vult, his verbis: *Vſque ad Attium & vltrà, porrectas ſillabas geminis vocalibus ſcripsére*. At Terentius Scaurus Attium ipſum auctorem facere eius inuenti videtur: vt cenſeo, falsò. *Attius*, inquit, *geminatis vocalibus ſcribi naturâ longas ſillabas* * *voluit: cùm alioqui adiecto vel ſublato apice longitudinis vel breuitatis nota* * *poſſit oſtendi*. Qui benè tamen de Apice monet. quem ſecuta ætas, vt compendi faceret, vſurpauit pro geminatione. * Apicem appello, *lineam tranſuerſam quam ſuperijcere vocalibus longis ſoliti*, hoc modo. Ā. Ē. Ō. V̄. Nam, I, conſultò omiſi: quæ ſola nec geminata olim, nec apicata, vt dicam infrà. Hæc linea eſt, quam Græci dixêre τὴν μακρὰν. Quinctilianus de eâ fuſè & commodè: *Vt longis ſillabis omnibus apponere apicem ineptiſſimum eſt, quia plurimæ, naturâ ipsâ verbi quod ſcribitur, patent: ſic interim neceſſarium, cùm eadem littera alium atque alium intellectum, prout correpta vel producta eſt, facit. vt Malus vtrùm arborem ſignificet an hominem non bonum, apice diſtinguitur. Palus aliud priore ſillabâ longâ, aliud ſequenti ſignificat. Et cùm eadem littera nominatiuo*

Idq́ prout, breues, aut longæ.

Commodum id ad amphiboliam vitandam.

Quod diſcrimen etiam in ſcripturâ.

Nam longas duplicabant.

Quo æuo id ſolitum.

* Fortè, *noluit.*

* *poſſet.*

Apex in duplicationem ſucceſſit.

* Ego eius loco Accentu flexo vtor vel abutor in meis libellis: quia Typographis ita viſum. At priſcum illud reduci velim.

Quid is, eiusq́ vſio.

caſu breuis, ablatiuo longa eſt; vtrum ſequamur, plerumque hac notâ monendi ſumus. Atque vt geminatio dudum, ſic Apex iſte nunc prorſus aboluit. maiorum æuo in tam crebro vſu, vt Iſidorus autumet habitum eum inter legitimas ipſas litteras, his verbis. *Inter figuras litterarum, & Apices veteres duxêre. Eſt autem linea iacens ſuper litteram, æqualiter ducta.* Nos vtimur, ſed longè aliorsùm, & N. vel M. litteræ velut ſuppoſiticium eum, compendiariâ quâdam ſcripturâ, habemus. Quod tamen haud nouitij planè inuenti videtur. ſiquidem in priſcis etiam libris hic apex occaſionem erroneæ iſti ſcripturæ præbuit, * *Quotiens, Totiens, Vicenſimus, Formonſus, Aquonſus*: cùm ſcilicet inueniſſent, *Quotiẽs, Vicẽſimus, Formõſus.* Hæc vniuersè de Vocalibus, earumque ſono: ſingulas nunc mihi vide.

Et ille, & geminatio, nũc perijt.

Aut quidẽ in alio nobis vſu.

* Tamẽ hæc in vetuſtiſſimis tabulis æreis marmoreisq; legas. ideò amplio, nec temerè damnem.

CAPVT VI.

Vocales primos affectus naturæ exprimere: & plurimùm, mæſtos. Artemidorus illuſtratus. A, litteræ geminus ſonus, Craſſus & Exilis. In Craſſo, duplex ea ſcripta: ſæpè cum flatu interpoſito.

ATQVE agmen mihi totum, A, ducet. iure. Cur enim non ea princeps, quæ Naturæ ductu, principium voci dat? Infantes vide: per hanc vagiunt. Pueros: per hanc babant, lallant, tatant. Viros, fœminas: præcipuos adfectus effe-runt per iſtam. Gaudent? *haha*, audies. Dolent? *ah, ah*, ingeminabunt. Nec diſſimilis obſeruatio (permitte mihi curioſam paullùm curam) in Vocalium ceteris. E quibus, E, pariter gaudij dolorisque index. illius, cùm *Eu, Euge, Euoe, Euare* dicimus: iſtius, cùm *He, Hei, Heu, Heiulare*. Sicut O item *nos lætos* exclamamus, & *Obe* ſaturos ac benè habitos, & Ouamus exſultantes. contrà, O, & *Oh nos miſeros*, etiam audies in dolore. At, I, in admirationem valet, cùm II ad nouitatem iteramus, itemque *Io* ad triumphum. V, mæroris tantùm nota eſt: ab eâque *Hu, Hui*, & *Vlulare*. Cùm tamen attendis; magis eſt vt mæſtificæ omnes ſint, & dolor in ijs præualeat, ſicut in omni vitâ. Ideò benè & peritè de interpretatione earum * Artemidorus: τῶν γραμμάτων τὰ μὲν φωνήεντα, καὶ φόβους καὶ ταραχὰς σημαίνει. *Litterarum quæ vocales, metus ac turbellas ſignificant.* Sed miſſis

A, littera naturâ princeps.

Index adfectuum.

Qui expreſſi etiam per vocales alias.

Vt in E litterâ obſerues.

Vt in O.

In I.

In V.

Artemidoro facula.

* Lib. III. cap. XXXIV.

Quotuplex A litteræ ſonus.

delicijs, redeo ad meas ſpinas. A, igitur litteræ Pronunciatio duplex, Craſſa & Lenis. Illa, cùm longa: hæc, cùm breuiata.

Lenis prior: & quomodo efferendus?

Lenem ſic efferes: *ore diducto, flatu valentulo, ſuſpensâ modicè linguâ, nec dentibus appulsâ.* Ita dices, *Amo, Facio, Adigo*: ſic vt audis, & paullùm modò attenuatiùs ſubtiliusque quàm vulgò. At

Craſſus alter: & quî exprimas?

Craſſam incraſſabis pariter. efferes eam *ſpiritu lento & haud æquè valido, ore modicè aperto, & preſſim* (me vide) *rotundo.* denique in longâ eâ enunciatio longior, & velut AA geminatæ.

Ad diſtinctionem ea res valuit.

Sic dices, *Amaabam, Effaari, Aaram, Faatum.* Sic diſtingues *Maalum* in naui aut in pometo, ab homine *Malo*: ſic *Anum* ebriam ab *Aano* obſcęno: ſic *Lingua* tibi ſecernetur à *Linguaa*. Hęc

*Sueui enim inter Germanos pingue illud in pleriſque litteris retinent.

Lucillius dãnat geminationem.

* Sueuorum in ſuâ linguâ etiam hodie, vt audio, pronunciatio & ſcriptura eſt: hæc veterum fuit. quam Lucillius, & ij qui Apices prætulerunt, eijcere conati fruſtrà. Nam illius verſus apud Victorinum ſunt, è IX. Satyrar.

A, primum eſt, hinc incipiam, & quæ nomina ab hoc ſunt.

Deinde:

A, primùm longa & breui ſillaba: nos tamen vnum
Hoc faciemus, & vno eodemque, vt diximus, pacto
Scribemus PACEM, PLACIDE, IANVM, ARIDVM, ACETVM,
Ἄρες ἄρες *Græci vt faciunt.*

Damnat ecce manifeſtò hanc in ſcripturâ geminationem: ſed

Penè fruſtrà: quia non auditus vulgò.

nec Apices, vt videtur, agnoſcit. Damnat tamen ita, vt non omnes iudici illi fuerint audientes. Nam etiam pòſt, in libris & lapidibus hæc ſcriptura. C. NVMONIVS. VAALA apud Ho-

Certè libri & lapides tenuêre.

ratium in manuſcriptis eſt, itemque in Numis: & Aletri legi in lapide, L. BETILIENVS. L. F. VAARVS. Ab hac ratione in Faſtis & monumentis paſſim eſt SERVILIVS. AHALA. an rectè, & an non veriùs *Ala*, fruſtrà litigant viri docti. Ego eos

Ahala, vnde: & cur ſcriptus?

moneo *Aala* fuiſſe olim, ex ratione geminandi, quam dixi: & flatum ſolitum interponi ſæpè, ad ſuſtentandum, ſiue etiam

*Quinctil. lib. 1. cap. 11.

molliendum. Simile eſt, quod * *Mehe*, pro *Me*, antiqui Litteratores notant, & *Mehecum*, atque etiam D. interſitâ, *Medecum*. Nec ab alio fonte *Prehendo, Vehemens*, cùm vera ſint *Preendo, Veemens*. Itemque *Mihi* hodie, quod *Mi*, & *Mii* antiquis. Ahalam quidem quod Alam valere, Cicero oſtendit clarè in Oratore ad Brutum: *Quomodo noſter Axilla* (malim *voſter*. nam in

Serui-

Seruilios adoptione Brutus tranſlatus.) *Ala factus eſt, niſi fugâ litteræ vaſtioris?* De primo elemento eiusque duplici ſono, ſatis.

CAP. VII.

Quadruplicem videri ſonum in E litterâ fuiſſe. & ij ordine expoſiti. Hanc ipſam pro I ſæpè ſcriptam. Julij Cæſaris Scaligeri laudatio.

E me* rogat & prenſat. cuius enunciatio certò duplex eſt, ? arbitrariò quadruplex. In Exilem & Pinguem ea diuiſa, vt vocales omnes: ſed, niſi fallor, duplex iterùm in illâ ſonus, & in iſtâ. Acutè hæc indagem & obſeruitem fortaſſe: quid refert, ſi verè? Primùm igitur, E, pinguis enunciata vt EE duplex: enunciata, ſed & ſcripta. In Nummis legimus, FAVSTVS.FEELIX. in lapide: BASILICAM.CALECANDAM.SEEDES. Quæ autem hæc pronunciatio? me iudice, illa quæ apud * Gallos in pleriſque Latinis vocibus hæſit. *Miel, Fiel*, dicunt, pro Melle, Felle: ipſis verbis priſcis, & fortaſſe germano ſono. Nam olim fuit *Meel, Feel*. In ſcripturâ tamen peccarunt Galli: etiam iſto, quòd extendêrunt, vt ſolet vulgus, ad ſillabas breues. Nam *Bien*, à *Benè*, habet hanc ſtirpem. Quæ corrupta enunciatio tamen iam olim: vt diſcas è lapide (enimuerò ſculptores illi aut marmorarij plerumque imperiti, & ideò in ſcripturâ ſonum attendentes modò & exprimentes.) qui in hac Vrbe conſpicitur: PATRONII.SVAE.BIIANII.MERENTI.FECIT. quod non aliud quàm Craſſo enunciatu *Benè*. Simile in altero, SIISTIA. HIILLAS. quod accipio, *Seſtia Hellas*. Hîc prior ſonus vt videtur (non enim adfirmem prorſus) in E longâ. quem efformabis, *ore primùm ſemicluſo, dein aperto, cum intentiore ſpiritu, labijs productis modicè, appulſu nonnullo linguæ ad primores dentes*. Alter in eâdem, non productus æquè, ſed magis latus, & ad A tenue nonnihil inclinans. quem exprimes, *aperto magis ore, lento ſed forti flatu, linguâ ſuſpensâ & faſtigiatâ leuiter, nec vllam in partem motâ*. Denique verbo vno, Lipſi, inſonat hoc E Latum (ita appellare malim, quàm Pingue aut Craſſum) idem quod Eta Græcum. Firma ac certa hæc pronunciatio, (ſupra primam illam, cui primus auctor ego:) eique ſtabilitor Auſonius:

*Reuerà hoc item blandiens in eius ſono.

Duplex EE. elatum & ſcriptum.

*Etiam nos Belgæ EE duplicem ſic efferimus. *Deel*, pars: *Geheel*, integrum: *Neen*, non.

Lapidi ab æuo barbaro lux.

Efformatio ſoni.

E pro Eta.

Efformatio ſoni.

Eta quod Æolidum quodque ε *valet , hoc Latiare* E.

Mens enim eius carminis , E Latinum æquiparare ſono ἦτα & ε Græcanicum. Et Terentianus Maurus:

Litteram namque E videmus eſſe ad Eta proximam.

Adde Capellam : *E vocalis duarum Græcarum vim poſſidet. Nam cùm corripitur, E Græcum eſt, vt ab hoc Hoſte: cùm producitur , Eta eſt, vt ab hac Die.* Manet hodie hæc enunciatio in multis: *Aſcendo, Effectus, Obſes, Dens, Mens, Lens, Menſis, Eſtur, Endo.* Nouum & acutum aliquid Donatus huic rei dixerat, ſed locis corruptis , ita vt mentem eius non tam capiam quàm captem. In illud Terentij , *Filium perduxêre vt vnà eſſet*, ſcribit : *Id eſt, vt cibum capiat, & correptè.* Legam, *E correpto.* Iterùm in illud, *Vt de ſimbolis eſſemus* , ſic: *Melius Eſſemus producta E litterà* . Quod ſcholium clarè pugnat in illud prius . & ſanè hîc quoque corrigam , *Melius quàm Eſſemus* . Nam, meâ mente, hæc mens : Ab Edo edis , Eſſe cùm formatur : originis adſpectu, E primam correptè enunciari debere. cùm à Sum, productè. Præfert autem vtroque loco, ex ſententia carminis, Eſſe ab Edo : ideoque monet, & diſtinguit ab effatu . Habes duos ſonos , qui in Longâ : duos reperio etiam in Breui. Tenuem alterum, ſub-tinnulum & ſub-acutum. qualis eſt in *Emo, Lego, Teneo.* quem promes *rictu rotundo , ſatis quod ſit aperto , linguâ ad inferiores dentes dirigente* . Alterum tenuem item ſed obſcurum, mixti cuiuſdam & ambigui inter E & I effatus . Præteriſſe eum poteram, ſed Quinctilianus mihi ſedulò ingerit , qui notat : *In Herè vltimà, neque* E *neque* I *planè audiri*. Et ab hac incertâ elatione , incerta item ſcriptura veterum : qui (eodem Fabio teſte) *Quaſi* * & *Quaſe* , *Sibi* & *Sibe* promiſcuam ſcripsêre . Sed & in lapidibus ab hac cauſsâ reperio NAVEBVS , pro Nauibus , EXEMET, pro Exemit. ORNAVET. CEPET. DEANA. MERETO. SOLEDAS. & * talia plura . Præter Fabium , Iulij quoque Cæſaris Scaligeri (deus bone, cuius viri ! ne vir ſim ego , ſi acutius aut capacius ingenium inter homines fuit ab illo ipſo Iuliano æuo.) Scaligeri inquam teretes aures etiam aduertêre : qui hoc ipſum in ſubtili ſcripto tangit De Cauſſis Linguæ Latinæ. Abeo nunc. Mane, mane paullùm , inquam ego . De Apice nihil hîc doces ? Dictum puta ſemel , inquit ille. Omnes longæ congeminarunt,

Donati intricatæ ſententiæ verba: nec ſcio an ſana.

Prior ſonus in E breui.

Alter.

E pro I, vulgò ſcriptum.

* Atque ita T. Liuium ſcripſiſſe idē Quinctil. aſſerit , cap. XVII.

* Vt Quinctil. item notat, *Mageſter, Menerua, & Diioue* (ita is corrigendus, pro *Diioui*. lib. I. cap. V.

minarunt,aut Apicem ſumpſerunt,præter vnam. De iſtâ quidem Terentium Scaurum audi: *Apices ibi poni debent,vbi eiſdem litteris alia atque alia res ſignificatur. vt Vēnit,& venit: Lēgit,& legit.* Teneo,inquam: nec te iam teneo. curre tuum curſum.

Apex in E longâ.

CAP. VIII.

Litteræ I,*triplex ſonus. Quæ in Plauto ſit longa littera?* EI *diphthongus paſſim pro* I *longâ: deque eâ ſcripturâ priſcorum variantes ſententiæ.*

VELLEM decurriſſe, inquit. Sed ad tertium velut ſpatium vêni litteræ I: cuius ſonum triplicem deprendo. Primum eius longæ: & verè longæ. quia non,vt ceteræ, geminatur aut apice inſignitur: ſed productior fit, & longitudine velut duplâ. Exempli cauſsâ, PIſO. vIvvs. AEDILIS. QvIN-QVENNALIS. Ideò κατ' ἐξοχὴν, inter omnes litteras hæc propriè dicta longa. Plautus ſciuit, & iocum captauit in perſonâ Staphylæ:

I, longiuſculum ipſâ formâ.

Plautina anui quæ lōga littera?

—— ex me vnam faciam litteram
Longam,meum quando laqueo collum obſtrinxero.

Apage enim vulgus interpretum, qui de litterâ L capiunt,quia longiuſcula ea in noſtrâ ſcriptione. apage & Lambinianam facem, qui ad quamuis grandiorem litteram vult aptari. certò mecum Plautus cepit de iſtâ: quæ ſola inter grandes & Romanas illas litteras (nam hæ minutæ ignotæ olim) ſuper ceteras eminuit, & formâ ipsâ penſilem prætulit ac porrectam. Hac eâdem mente Auſonius in liguritorem Eunum ſcripſit:

Item Auſonio.

Quid imperite, P,*putas ibi ſcriptum*
Vbi locari Iota conuenit longum?

Nam ſuſpendio cenſet eum dignum. Terentius Scaurus in hac re: *Super I litteram apex non ponitur. meliùs enim I in longum producetur. ceteræ vocales quia eodem ordine poſitæ* (lego *ordine & poſitu*) *diuerſa ſignificant,apice diſtinguuntur.* Huius autem ſonus, diffuſus, latus. quem vti formes, *os mihi laxiùs aperi & cum conatu, inferiori mandibulâ nonnihil in latus flexâ.* Pronunciant etiamnunc (ita accepi) rectè ſoli pænè omnium Europæorum Britanni: quorum eſt *Regeina, Ameicus,Veita.* Rectè dico.quia reuerà

Sonus eius legitimus.

Qui apud Britannos reliquus.

reuerà non aliud inſonuit hæc longa, quàm EI diphthongum. Itaque & Græci interdum diphthongum pro illâ aſſumebant. vt in lapide priſco: τεχνεῖται ἀνέθηκαν. Nam ex lege eſſet, τεχνῖται. At ipſi Latini magis promiſcuè & hanc ſcripsêre & illam; non æuo ſolùm eodẽ, ſed lapide ſiue libro. In vetuſtiſſimâ illâ Duilii columnâ, CASTREIS. & SOCIEIS. legas: nec minus, PRIMOS. & CARTAGINIENSIS. In Faſtis: TRIVMPHAVIT. DE. GALLEIS. POENEIS. &c. In lapidibus alijs: VIAM. FECEI. ET. PONTEIS. IN. EA. POSEIVI. & ſexcenta huius formæ. Libri etiam paullummodò veteres euariant, & nunc *Omneis*, *Naueis* ſcribunt, nunc *Omnis*, *Nauis*, &c. Ab hoc pronunciatu & ſcriptu Ciceronis illud facetum, ad Pætum: *Cùm ternei loquimur, nihil flagitij eſt: cùm binei, obſcænum*. Reſpicit enim ad Græcorum illud Βινεῖ, quod Latino reſpondebat examuſſim. Vſitata valdè hæc olim ſcriptio, ſed & agitata. cùm ſeorsùm inter ſe irent non Grammatici ſolùm, ſed magni illi patres. * Lucillius & Varro diſtinguere conati, quando & quatenus EI ſcribendum: ſurrexêre in eos Grammatici, nihil præter morem mori & moroſi. Et tamen vicit & perrupit leges omnes ſiue vincla vſus. Hic tibi primus igitur ſonus in I, litterâ. alter eſt in eâ Breui, & item alter. Prior, tenuis, exacutus; quem effingas, *leuiter apertis labijs cum ſibilo aliquo, & dentibus velut renidendo paullùm reſtrictis*. Hoc audis in *Igitur*, *Via*, *Inibi*, *Iter*, &c. res enim hæc liquet. Alter tenuis item, ſed fuſcus, ſubobſcurus, & inter I, & V, quaſi medius. Seruius de iſto: *I, & V, interdum expreſſum ſuum ſonum non habent. I, vt Vir. V, vt Optumus*. Vberiùs paullò Victorinus: *Sunt qui inter V quoque & I litteram ſupputant deeſſe nobis: quæ pinguiùs quàm I, exiliùs quàm V ſonet. Sed pace eorum dixerim, non vident Y litteram deſiderari. ſic enim Gylam, Myſerum, Syllabam, Proxymum dicebant antiqui*. Vberiùs, ſed nugaciùs. quia de ſcripturâ iſtâ quam adfirmat, vetus ei lapis aut liber nunquam aderit ſubſcriptor. At ſonum tamen indicat verè & clarè. Priſcianus, ſeu quis alius auctor libelli non indocti De conſtructione Virgilianorum verſuum, vniuersè notat: In omni dictione cui initium à * *Vi* ſillaba, pronunciari hanc vt Y, Græcum, ſequentibus D, vel R, vel S, vel T, vel X. Hæc enim eius regula. & dat exempla, *Video*, *vide-*

EI, biuocalis illi compar.

Itaque ἀδιαφόρως altera pro alterâ ſcripta.

Litigium de hac re veterum.

* vide Notata in fine Capitis.

Secundus, I, ſonus.

Tertius ſonus.

Ineptiæ hic Victorini.

Priſciani regula, ſed examinanti fallax.

* Reipsâ autẽ pinguetudinẽ aliquam ab V. conſonãte ſumit.

bam, virago, vitium, vir. & plura vide, haud ſcio an vſquequaque vera. Nam ad Grammaticorum liras ſi plectrum hoc linguæ ſemel attemperem: quis finis? valdè delirem ipſe: nec Mercurij omnes aut Lares reduxerint me in viam rectam.

N O T Æ.

AD Capitis huius opus, Lector, hoc tibi velut præter-opus adtexam: quia Grammaticæ hîc quædam lites, quas ſecabo æquus iudex. Tu lege, ſi valdè vacas: neglege, ſi leuiter ſapis.

I interdum duplicant.

Dixi initio, I non duplicari. & eſt id ex mente omnium litteratorum, etiam ex vſu: niſi quòd interdum deuiat vnus aut alter lapis. vt ecce iſte ab æuo Auguſti: HERODIAN. PRÆGVSTATOR DIVII. AVGVSTI

Sæpè pro II duplici poſita.

Dixi productam ſcribi: veriſſimè. ſed addo, eam productam interdum æquiparare ſe duabus, quę diuiſim ſcribẽdæ. vt in lapide Munatij Planci. FECIT. DE. MANIBIS. valet enim, *Manibÿs.* item in illis poëtarum,

—— *ignobilis otI.* —— *vrbem PatauI.* & in trito ſepulchrorum, DIS MANIBVS.

Priſciani error, aut propera adſirmatio.

Dixi *promiſcuam veteres ſcripſiſſe EI*, vel I, longum. Priſcianus aliter; qui veteres vult ſemper EI ſcripſiſſe, ſequentem ætatem, I productum. Errat ipſe, non ego: & refutant clarè æra & marmora vetuſta, in quibus ferè omnibus (quaſi ſi nihil interſit) confuſanea hæc ſcriptura. Putidum ſit citare: cui mens aut oculi, legat. Illud non importunè moneo, ſolüiſſe veteres EI illud ſcribere, etiam cùm I breue. Præter rationem, fateor: ſed purgat ab errore eos tunc receptus error. Ita legimus in Agrarijs, & Iudiciarijs vetuſtiſſimis tabellis, quæ apud Cl. V. Fuluium Vrſinum: QVASEI. SIBEI. VBEI. SEINE. LEITERAS, *quaſi, ſibi, vbi, ſine, literas.* Repperi etiam pro E breui, in priſcâ tabulâ Genuâte: AB. FONTEI. AD. FLOVIVM. pro *Ab fonte.*

EI, pro I, breui etiam ſcriptum.

Lucillij in hac re argutiæ ſeu diſcrimina.

Attigi de Lucilliano & Varroniano præcepto. Id, ſi aues, hoc eſt: Vti plurali numero, *Hi puerei, Amicei,* & talia ſcriberes; ſingulari, *Huius Pueri, Amici.* Item *Illi,* datiuo caſu, ſine E: at *Illei,* nominatiuo plurali, per eamdem. Quod præcipit non aliâ re, quàm ad diſcrimen. Similis Varronis ſententia; quam habes apud Terentium Scaurum. Huius verba non pretium eſt adtexere; illius, magis. quæ pluſculis verſibus complexa eademque fœdata, purgauit Ioſephus Scaliger, ab aureâ ſtirpe aureus ille ramus. Exſtant partim in Quinctiliani, partim Victorini:

Et Varronis ſubſcribentis.

Iam PVEREI *venêre, E poſtremum facito atque I.*
Vt plures puerei fiant. I ſi faci' ſolum,
PVPILLI. PVERI. LVCILLI: *hoc vniu' fiet.*
Hoc ILLI *factum eſt vni: tenue hoc facies I.*
Hæc ILLE *i fecêre: addes E, vt pinguiu' fiat.*

MEILLE *hominum, duo* MEILLIA, *item huic vtroque opu'*,
MEILES,
MEILITIAM. *tenues I*, PILAM *quâ ludimu'*; PILVM
Quo pinſo, tenues I. Plura hæc feceri', PEILA
Quæ iacimus, addes E, PEILA *vt pleniu' fiat.*

Addo ego ex Fabio & hunc verſum, eidem rei:

MENDACI FVRIQVE *addes E, cùm dare* FVREI
Iuſſeris. ———

Qui nónne pugnax apertè in priores? Nam ibi ILLI, dandi caſu vetat cum E ſcribi: hîc eumdem caſum iubet. Sed purgo, quòd confuſionis non hîc metus: quoniam pluralis *Mendaces, Fures*. Itaque lapides ad Lucillium aptè: EIQVE. OPEREI. DIEM. DEICITO. item: QVANTA. EI. PRÆCONEI. VIATOREI. DARE. OPORTEBIT. Sed & ijdem ſæpè auertunt ab hac lege. Negat *Amicei* ſcribendum gignendi caſu. ac vetuſtiſſimæ tabulæ: QVOD. EIVS. AGREI. LOCEI. PVBLICVM. POPVLEI. ROMANEI. ERIT. & crebrò. Vide nunc quàm ſani qui hodie litigant, *Omnis* an *Omneis*, *Pluris* an *Plureis* exarandum. quaſi interſit ſcilicet in pronunciatu. Quòd ſi nil in iſto: ſciant nec in ſcripto. At magiſtelli etiam veteres ludunt hîc ſuos ludos. *De nullâ ſcripturâ* (ait Victorinus) *diutiùs inter Orthographos quæſitum eſt quàm de iſtâ. Pilum aiunt* (tangit Lucillij verſus, qui ſuprà) *militare, te vinea, ſi ſit ſuprà quàm milites aggerem inſtituunt, per EI, ſcribenda: at ſi pilum ſit quo pinſitores vtuntur, & Vinea quæ ruri colitur, per I.* Quem corrige & exple à me obiter: *Pilum aiunt militare telum, & Vinea ſubter quam.* Non enim certè ſupra Vineam, ſed eâ tecti milites opus inſtituunt. Et Quinctilianus pariter iſta & Lucillium damnat, vultque obtinere tantùm I longum. Vide tu eum lib. I. cap. XIII. Terentianum, Chariſium, Priſcianum. Ego vltrà diuerberem has nebulas?

——— *non, puto, ſi ſapio.*

Contra eos tamen vſus pugnauit & obtinuit.

Ineptiæ hodie Criticorum.

Correctus Victorinus.

CAP. IX.

O duplex eſſe, quod ad tempus & ad ſonum. Auſonij verſus aliter lectus. Tranquillus illuſtratus.

OME ſiſtit, & poſcit ſibi ſuum ſonum. Quem aio duplicem. adſonat enim Ω magno Græcanico, & eorumdem O exili. Grammatici vulgò atteſtantur: & Auſonius, vt ego cum lego, verſu iſto:

Ω *quod & O Græcum, compenſat Romula vox o.*

In tritis libris aliter, qui Υ *Græcum* ingerunt, ſcripturâ incertâ; imò verò, ex vi & poteſtate litterarum, falsâ. Nam quis Υ

Duplex ſonus in O.

Auſonius huic rei correctus.

cum

cum O comparauit vmquam? Migrant interdum, ſcio, altera in alteram: ſed non hoc euicerit, eiuſdem eas ſoni. Lugdunenſis ſcriptus codex, (cuius filo multos poëtæ eius Labyrinthos feliciter dium Scaligeri ingenium euaſit) habet: Ω *quod* & *eoy*. Ex quo ille, Ω *quod* & *ου*. me tamen lentè approbante. Non enim verum planè, O Latiare valere quod *ου* Hellanicum. Malim, *quod* & *o Græcum*. quoniam ea conſtans Grammaticorum veterum dictio, O noſtrum æquiparare duplici Græcorum, magno & minuto. Craſsè autem efferebant O illud Craſſum ſiue Maius: ſic vt in ſono ipſo eluceret vis eius duplex. Nam dicebant *Poöpulus* de arbore, *Voöcem*, *Oöram*, *Prætoörem*, & talia; propemodum vt nos Galli *Foy*, *Voix*, *Noiſe*. Vos Belgæ (ita docuêre me tui populares) meliùs: qui & ſcribitis pariter & effertis, *Broot*, panem: *Schoot*, ſinum: *Boom*, arborem. At caſci tamen Latini ſubleuant in ſcriptione nonnihil Gallos: qui ipſi in Datiuis caſibus *Populoi Romanoi*, & ſimilia exarabant, efficiendo huic longo ſono. Victorinus & alij, teſtes. Neronis impius ſed non inſcitus iocus, ſtabiliendo huic duplici effatu: qui de Claudio mortuo idemtidem * *Mōrari eum inter homines deſiſſe illudebat*. ſimul & ad vulgatum illud adſpiciens, quo morari in viuis deſiſſe à morâ, homines εὐφήμως dicimus: & eâdem fatuitatem Claudio opprobrans, ſono ipſo pingui & gemino, quo oſtendebat verbum hoc ſe formare à * *Möoro*. De hac Vocali quoniam res minimè turbida, ſermone meo cur illuſtrem? Verſus tantùm Terentiani Mauri licet addam, firmandæ totius rei, hoſce:

O lōgum quî ſonuerit?

Galli per OI, efferunt.

Belgæ oo geminant.

Iocus Neronis.

* Vt Suetonius ſcribit cap. XXXIX. *Primâ ſillabâ productâ.*

* Id eſt, *ſtulto.*

Ω Graiugenum Longior, alterâ eſt figurâ:
Alter ſonus eſt & nota temporum, Minori.
Compendia noſtri meliora crediderunt:
Vnâ quoniam ſat habitum eſt notare formâ,
Pro temporibus quæ geminum miniſtret vſum.
Igitur ſonitum reddere cùm voles Minori,
Retrorſus adactam modicè teneto linguam,
Rictu neque magno ſat erit patêre labra.
At Longior alto tragicum ſub oris antro
Molita, rotundis acuit ſonum labellis.

CAPVT X.

De litterâ V. quadruplicem eius ſonum eſſe: ſed Primarium & eximium, duplicem. Plauto, Auſonio lux immiſſa. Quæ Feralis littera, & quare? Maurus & Chariſius correcti.

*Qui ſingulos miſſus à ſeptenis ſpatijs ad quina corripuit. Sueton.

Duo ſoni in V.

V MIHI ſupereſt: per quam quinto & vltimo hoc ſpatio (*Domitiani ſcitum ita voluit) decurram. Sonores ei præcipui, duo: Latus, & Exilis. Ille, qui ου Græcum planè & plenè exprimit: iſte, qui Y eorumdem. Victorinus ab hac mente: *V ſimiliter poſita eſt pro breui, & pro longâ.* Et magnus Varro ſic diſcriminat clarè, in his verbis: *Quidam reprehendunt, quòd* PLVIT *&* LVIT *dicamus in præterito, & præſenti tempore. Falluntur. nam eſt, ac putant, aliter. quod in præterito V dicimus longum,* PLVIT, LVIT: *in præſenti, breue. Ideò in venditionibus lege fundi* RVTA CAESA *ita dicimus, vt V producamus.* Hoc enim vult, *Pluit, Luit*, in præſenti tenuiter efferri, in præterito *Plouit, Louit.*

Varroni lux.

Sonum hunc Craſſum nemo meliùs expreſſerit Paraſito illo apud Plautum, cui quæſitus hinc iocus:

Et Plauto.

> *—— Tu, tu iſtic, inquam. vin' adferri noctuam*
> *Quæ Tu, Tu, vſque dicat tibi?*

Comparat enim ecce illud, Tu, cum noctuino gemitu: quem *Tou* eſſe omnes ſcimus. Eum quoque Auſonius reſpiciens, de hac litterâ ſcripſit: *Cecropijs ignota ſonis, ferale ſonans V.* Ferale ideò, quia refert feralem illam auem. Quòd ait Græcis ignotam, verum eſt in litterâ vnâ. nam quin diphthongo ſuâ eam diſertè exprimant, quis neget? Hæc (longam dico) Latinis ſcripta tripliciter. Primùm ſolitaria, ſed, vt opinor, cum Apice. In Terentij Epigraphis: *Græca Apollodoru, Græca Menandru:* quæ clarum eſt valere & æquiparare illis Græcis, Ἀπολλοδώρου, Μενάνδρου. Hinc illud Auſonij:

Et Auſonio.

Feralis littera.

Longa V ſcribenda non vna ratio.

> *Vna eſt in noſtris, quâ reſpondere Lacones,*
> *Littera, & irato regi placuere negantes.*

Significat enim V, perinde valere atque ου. Secundò, geminata: ritu ſcilicet aliarum Vocalium. Tabulâ æreâ Fuluianâ: P. MVVCIO COS. quod eſt, *Moucio.* Eâdem: SIREMSSQVE. OMNIVM. RERVM. LEXQVE. IVVSQVE. ESTO. quod eſt, *iouſque.* Teren-

Terentianus ita ſcripſerat, ſed corruperunt vulgò:

*Græca diphthongus ſed** ΟΥ *litteris noſtris vacat:*
Sola vocalis quod V V *complet hunc ſatis ſonum.*

* Diuiſim leges, aut verſus claudicat.

Terentianus correctus.

Non habent Latini, inquit, ου diphthongum: quoniam VV geminata (ſic niſi ſcribis, illex eſt verſus) ſatisfaciendo huic ſono. Tertiò, ſcripta ritu Græco. Victorinus de diphthongo eâ locutus, addit: *Noſtri etiam quoties eiuſdem ſoni longa ſillaba ſcribenda eſſet, & ipſi V adiungebant O litteræ. Inde ſcriptum legitis Loucetios, Nountios, Loumen, &c.* Hinc in Feſto, *Oufentina tribus.* In veteri tabulâ, INDOVCEBAMVS. item: EDITO. COVRATOQVE. prætereà, IOVSIT. &, IOVDICAVERVNT. ac plura. Quin & cùm breuis ea littera, reperio nihilo ſeciùs hanc ſcripturam. In lapide: SOVOM. MAREITOM. CORDE. DILEXIT. SOVO. In Duillianâ columnâ, qui intentis oculis fugientes litteras adſpiciet (alijs neglectum) reperiet, NAVEBO S, litterâ vtrâque velut miſtâ. Vt non ſine cauſsâ prorſus Priſcianus ſcripſerit communiter: *V modò correptam, modò productam habemus, quamuis videatur ου diphthongi ſonum habere.* Confundit enim ecce ſonum illum, & tribuit vtrique: ex vſu aliquo vulgi tamen potiùs, quàm ex vero. Nam quin tenuior etiam illi fuerit, quis neget? Is autem reſpondit Υ Græco. Ita Σύλλας, *Sulla:* δύο, *duo:* τύρβη, *turba:* φύγη, *fuga:* Ῥώμυλος, *Romulus:* Τύλλιος, *Tullius:* Συρία, *Suria.* Chariſium obiter mihi corrige: *Gulam ait Julius Modeſtus per V ſcribemus, non per Υ, quæ Græcis vocibus neceſſaria eſt & ſæpè in V tranſit. vt inſuemur ait ignaro, inter ſe degularunt omnia.* ſcribe: *vt in Sue, Mure. Att. in Atreo: Inter ſe, &c.* Nam Sus & Mus à Græcis. Itaque per eam litteram inueni FORVM SYARIVM in marmore ſculptum. Terentianus ad hanc rem:

Priſciani nõ cautiſsima ſcriptio.

V, exile, reſpondet Υ Græco.

Chariſius Correctus.

Tertiam Romana lingua, quam vocant Υ, non habet.
Huius in locum videtur V Latina ſubdita:
Quæ vicem nobis rependit interim vacantis Υ:
Quando communem Latino reddit & Græco ſonum.

Nam eius ſententia, iſta. Υ nihil opus Latinis: quoniam vnica V vtramque vicem & vocem ſubeat, ſoni craſſi, ſoni exilis. Nec plura dico de re minimè incertâ. Pronunciatur longa optimè hodie ab Italis, Hiſpanis, Germanis: breuis à Gallis, &

Maurus explicatus.

 à vobis

à vobis Belgis. Habes, Lipſi, duos ſonos primos & præcipuos: propiùs ſi intueare, quin duo alij ſint, non negabis. V enim O adſonat in iſtis, *Frundes*, *Fundus*, *Dederunt*, *Seruum*, *Maritum*, *Æternum*: quæque adſimilis formæ. & ideò priſcis ſæpè O hîc ſcriptum ſiue ſcalptum. LAVATIONEM. IN. PERPETVOM. DEDIT. legi: & alibi: AIRE. MOLTATI. COD. DEDERONT. item, SOVOM. MAREITOM: & centena alia. Quin paſſim, ab hac ſoni viciniâ, litteræ eæ commutarunt. *Epiſtula*, & *Epiſtola*: *Numenclator*, & *Nomenclator*: *Adoleſcens*, & *Aduleſcens*, tibi nota: & obſeruaui magis noua, *Flouiom* pro Fluuium; *Detolerit*, pro Detulerit; *Aorelium*, pro Aurelium. Sed & alterum ſonum deprehendas, ad I accedentem: qui in iſtis, *Proxumus*, *Optumus*, *Lacrumæ*, *Manubiæ*, *Gula*. ideoque V ipſum pro I vſurpatum crebrò, præter legem & vſum, in lapidibus. vt STVPEND. pro ſtipendijs: STVPLAE, pro Stiplis ſiue Stipulis: item AVRVFEX. & INFELICISSVMA. Plura poſſem: temperò. Non enim ego ambitioſè loquax in ijs quæ aut dicta iam, aut vulgo litteratorum non ignota.

Tertius ſonus V, velut O.

Quartus velut I.

CAPVT XI.

Ad Diphthongos ventum: Latinum ijs nomen fidenter poſitum. Quot eæ, & in quibus enunciandis peccemus? AE quomodo efferenda? quomodo OE? Dio Caſſius emendatus. De EI obiter dictum: & quis ei ſonus?

IGITVR curſum verto aliò: & Bigam iſtam, Miſſu altero, flectere incipio ad Biuocales. Ita indigeto, quas Græci Diphthongos: ſi nouiter, numquid ineptè? Audeamus enim & nos aliquid: & per occaſionem fas ſit exhauſtum Latium augere diu optatâ ciue. *Eæ ex vocalibus binis conflatæ ſunt ſic, vt tranſeant in ſonum vnum, ſed in quo reliquiæ ſoni vtriuſque.* Latinis eæ quattuor: AE. OE. AV. EV. Duas ex ijs vltimas rectè pronunciamus hodie: duas priores nec rectè. Nam cum E & quidem tenui, confundimus vtramque. O turduli, quî poteſt? Iugulo vos vno telo: quia fruſtrà quæſitæ aut repertæ diphthongi, ſi ſono à Vocalibus nil diuertunt. Terentianum ſaltem audite:

Diphthongi, ſiue Biuocales, quid, & quot?

Quatenus in ijs efferendis peccetur?

Et id oſtenſum.

Et

Et ſonos vtroſque iungit. vnde diphthongos eas
Græciæ dicunt magiſtri: quòd duæ iunctæ ſimul
Sillabam ſonant in vnam, viique geminâ præditæ,
Semper effectum duorum temporum cuſtodiunt.

En, ait vtroſque ſonos iungi: ait vi geminâ eas preditas. At cùm *Phœbum*, *Phebum* dicitis: cùm *Muſæ*, *Muſe* effertis: vbi id appâret? Pipillones! digni quos pueri pipulo differant, in pertinaciâ ſi perſtatis. Sed tu Lipſi, vide, diſce. AE, antiquioribus paullùm AI ſcripta, ritu Græco. AIMILIA. & AIRA, & ſimilia occurrunt in monumentis. & cùm circiter Tullij Auguſtique æuum exoleuiſſet, retrahere conatus Claudius Imp. publico etiam ſcito. Itaque lapides omnes illius æui eam habent. Sed obijt abijtque iterùm cum illo. Sonus eius quis? idem qui Græcanicæ: quem benè adſtruxêre contra vulgus Checus Britannus & Mekerchus veſter, viri non è vulgo. In hoc tamen ſeorſum ab ijs ſentio, quòd viſi mihi præter modum latas diphthongos facere, &, vt ſic dixerim, hiare nimis in ſonando. Subruſticè herclè efferunt, & vaſtè. At mihi certum, molliùs eas ſonuiſſe olim, nec vt A plenum aut E audires; ſed vt mixtum quemdam ſuauemque ſonum. Fallor, aut Galli aptiſſimè exprimunt & ſcribunt, in *Paix*, pax: *Fais*, onus: *Iamais*, numquam. Vos Belgæ item adſonatis (etſi aliter ſcribitis) *Peyſen*, cogitare: *Reyſen*, Iter facere: *Seyl*, Velum: & talia. Ita qui Latinis *Cæſar* eſt, veriſſimè vobis *Keyſer*. Suppoſuiſtis enim EI vel EII huic diphthongo. *Aiacem* igitur, *Maiam*, *Baias* ipſas: itemque, *Aulæ*, *Pictæ*, &c. non craſſiore illo A pronunciem: ſed attenuem magis, & pænè ad Eta flectam, dicamque, *Eeiacem*, *Meeiam*, *Beeias*, *Auleei*, &c. quod audis à me faciliùs, quàm vt ſcribam. Germanorum ritus hîc vſum & locum aliquem habeat, qui ad ſignificandum A illud tenue, E ſuperſcribunt. Lapides aliquid hîc me iuuant. Illud enim ſemel pono; indoctos fuiſſe qui eos ſcalpſerint, aurium ſenſum & ſoni veſtigium ſecutos, ſine Grammaticâ vllâ lege. At ij oſtendunt, ſonum hunc finitimum in parte fuiſſe E pinguiori. Hinc illa per errorem inſcalpta: EGRAEGIVS, pro Egregius: AEIVS, pro Eius: AEVOCATVS: & VTRIVSQVAE: & quod magis rideas, VENAERI, & FVNAERI, pro Veneri, Fvneri.

Ae, olim Ai ſcripta.

Eius legitimus ſonus.

Qui cõfuſus & tẽperatus ex vtraque vocali.

A lapidibus argumentum aliquod petitum.

neri. Quî peccatum hoc peccaſſent illi bardi, ſi hians ille & pinguis ſonus Diphthongo? cui ad E adſeſſio aut acceſſio nulla. Sed hocà vulgo, inquies: qui vt E pronunciant. Nihil. medium enim illum ſonum æquiter euincit: pugnax ille qui torqueat ad extremum. Nec plura addo. Senſuum enim magis res, quàm rationum. & verè hîc valet illud Quinctiliani: *Non eſſe cuiuſuis auris exigere litterarum ſonos, non herclè magis quàm neruorum.*

Difficilè hi ſoni ſcripto exprimũtur.

Iam OE diphthongus olim item ſcripta * OI. Sic *Oinonem*, pro Oenone Capella ingerit: ſic *Oitier* pro Vtier Victorinus notat. Et in vetuſtiſſimo Sc. de Tiburtinis legi: NEQVE. ID. VOBEIS. NEQVE. REI. POPLICAE. VOSTRAE. OITILE. ESSE. Sed alia ſcriptio eualuit, iſta euanuit. Sonum eius verum (verum mihi fas dicere) non vidi, qui viderit. Nam qui Græcæ linguæ Pronunciationem inſtaurarunt, craſsè pleneque eam ſonare volunt, vt Gallorum, *Moy*, *Toy*, *Soy*. Non mihi probant viri probiſſimi. Primùm quia nimis expreſſus ille ſonus, qui ex Diphthongorum ingenio debeat eſſe confuſus. Deinde, quia non exprimat eum vllo modo aut aſſequatur OE Latinum. Quomodo enim ex O & E platyaſmum illum elicias? Tertiò & auctores mihi, qui alia ſuadent. Victorinus Afer hanc Diphthongum cum Y Græco æquiparat diſertè, in Arte ſuâ Grammaticâ: *Litteræ peregrinæ ſunt*, inquit, *Z & Y. quæ propter Græca quædam aſſumptæ ſunt, vt Hylas, Zephyrus. quæ ſi non eſſent, Hoelas & Dſephurus diceremus.* Attende, tecum quæſo. *Hylas*, inquit, ſcriberetur *Hoelas*. At quæ adfinitas hîc ſonorum, ſi vero adfines illi? Nam Y Græcum, reſpondet planè V tenui Latino: quod & ipſi fatentur, & litteratores priſci adfirmant vno ore. An fallit nos fortè ille Afer? nihil hac in parte: cùm teſtimonium ab eo dicat caſta & caſca illa omnis ætas. Nam priſci velut promiſcuè ſcripsêre, *Oiſum, Oeſum, vſum: Poenos, Punos: Coirauit, Coerauit, curauit: Moenera, munera: Moeros, muros: Moinicipiũ, municipium.* quid, niſi tantumnon vociferantes paritatem inter ea ſoni? Intorqueo & pilum è ſcriptore Græco, firmum, validum, & Triarij manu dignum. Scribit in Nerone Dio, Principem illum duos Sulpicios vitâ imminuiſſe, quia viſi imminuere ſcænicam

* Cui prorſus par. Ita *Ab oloes.* & *pilumnoe poploe.* Feſtus notat: ad ritum ſcilicet Græcum.

Sonus oe diphthongi quæſitus.

Non illum videri, qui præpinguis.

Victorini notabilis locus.

Priſci commutarũt ſemper oe & u.

cam eius laudem. Viſi autem minuere ſolo nomine: ὅτι, inquit, Πυθικοὶ ἐκ προγόνων ἐπικαλούμενοι, οὐκ ἐπαύσαντο πρόσρημα τοῦτ᾽ ἔχοντες, ἀλλ᾽ ἐς τὰς τοῦ Νέρωνος νίκας τὰς Πυθικὰς ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ἠσέβουν. id eſt: *quòd ab antiquo áque maioribus Pythici cognominati, non deſinerent eius cognominis : ſed palàm in Neronis Pythicas victorias impij eſſent, nominis viciniâ*. Quid iuuat me hic locus? nimium : ſi ego priùs illum. Adfirmo enim emendandum, ὅτι Ποιτικοὶ, id eſt, *Poetici*. Nam hoc liquens, clarum, Sulpiciæ genti Pythicum agnomen adhæſiſſe numquam. *Pœtici* illi dicti : & Faſti, ſcriptoreſque hiſtoriæ mihi teſtes locis viginti. Quod ſi eſt: vide nunc, quomodo indignari citharœdus Princeps potuerit, quaſi in pariante cognomine, ſi Pronunciatio illa olim? Nam litteris certè abludit. Sono igitur ad Pythicum ſiue Puthicum (ita efferebant) acceſſit : & quod ex his concludo aptè, OI, ſiue OE, diphthongus haud diſſonuit V leni. Quis igitur ille ſonor? mixtus. quem apud Gallos meos habes in diphthongo iſtac ipsâ. Illorum enim eſt, *Coeur*, pro corde: *Voeu*, pro voto: *Noeud*, pro nodo. Et fáſne mihi etiam veſtra tangere? ſi pecco, ne ride. Ita & vos Belgæ ſonatis, *Oelſaet*, papauer: *Moelen*, molam : & quæ tibi plùs nota. Hæc ſententia mea, noua potiùs quàm improba, apud mentes & aures probas. Certè non craſſum iſtum ei & vaſtum effatum fuiſſe, quem cùm audio (ignoſcant mihi viri docti, & quibus litteræ æternùm debent) vix lienem comprimo : docent etiam nonnulli lapides, in quibus pro E, perperàm ſubſtituta. vt CROETA. PROVINCIA, pro Creta. Tu Lipſi, numquid mutas, aut etiam nutas? an tranſeo iam ad Conſonantes? Alacer ego, Nihil nihil, inquam. bono argumentorum pondere (vt hæc quidem res fert) me firmas. Conſonantes tamen mihi protolle, & de Biuocali EI, nodum priùs tolle. Ille cum riſu, Græculi viderint, inquit: non ea in Latiari claſſe. Nam eius loco I nobis longum eſſe Grammatici te docuerint, & ego ſuprà. Sed enim mi Murete, inquam, in ſono eius germano etiam hæreo. Nam Nigidius nihil differre illam Græcanicam ab ἰῶτα ſimplici voluit: & Græcos irridet, qui diſcreuêre. Quod ſi eſt: ruunt quæcumque de Biuocalium ſono ſonuiſti. Par enim omnium ratio. Eludens Muretus, Imò tuum fulcrum ruit, in-

A Dione argumentum pugnax.

Is primùm correctus.

Oe, Galli rectè efferunt.

EI cur Latinus nō in cenſu diphthongorum.

Obiectio in iam dicta è Nigidio.

quit, quo ſtabilita à te vulgi hæc* ἰσχνότης. Non enim eā mens Nigidianis verbis, quæ, ſi lubet, audi: *Græcos non tantæ inſcitiæ arceſſo, qui ου ex ο & υ ſcripſerunt, quantæ qui ει ex ε & ι. Illud enim inopiâ fecerunt; hoc, nullâ neceſſitate ſubacti.* Hoc ſaltem vult litteratiſſimus ille litterator: Græcos iuſtè repperiſſe ου diphthongum, quia non illis V Latinum, quod exprimeret hunc craſſum ſonum. non iuſtè eoſdem idem in ει feciſſe, quia ι ſubire vtramque vicem potuiſſet longæ aut breuis. Ne autem, Lipſi, erres: I longum (dictum etiam mihi anteà) incidit in ſonum prorſus EI. Quis igitur ille? me arbitro, qui vobis Belgis in* *My, Ghy, Sy*. Imò illud primum planè Latinum *Mi* eſt, & ſignificatu & priſco ſono. Soli enim pænè vos Europæorum duplex illud II. rectè ſcribitis, rectè effertis. nec aliter *Oueis, Omneis, Preimos*, Latini. Minùs accedunt ijdem illi pronunciandi Magiſtri hodie, qui Gallico *Sein, Feint, Plein*; *Sinu, Ficto, Pleno*, æquiparant. Nam ſcriptura quidem iſta-ipſa: ſed effatio magis Ae accedit. Et vereor herclè vt idem hîc peccent, quod priſcus ille Cotta: quem *Iota litteram tollendo, & E pleniſſimum pronunciando, non oratores antiquos ſed meſſores imitari*, Craſſus apud Ciceronem iocatur. Vocem à me, Lipſi, de Biuocalibus ne vltrà exſpecta. Tu Nigidi habe etiam iſtam: Qui Græcos imperitiæ arceſſis, cur non in culpâ ſimili tuos Opicos? Nam illos EI pro I longâ paſſim ſcripſiſſe, an neſcis, an diſſimulas? Si illud, parum doctus: ſi iſtud, parum bonus.

*tenuitas.

Remota ea, & vera mẽs Nigidij eruta.

Quis ſonor in EI & I longâ.

* Germani benè etiã, qui *Mein*, &c. ſic ſcribunt, ſic efferunt.

Ciceroni facta lux.

CAPVT XII.

Ad Conſonantes ventum. de vicinis inter ſe, quoque Capite dictum. iſto, de B. V. P. F. Quid in Be efferendâ, & à quibus gentibus peccetur? an defendi poſsint? Dubitatum de ſono V Digammæ, & pluſcula ad eas argutias. De F germano ſono. A Scaligero abimus & Fabio. Auſonio lucem damus, & medicinam Chariſio.

CONSONANTIVM æquor nunc inſiſtam, tertio iſto velut Miſſu. ſed verè æquor. Planiciem enim meram video, ſine ſalebris, ac pænè ſine cliuo. Pleraſque eas, plerique omnes, rectè & germaniter pronunciamus: & ſi quas malè,

Conſonantes, quæ adſonant, inter ſe iuncta.

malè, nec vitium nec emendatio eius obſcura. Vulgatas hîc diſtinctiones non ſequor, Mutarum aut Semiuocalium. Per ſe enim frigidæ, & ad meam rem ineptæ. Potiùs, vt aurigæ equos in curribus per colorum quædam paria diſponunt: ſic ego conſonantes iugabo, ex viciniâ quadam ſonorum. Quadriga mihi prima hæc:

B. V. P. F.

De primâ Auſonius:

Diuiduum Betæ monoſyllabon, Italicum B.

Ideò Diuiduum: quia mediâ illius & primâ parte effertur *Be.* Nam cùm habeant hoc conſonantes, vt ſolitariæ ſonum non efficiant, luctenturque, vt ſic dicam, intra clauſtra oris: ſubueniendum adiunctâ Vocali eſt, quæ velut obſtetrix edûcat. Sed Græci aut Hebræi pluribus id fecêre: compendio magis noſtri, qui vnam omnibus litteram dederunt & eamdem. E enim præpoſita in effatu auditur, aut ſubiuncta. Præpoſita in iſtis, EF, EL, EM, EN, ER, ES. Subiuncta his: BE, CE, DE, GE, PE, TE. Nam HA, nec littera quidem eſt: QV, & KA, ſuperuacuæ: IX, Y, Z, Græcæ, & Græcâ ideò nomenclaturâ. niſi quòd XI illorum, nos IX fecimus litteræ tranſlatione. Sed vt de argumento meo propriè: B, ſonum habet medium inter P & F. Exprimitur *labijs cum celeri quodam impetu recluſis*. Benè Europæi plerique hodie. excipio Germanos qui indurant, & ad P deflectunt, cùm gaudent *Pono ſuo Vino.* & Hiſpanos itemque Vaſcones; qui emolliunt & ad V digamma torquent, homines ſobrij & quibus non placet *Bibere* ſed *Viuere*. Nec miror. crebrum enim nimis, vt litteræ inter ſe vicinæ migrent & alternent. Quod pro Germanis ſit; P, pro B, frequentarunt priſci: & eſt in loco eius ſonus. Quinctilianus fatetur, *cùm dico* OBTINVIT, *ſecundam B litteram rationem poſcere, aures magis audire P.* Et ſanè auribus paruerunt plerique olim ſcriptores aut ſculptores. Sic in Tabulis antiquiſſimis Fuluianis, APSOLVTVS ESTO, leges: item, QVEICVMQVE. VOLET. SVPSIGNET: & in lapidibus vulgò, APSENS: OPSIDES: PLEPS: POPLICVS: ac talia. Feſtus etiam ſiue Verrius, qui *Braſſicam à præſecando* deriuat, quomodo non durus, niſi adſpectu ad duriorem hunc ſonum? Benè igitur Terentius Scaurus: *B cum P conſentit, quo-*

Ea ſola ſonū non habent.

Latini adiuuant per E adiunctam.

Quod fallit in ſuperuacuis litteris, aut Græcis.

B, qui efferenda?

Peccant Germani & Hiſpani, diuerſo limite.

Germani iuuantur nonnihil à priſcis.

Quîs P pro B crebrum.

niam origo eorum non ſine labore coniunctióve reuelli à quo quam poteſt. Græci Πυῤῥίαν,*noſtri Burrhiam: & quem Pyrrhum, antiqui noſtri Byrrum: Balatium, Palatium. Item Poplicolam, Boblicolam alij: Scapillum, alij Scabillum dicunt*. Nec diſſimile quod * Plutarcho notatum, Delphenſes B pro Π, vſitatos eſſe: quorum fuit βατεῖν & βικρὸν, pro πατεῖν & πικρὸν. Iam de Hiſpanis quid, Lipſi, excuſem? benè, ſi non accuſent ipſi vltrò. Ita multi errori eorum ſuffragatores, Grammatici, lapides, libri. me iudice, tamen errori, ſed priſco. Ecce * Adamantius Martyr iam olim librum integrum hoc titulo & argumento ſcripſit, *De V & B litteris*. quæ voces ſcilicet hanc aut illam reciperent; quaſi in breui diſcrimine, & quod confunderet ſæpè vulgus. Quamquam ille non vſquequaque * ἀδαμάντινος mihi μάρτυρ. Miſcet enim è ſcholico ſuo puluere: & ſcribes, inquit, *Beſicam, Nebum, Baluas* pro foribus ædium, *Bernam*, pro eo qui ſeruo natus: non Veſicam, Neuum, Valuas, Vernam. Item *Manuuias*, non Manubias: ab Ambio, *Ambibi* non Ambiui: apud Perſium —— *baluâ de nare*, non balbâ: & argutiarum eiuſmodi dapes, haud ſatis ad meum guſtum. At lapides, vide quàm hîc Hiſpani. DANVVIVS: VASE: VENEMERENTI: PLACAVILE: ſculptum in ijs clarè vidi, pro Danubius, Baſe, &c. Contrà etiam, VIBA: CIBICA: VNIBERSVS: ATABIS: SIBE: PROBINCIA: ALBEI: CABATORES. pro, Viua, Ciuica, Vniuerſus, Atauis, Siue, &c. Et tu, Lipſi, inter luſtrandum, vel aliud agens hæc obſeruabis. Iam libros veteres ſi vidiſti, nónne in ijs aſſiduum hunc errorem? Piget exempla adferre. Pandectas ſaltem Florentinas (quarum ætatem pauci libri ſcripti æquauerint) inſpice: & videbis in ſingulis paginis peccatum hoc, non peccatum. Cur enim verè peccatum dixerim, quod peccabant tam vulgò? quin mores iam id, non culpa. Cùm pauſam hîc aliquam faceret, ego interpellare ſuſtinui ridens, Hem! vt acriter tu, inquam, pro pugnace gente pugnas? Et iámne è Gallo Iberus? Arriſit & ille. Quídni? inquit. Placet Plautinum illud

Vtcumque in alto eſt ventus, exin velum vortitur.

Et nónne cauſſa mihi, cur non amem meos Gallos? Sed ſuſpiro, & ſileo: nos, Lipſi, hoc agamus. Crebram igitur commu-

tationem

* In Quæſtionibus Græcis.

Ab Hiſpanis, qui V pro B vſurpant.

* Cuius Excerpta in Caſſiodori Orthographiâ.

* *firmus teſtis. Adamantij neptia.*

tationem litterarum harum vides. quæ occaſio? adfinitas. quæ nunc quoque magna: & olim, niſi fallor, maior. Non enim celabo te meum ſenſum: quem vulgus hîc fortaſſe rideat, tu & probi probent. Litteram V, cùm pro conſonante eſt, paullò aliter ſonuiſſe cenſeo, quàm nos illam. Nunc enim vt F infirmum & elumbe proferimus: at priſci molliùs, & minùs impreſsè, quaſi VV duplex. Quod dico, tale eſt. *Vinum*, *Vallum*, *Seruum*, ita dicimus, quaſi eſſet *Finum*, *Fallum*, *Serfum*. Reipsâ enim F audimus, ſed fractum & imminutum. At ego exiſtimem pronunciaſſe eos, W*inum*, W*allum*, *Ser*w*um*. ita inquam, vt V illud conſonans ſiue Digamma ſonum mollem & velut ſuſpenſum habuerit, qualis eſt in *Quare*, *Quis*, *Quando*. Ego hac inopinatâ ſententiâ percuſſus, Quid profers? inquam. perſuaſurus hoc ſperas? Si Rationem audis & Veritatem, inquit, ſpero: ſi vulgus & opinionem, deſpero. Sed argumenta huic rei audi. Nemo veterum V, cùm Digamma aut potiùs pro Digamma eſt (non enim verba hîc captabis) duplicem ei affinxit ſonum: Digamma autem in *Anguis*, *Quando*, *Suauis*, *Aqua*, & talibus eſt. habet igitur eumdem illum etiam in aliijs verbis ſonum: id eſt, natantem hunc & mollicellum. Item: Pro adſpiratione veteribus Digamma fuit, vt *ʒircus*, *ʒœdus*, *ʒelena*, pro *Hircus*, *Hœdus*, *Helena* (Grammatici omnes teſtes.) at vulgata hæc expreſſio ad adſpirationem ſiue halitum non accedit, * accedit mea nouicia. vera iſta igitur. Tertiò: Græci cùm *Varum*, *Valerium*, *Veliam*, *Octauium*, & has formas ſcribunt, οὐάῤῥον, οὐαλέριον, οὐέλιαν, ὀκταουΐον ſcribunt, proximè ſonum illum meum exprimentes. ſonum ergo hunc veterem iure cenſeo. Ni eſſet: cur non φάῤῥον potiùs, & φαλέριον? quod durius quàm Latinum illud fateor: ſed propiùs tamen ad *Vi* vulgatam vocem. Nam quòd interdum Beta his talibus addunt, Βαλῆρε, pro *Valêre*, &c. hoc quoque à me eſt. quia cùm Digammæ illius verum ſonum haberent nulli, * inopiâ coacti ad quemuis potiùs quàm ad φ decurrerunt, à quo maximè ſcilicet abeſſet. Quartò: Tritum illud omen quod Craſſo naues conſcendenti factum, vanum & longinquum eſt, ſi effetas more vulgi. Venditabat quiſpiam in portu, inquiunt, caricas Cauno aduectas, & clamabat idemtidem *Cauneas*. hoc

De ſono V cõſonantis nouicia noſtra ſententia.

Ea firmata quinque argumentis.

*Nam *Helena* & W*elena*, pariter valdè ſonant: & eſt in Digamma manifeſtus flatus.

* Vide Notas in fine Capitis.

alludere & valere volunt, *Caue ne eas.* nónne ridiculè, niſi effe-ras meo iſto more? Quintò: Verba pleraque à Latinis inte-gra ſumpta exteri enunciant hoc ſono, * *Vinum, Vallum, Vicum, Vannum, Ve*, & infinita alia. pariter Latini *Batavvos, VVandalos*, & exterorum talia, ſcribunt per hoc Digamma. par pronun-ciatio vtrobique igitur. Et verſus ad me, Quid ad hæc Lipſius? perſuaſi? Ego moto leuiter capite, Illud vetus Murete, in-quam: Cras credo, hodie nihil. Quî poſſim tam noua? quin totam Pronunciationem noſtram non conuertis hac viâ, ſed euertis. Tu autem ipſe, per fidem, ſeriò ita ſentis? Ille ridens, Si probas, ſentio, inquit: ſin aliter, ludo. & pomum hoc velut Eridos iecerim in magiſtellorum cohortem. Illi turbent, nos pergamus.

* Germani & Belgæ, Wijn, Wall, Wijck, Wan Wee.

Littera P enunciatio.

De P litterâ nihil dico. plana res: nec vidi qui in efferendo peccaret. Aſſidet B litteræ: niſi *quòd validiùs exprimitur, labijs cum ſpiritu adductis pariter & diductis.*

Littera F ſonus.

F in loco quarto. cuius ſonum princeps Grammaticus (ita ſentio) efformat Maurus:

Imum ſuperis dentibus apprimens labellum
Spiramine leni (velut hirta Graia, vites)
Hanc ore ſonabis.

Et, qui à Mauro mutuatus, Victorinus: *F litteram, imum labium ſupremis imprimentes dentibus, reflexâ ad palati faſtigium linguâ, le-ni ſpiramine proferemus.* Efferenda igitur leni quodam ſpiritu (vterque ita ſuadet) nec tam hirtè & aſperè quàm φ illa Graia.

In quo abimus à Scaligero.

Iulio enim Scaligero hîc quî credam? validiùs ſonare, quàm Græcam vult: quæ mollior eſt, & vt eius verbis vtar, *dilutiore ſono.* Errat ipſe, aut mei illi. An Fabius dux ei in hanc men-tem? malè. Dicere tale aliquid videtur, non dicit. Nam con-

Fabius iniquus in hanc litteram.

uicium eius (ita verè appellem, non iudicium) de hac litterâ iſtud: *Illa quæ ſexta eſt noſtrarum, penè non humanâ voce, vel om-nino non voce potiùs, inter diſcrimina dentium efflanda eſt: quæ etiam cùm vocalem proximam accepit, quaſſa quodammodò; vtique quoties aliquam conſonantium frangit, multo fit horridior.* Non enim hoc ponit, valentiùs ſonare quàm Græcam, ſed inamœniùs. nec ta-men idipſum cur ponat, ſatis ſcio: niſi quia illam adſpiratio fortaſſe mitigat, quæ reuerà vegetatio quædam & velut anima

littera-

litterarum. Hâc deſtituta noſtra, grauior quodammodo fit & triſtior. Sanè quin diſcrimen inter vtramque ſit, non negandum: etſi neglegi id video à noſtro vulgo. Cicero auctor clarè, in eâ pro Fundanio: vbi teſtem Græcum irriſit, *quòd primam eius nominis litteram dicere non poſſet.* Et cur non potuit? Aſpirauit videlicet, & P illud inſitum magis expreſſit, ritu ſuæ gentis. Itaque dupliciter peccans, ſic pronunciauit, quaſi ſi eſſet *Pfhundanius*. Hoc ridet Catoni ridiculus ille conſul. Quæ dico, Priſcianus allaudat: cùm ait *F Latinam ferè ſimilem* φ *Græcorum*. Ferè, ait. cur? quia (hoc enim pòſt addit) *non fixis ea labijs pronuncianda, vt P & H*. Optimè. Experire enim: figuntur tibi labiæ & preſſim cum riſu clauduntur, cùm illud φ exprimis, ſeruata vi P litteræ, & adſpiratione non neglectâ. Aliter in Latinâ eſt: me audi. Græcæ illius ſonum oſtendit, & in eo luſit Auſonius, obſcæno & obſcuro Carmine in Eunum:

Diſcrimẽ inter Φ *&* F.

Auſonio illata lux.

Cui ipſe linguam cùm dedit ſuam, Λ *eſt:*
Veramque in illis eſſe φ *notam ſentit.*

Vult enim indicatum putorem & ſentinam turpiſſimæ illius partis: quam cùm liguritor ille attigiſſet, meritò φ illud pronunciabat, quod ſolemus in odore tetro. Apud Plautum ſenex, cùm Pſeudolus ei in os irructaſſet: *Phu, in malam crucem.* ita leges. In Chariſio peſſimè ſcriptum de Interiectione: *Faſæ, vt cùm putoris aliquid perhorreſcimus, quæ vox numquid Ægyptium pathos ducit?* Repone, *Fu, fu, cùm putoris*, &c. Et vſurpant hodie in abhorrendo pleræque hominum gentes. Sed de F litterâ: abit ea quidem à B longiuſculè: altera pro alterâ tamen ſcripta olim & dicta. *Bruges* pro *Frugibus* apud Ennium Cicero & Fabius agnoſcunt: *Sifilum* & *Sifilare* pro Sibilo Nonius: & Macedones Βίλιππον pro Φίλιππον, Βαλακρὸν pro Φαλακρὸν dixêre, auctore * alibi Plutarcho. Quin legi imò, in ſimpliciſſimæ antiquitatis Sc^to de Tyburtineis: DE. EEIS. REBVS. AF. VOBEIS. PECCATVM. NON. ESSE. Quadriga hæc peregit ſuum curſum.

Phi, vel Phu, in tetro odore.

Correctus Chariſius.

F loco B ſcripta.

* In Quæſt. Græcis.

NOTÆ.

N O T Æ.

Quinctiliani verus intellectus.

NEGAVI Græcos litteram habuiſſe,quâ exprimerent V digammon. Et verè:quia perierat illa Æolica, nō minùs quàm apud nos Claudiana. Quinctiliani dictum ſic capiendum lib. x. cap. XII. *Ipſæ etiam vocales duæ efficiunt ſonum, qualis apud Græcos nullus eſt, ideoq́; ſcribi illorum litteris non poteſt.* De veris Vocalibus accipis? erras. nullæ enim nobis tales, quas non aſſequatur & ſignet diſerta illa Hellas. Duas intellegit, I & V cùm tranſeunt in Conſonantes. Nam nec hunc quidem ſonum qui eſt in *Iugurtha*, *Iuba*, & talibus,exprimunt Græci: quibus Iota numquam coaleſcit. At de V, clarum quàm ſudent.

Græcis V & I conſonantes ignotæ.

Digamma quid, & cur dicta?

Diducere ad finem Capitis tenuia hæc nolui: ſi aues Lector, cape hæc pauca. Digammos à figurâ dicta, non à * ſono. Picta enim vt Ⅎ inuerſum,id eſt Gamma Gammæ ſuperpoſtum. Claudiani imperij lapides (nam eo Principe noua littera in gratiâ & vſu) referunt, DIℲAI, AVGVSTAI. & AMPLIAℲIT. TERMINAℲITQVE. ac plura, quæ legi & deſcripſi Romæ olim. Grammatici aliquot veteres de nouicio hoc, quem inieci, ſono, in me pugnaturire videntur. falſò: quia falſa in iis Verba. Terentius Scaurus,ait: *hanc litteram V conſonantis vice fungi, & poni pro eâ quæ ſit F.* Si pro F,quomodo ſtat illa mea elatio? Sed ſcripſit ille diſertè, *quæ ſit* Ⅎ. Corrupta ab ignaris eſt nota. Vt in Annæi Cornuti iſtis: *Eſt quædam littera in F litteræ* (verte Ⅎ) *ſpeciem formata quæ Digamma nominatur. Ad huius ſimilitudinem ſoni, noſtri coniunctas vocales Digammon appellare voluerunt: vt eſt, Votum, Virgo. itaque in primâ ſyllabâ digammon & vocalem oportuit poni, Fotum, Firgo:* (eadem corruptio,reſcribe) *quod & Aeolij fecerunt & antiqui noſtri,ſicut in quibuſdam libellis ſcriptura declarat.Hanc litteram Terentius Varro dum vult demōſtrare, ita perſcribit V A. Qui ergo in hac ſyllabâ ſonus eſt,idem littera erit.* Adſcripſi locum, quia me aliquâ iuuat. Ait Varronem, magiſtrum illum magnum,ad ſonum exprimendum ſcripſiſſe *V A*.hoc falſum. Vnde enim ego nunc ſcitior,*Va*, an *Vi*,an *Ve* ſcripſerit? ſed corrigo *V V A*,geminatâ litterâ:ſiue mauis V V A V,ex Victorino. Ille enim ſic: *Aeolijs F.* (corrige, vt ſuprà) *idem valet quod apud nos V, cùm pro conſonante ſcribitur, vocaturq́; βαυ & Digamma.* Ambigas an non ille voluerit ſcribere & exprimere, ϐαῦ. Scaurus nos iuuat, qui diſertè *V conſonantis loco poni,id eſt pro Va,in Quis & Qualis*, adfirmat. Atqui *VVa* hîc audis, non *Va*. Quinctilianus de eâdem: *Antiqui Ⅎædum Ⅎædúſque*, (ita ſcribo) *pro aſpiratione Vau ſimili litterâ vtentes.* Priſcianus idem: *Digamma, id eſt Vau, ab ipſius voce profectum teſte Varrone & Didymo.* De ſono Terentianus aliquid:

** Quamquā & in parte incluſus ille. Nā ſæpè vbi W duplex, G ſcriptum reperies: vt Wilhelmus, Guilhelmus: Waltherus, Gualtherus. Obiectiunculæ aliquot remotæ.*

Correcti Grammatici pluries.

Vau, ſonus.

Vt Vade,Veni,Vota refer, teneto Vultum:
Creuiſſe ſonum perſpicis,& coïſſe craſſum.

ſed

ſed ambiguè, vti reuerà etiam ego ambigo: & diſſerta hæc à me, non aſſerta. Illud mearum aurium iudicium non celo: ſuauiorem litteram hâc duplici natam non videri, poſt litteras natas.

CAPVT XIII.

De C. K. Q. G, vicinis litteris. Refutati qui primæ ſonum duplicem adfingunt. In K litterâ Auſonius illuſtratus. idem iterùm in Q & correctus. In C Feſtus emendatus. Singulæ hæ litteræ, quando natæ. quid conueniant, quid diſcrepent? & plura Grammatici pulueris.

IVNGO quadrigam alteram. quam trahent mihi equi non concolores ſolùm, ſed gemelli, imò ijdem. C. K. Q. G. ijs nomina. quos à vi, aut ſoni indole, quî diſcrimines? ægrè poſſis ex mente veterum: qui adeò eaſdem cenſuerunt, vt vnam vice omnium diu ſint vſi. C ſola iis locum munuſque aliarum trium tenuit: donec natæ inuectæque illæ, vix ob neceſſitatem, ſed ornatum. Videbo tamen ſingulas, & ſi quid in aliquâ eximium, dicam.

C littera vetus.

C prima & vetuſtiſſima eſt. quam in locum Kappa Græcanici veniſſe non eſt dubium: in locum, ſed & in ſonum. Planè pleneque vt K elata ſemper. Nec aſſertione res egebat. quis enim Grammaticorum aliter vmquam tradidit? niſi quòd hodie prauus & pertinax in eo error inoleuit. Duplicem ei ſonum dedimus: alterum vt debuimus, alterum vt voluimus. Et cùm à vocalibus quidem A. O. V. aut diphthongo *Au* excipitur, ſuum ei relinquimus & priſcum ſonum. efferimus enim *Caput*, *Corpus*, *Cubitum*, *Caudam*. cùm ab E. I. Y. Æ. OE; nouum ei damus & ante-æuo inauditum. Enunciamus enim cum craſſo & moleſto quodam * ſibilo, *Ceram*, *Cippum*, *Cyrum*, *Cænam*, *Cœnum*: effatu, quem littera nulla habet, nulla habuit. Ad Z aut S accedere videtur, non attingit. Quæ hæc peruerſitas? quis auctor? apex non eſt in veterum ſcriptis qui ſtabiliat: & mos ille tantùm à malâ quâdam libidine peccandi. Omitto Grammaticos omnes, qui C cum Kappa æquiparant clarè: ratio ipſa quàm repugnat? *Capio* rectè effers: *Cepi* ab eo, cur aliter? cur *Incipio*? *Eccum* & *Eccam* audio: *Ecce* producit in aliâ ſoni veſte.

Eius ſonus geminus, vt K.

Nos corrumpimus.

* Nec ambige, quin iſti ſibili à Barbaris ſint.

Refutatus is error, ſiue contumacia.

veſte. A *Caſto Inceſtum* formari, quî vox tua me doceat? & multa alia, quæ labem & ambiguitatum agmen inuexêre in Latinam linguam. *Silicem* aut *Cilicem*, ex enunciatu noſtro aures non diſcernant: non *Cyrum* aut *Syrum: Sepio* aut *Cæpio: Cellam* aut *Sellam: Seruum* aut *Ceruum: Diſcere* aut *Diſſere:* & quæ millena. Pudet non tam erroris, quàm pertinaciæ. quia corripi patiuntur, at non corrigi; & tenent omnes, quod defendat nemo. Itali, Hiſpani, Germani, Galli, Britanni in hoc peccato: à quâ gente initium emendandi? Audeat enim mihi vna aliqua, & omnes audient. Sed de C ſatis. cui verum pronunciatum dabis, ſi efferes *adductâ leuiter palatum verſus linguâ, eiuſdemque ad dentes, cum ſpiritu aliquo, appulſu.* An & hoc addo? cùm S eam præcedit, malè exprimi hodie: efferendam autem velut Sk: hoc modo, *Skamnum, Skena,* &c. quæ nobis ſunt, *Schamnum, Schena.*

Sc, quî efferendum.

K littera ſuperfluens.

Sequitur K littera. quæ Græcanica mera eſt, & in Latium vênit non ob vſum, ſed ob luxum. Verè enim ſuperfluit: & ſaniorum litteratorum nemo id negauit. Nam quòd nonnulli vſum & locum ei faciunt, quoties A excipit: vt in *Kaput, Karina, Karthago,* ac ſimilibus: nouitia ea regula, ſed & falſa. Fateor ſæpè locum ante A habere, imò vix alibi: atque ita in lapidibus lego, KARVS.KASTITAS.PARKARVM.PALIKANVS.EVOKATVS.DEDIKAVERVNT. ſed ſæpiùs aliter, & firma non ei ſedes, niſi in notis. Quinctiliani iſta mens: *K quidem in nullis verbis vtendum puto, niſi quæ ſignificat etiam vt ſola ponatur.* Terentiani eadem:

Vſus tamen eius, vt volunt ante A.

Et ad notandum.

> *K ſimiliter otioſa ceteris ſermonibus,*
> *Tunc in vſu eſt cùm Kalendas annotamus aut Kaput,*
> *Sæpè Kæſones notabant hac vetuſti litterâ.*

Vult K ſolitarium tribus vocibus notam eſſe, Kalendis, Kapiti (in legibus Capita ita notabant,) & prænomini Fabiorum. Capella item in triplici ſaltem nomine locum dat; ſed pro Kæſonibus, Kalumniam ſupponit. *K nunc nota eſſe putatur, nunc littera. nam eius effectus C integrare non dubium eſt: abſque his Kapita, Kalendæ, Kalumniæ.* Vbi neſcio an veriùs legeris, *non littera.* Quia igitur ex plurium vſu ſedes ei in trinâ tantùm ſede, Auſonius ſcripſit:

Auſonius illuſtratus.

Hæc

Hæc tribus in Latio tantùm addita nominibus K.

Ita enim lego & clarifico verſum, in quo interpretes caligant. Quando nata hæc littera, haud liquidò ſcio. vix opiner ante bella Punica, ſed nec diu poſt illa: quia in Sc^to de Tyburtinis reperio SVB. AEDE. KASTORVS. Iſidorus ad Salluſtium quemdam refert: K *litteram*, inquit, *Salluſtius Ludimagiſter poſteà Latinis adiecit, vt in ſono diſcrimen duarum litterarum faceret, C & Q.* Ad diſcrimen autem duarum aliarum repertam vult. quod illud? cedò Iſidore, ſi potes: & hilum ſi inuenis, nihili homo ego. Sed credo, iamtunc tuo æuo obtinuit barbara hæc in C pronunciatio, quam dixi & refutaui. Tu Priſcianum mihi audi: *K & Q, quamuis figurâ & nomine videantur aliquam habere cum C differentiam: tamen eamdem, tam in ſono vocum quàm in metro continent poteſtatem.* Et Terentianum:

Quando nata K.

Iſidori aluce-natio.

Refert nihil K prior ſic, an Q, an C.

Ad Q venio. quæ ipſa reuerà non tam intereſt litteris, quàm ſupereſt. Cur enim C non ſatis ad eius vices? Fuit olim: ſed viſum hanc addere, quoties V ſequeretur (neque aliter) ad efficiendum pinguiorem illum ſonum. Sed dicant, cur in G non idem factum? Aliter enim paullò & illa ſonat in *Anguis*, quàm in *Angis*. ſed non hoc litterarum naturâ fit, verùm vocalium à quibus exceptæ & quibus miſtæ. Capella: *Q quidam litteram non putabant: & vincerent, niſi in Equo & Equitatu apparêret expreſſè. Conſtat autem ex C & V.* Auſonius eam componi vult ex duplici C, recto & inuerſo. Eam enim ego mentem obſcuri verſus illius cenſeo, quem non vidi qui explicaret, imò qui legeret rectè:

Q litteram videri ſuperare.

Auſonio lux & correctio.

Præualuit poſtquam Gammæ vice functa priùs C.
Atque alium pro ſe titulo replicata dedit Q.

Lego, *titulum.* C, inquit, replicata & conuerſa nouum pro ſe titulum ſiue indicem litteræ dedit Q. Inſpice enim. ex duplici C, recto & inuerſo, illud Q aptiſſimè compinges. Poſſis & legere, *Atque aliam pro ſe titulo.* Hæc eſt illa littera, quam magiſter Fabius duritiei damnat: *Duras & illa ſillabas facit*, inquiens, *quæ ad coniungendas demum ſubiectas ſibi vocales eſt vtilis, aliàs ſuperuacua: vt Equos ac Æquum ſcribimus.*

Q dura littera.

G quartam poſui. quæ ipſa, * vi & ſono à C quantulum abit?

* Imò vix formâ. Apex ſaltem, vt Maurus notat, ad cornu C infrà additus.

C & G vicina.

abit? Ne miremur priſcos diu hanc vſitatos, pro illâ. *Acnâ, Lece, Acro Cabino:* pro *Agnâ, Lege, Agro Gabino,* Victorinus notauit. & in tabulis Iudiciarijs ego ipſe legi, QVI. IOVDICARE. NECARINT, pro *Negarint*. Et Grammatici teſtantur hoc vulgò.

Feſtus correctus.

Feſtum emendari hac occaſione cenſeam, *Camelis virginibus ſupplicare nupturæ ſolitæ erant:* & ſcribi, *Camelis virgines ſupplicare.* Nam intellegit *Gamelios deos*, priſcâ hac ratione per C ſcribendi: quos virgines & puros ad rem nuptialem aduocare ſanè ſtultum. Terentius Scaurus: *C cognationem cum G habet. & ideò alij dicunt Gaunacem, alij Caunacem: item Camelum, Gamelum.*

Bello Punico primo G non nata.

Hanc ſcripturam retentam arbitror ad bella Punica: argumento nec infirmo nec infido, quòd in illâ Duillij Columnâ ſola C nôta. Ibi enim LECION. MACESTRATOS. PVCNANDOD. pro Legion. Magiſtratus, Pugnando; & non ſimplici archaïſmo, EXFOCIONT pro Effugiunt, ſculpta. Atque hoc eſt quod Auſonius ſcripſit, —— *Gammæ vice functa priùs C.* Nam

** In Prodigia. vide.*

Feſtus leuiter emendatus.

**In Orcum.*

*Feſtus quòd obniti videatur; *Quæ nunc C appellatur, ab antiquis G vocabatur:* nihil eſt. fallit ſcriptura, & non ille: quam dirige, *Quæ nunc G appellatur, ab antiquis C vocabatur:* ſiue etiam, *notabatur*. Ipſemet *alibi: *Antiqui per C litteræ formam nihilominùs G vſurpabant.* Viciniam vides.

G litteræ ſonus & expreſſio.

nec nego tamen, quin ſonus G litteræ paullò diffuſior ſit & mollior: quem referes, *appulsâ ad palatum linguâ, modicello interuallo, lenem ſpiritum emittens.* Nos hodiè quàm peccamus?

In eo vitiū.

Italorum enim plerique vt Z exprimunt, Galli & Belgæ vt I conſonantem. Itaque illorum eſt *Lezere, Fuzere:* noſtrum, *Lejere, Fujere.* Omnia imperitè, ineptè.

Germanis hæc littera incorrupta.

Germanos ſaltem audite, quorum ſonus hîc germanus, *Legere, Tegere;* vt in *Lego, Tego.* nec vmquam variant. at nos ante I. E. Æ. Y. ſemper: dicimusque *Jemmam, Jætulos, Jiniuam, Jyrum,* pro iſtis, *Gemmam, Gætulos, Gingiuam, Gyrum.* Mutemus, aut vapulemus.

CAPVT

CAPVT XIIII.

De litteris D & T. Huius vitioſum hodie in parte ſonum eſſe: nec iuuari à falſo Papirio. An T, Viuum ſignificauerit? Iſidorum fortean correxerim. Lapidibus data lux.

BIGAM ecce leuem interpono: in quâ D. T. iugales. Quòd vicinę inter ſe, quodque adſonent, cur te moneam? Ipſe vides. & paſſim etiamnunc in libris paullò antiquioribus, *Set*, & *Sed*, *Haut*, & *Haud* alternant: inque lapidibus, QVODANNIS: ADQVE: contrà, ATFINIS: ATLECTVS: QVIT pro *Quid*, ac talia. Effertur hodie vtraque rectè (nec præitione meâ ad ſonum opus:) excipio, quòd peccant in T, quoties ea vocalem I anteit, & hæc aliam. Q. Papirius quiſpiam auctor & tutor huic culpæ aduocari poteſt: cuius hæc lêgi verba. *Iuſtitia cùm ſcribitur, tertia ſillaba ſic ſonat, quaſi conſtet ex tribus litteris T. Z. & I. cùm habeat duas, T. & I. Sed notandum, quia in his ſillabis ſonus iſte litteræ Z inueniri tantùm poteſt, quæ conſtant T, & I, & eas ſequitur vocalis quælibet: vt Tatius, Otia, Iuſtitia, & talia. Excipiuntur quædam nomina propria, quæ peregrina ſunt. Sed ab his ſillabis excluditur ſonus Z litteræ, quas ſequitur littera J, vt Otij, Iuſtitij. Item non ſonat Z, cùm ſillabam ti antecedit littera S: vt Juſtius, Caſtius.* O nugator! verè enim ſic appello nebulam Grammatici, non Grammaticum, & quem mihi certum nec eſſe quidem à priſco æuo. Vnicum hoc Fragmentum hominis exſtat, nec aliud: cui ipſi vtinam lumbi & renes diu fracti! At enim Murete, inquam, etiam Ciceronis iocus in *Actium* quemdam id ſtabiliat: qui alluſione nominis ſubiecit, Ἄξιος. Ergo vt Græcorum illud ξ. pronunciatum T. In fronte, inquit, aliquid eſt: in re & inſpectione nihil. Alluſio fuit, ſed in propinquo ſono, non eodem. Et age, ſi ea pronunciatio; cur nemo veterum de litterâ T tale aliquid prodidit? aut quę cauſſa cur ſonum ante I magis, quàm vocalem aliam, mutet? non dixeris. & ſperno audacter haſce ineptias vel vno argumento, quòd nulli Conſonantium (aliter quàm in Vocalibus) ſonus duplex. Tu igitur, Lipſi, ne audi. non item Iſidorum: qui magnum ſcilicet arcanum huius litteræ vulgat, *In breuiculis quibus militum nomina*

D & T vicina.

T hodie in parte vitiatur.

Falſus neſcio quis Papirius.

Iſiđ. cũ vulgo refutatus.

De Iſidori adfirmatione haſitatio.

continebantur, T notam in capite verſiculi poſitam, ſuperſtitem deſignare: Θ verò ad vniuſcuiuſque defuncti nomen ſolere apponi. Ille mihi ſæpè ſubleſtâ fide: & certè hîc. Quæ enim ratio cur T viuum notauerit? aut quod alibi exemplum? Ego de *V* illud verum ſcio: & valdè inclino, vt litteram eam potiùs hîc ſit reponendum. Nam ecce in ſepulcralibus lapidibus, quoties pluribus monumentum aliquod exſtructum, adſcalpi ſolet, qui ex ijs ſuper terram, qui ſub terrâ. Illis V præponebatur, prima ſcilicet in *Viuus* littera: iſtis Θ, quæ in *Thanato* capitalis. Noto & vulgo adhuc non vulgatum, & firmo his exemplis. In iſtâ vrbe, domo Epiſcopi Aquinatis:

Fortaſſeis corrigendus.

V & Θ in ſepulcris quid notarint.

Θ CN. OGVLNIVS. CN. L.
NICEPHORVS
*(Θ) GVLNIA. CN. L. NICE
V. L. SAFINIVS. Ɔ. L. SVRVS.

*Hoc Theta incluſum ita Θ litteræ.

Vbi duo mortui ſignantur: poſtremus viuus. Item ad Marianum templum:

Q. EPPIVS. Q. F. CORRVPP
Θ CLODIA C. L. SILENIO
Θ EPPIA L. F. PAVLI VOTE
NNIANA MATER
EPPIA M. F. POLLA.

*Item alibi:

V D. LABERI. DD. ET. Ɔ. L. SYMMACHI
Θ LABERIA. D. L. ET. Ɔ. MVSA
V D. LABERI. D. L. EVTICVS.

*In ædibus Franc. Porcari.

Theta cur mortualis littera? Auſonius explicatus.

Atque hæc fortaſſe cauſſa verior, cur Theta mortiferum dictum, quàm quòd in iudicijs damnandi ea nota. Auſonium quidem ego huc adſpexiſſe confirmem, cùm in impurum illum Eunum ſcripſit:

Miſelle doctor ϑ tibi ſit obſcæno,
Tuumque nomen Theta ſectilis ſignet.

Mortem enim ei precatur, & quidem à laqueo (ea forma eſt in * ϑ contractâ:) & adſcribi ad defuncti eius nomen optat Theta.

* Scaliger in Auſonium acutiſſimè id vidit & monuit.

CAPVT

CAPVT XV.

De ſex litteris facillimæ pronunciationis iunctim dictum. N à Græcis aut Latinis ſæpè omitti: ſed malè.

DABO & ſciugem. ſed quæ Circum peruolabit leui rotâ. In H. enim, I.L.M.N.R. quid inſiſtam? De ſono & elatione conſtat: & vix, ſiquis velit, in ijs peccet. Naturam autem aliam litterarum indagare, non hîc meum opus. H ſiue littera ſiue flatus eſt, molliter efferenda, nec vt robuſti illi Germani. Poſt conſonantes item molliter, ſine ſtricturâ aut ſibilo; quod malè in vſu quibuſdam. Quamquam & veteres quoſdam populos eam fortiùs pronunciaſſe cenſeam: vtique quibus ea pro F fuit. vt Faliſcis. Nam iſtorum eſt *Haba*, pro Fabâ: *Hanula*, pro Fanulis, & quæ talia. I autem conſonans, mihi ſic ſonat vt aliquid teneat è Vocali. non fixè nimis preſſeque proferenda, vt G illud corruptum: ſed eo pænè modo, quem dixi in Digammâ eius ſorore. L facillima & liquidiſſima litterarum. quis in eâ peccet? niſi Hiſpani fortè cùm gemina eſt, qui neſcio quid ex I & L mixtum proferunt & fractum. M mugientem illam litteram, omnes rectè. N tinnientem, omnes rectè. R item: niſi quos ligauit aut vetuit natura. quod in Demoſthene, Alcibiade, Ariſtotele, Scaligero patre. Sed de N hoc addo; mirari me, cùm tam ſuauiter ea ſonet, omiſſam ſæpè à Græcis aut mutatam. Illorum enim eſt Μάλλιος, qui Latinis *Manlius*: * Ορτήσιος, qui *Hortenſius*: & plura. Quamquam & Latini in hac culpâ: certè ſculptores, in quorum lapidibus lego, CLEMETI, pro *Clementi*: COIVX, & INFAS: *Coniux, Infans*: MESES denique, *Menſes*.

H littera, quô efferenda?

Et I conſona.

Itē L in quo Iberi peccant.

N ſæpiculè neglecta à Græcis.

* Quod Lābinus contra receptā ſcripturam approbat, malo ſtudio nouitatis.

CAPVT XVI.

De litterâ S, quæ multis veterum inuiſa, & culpata. A nobis ea releuatur. Romani quàm crebrò vſurparint, & pænè ante omnes litteras? X crucem referre. quædam de variâ crucium figurâ. Artemidorus, & Maximus & Iſidorus Epiſcopi illuſtrati. De litterâ Z. & ordine omnium ſoni.

VLTIMAM in Conſonantium hoc Miſſu trigam habe, ex S. X. Z. E quibus Sigma priùs ſtabiliendum leuiter & de-

Sigma littera multi hoſtes.

Eorũ in hanc conuicia.
*adulterinã.
* Capellæ hoc ſcriptũ.

& defendendum eſt: quia famam eius multi petunt, imò vitam. Pindarus conuiciatur, & * κίβδηλον appellat: eiuſque odio verſus compoſuiſſe dicitur ἀσίγμους. Dionyſius Rhetor cùm R attollat, hanc abiicit & turpi voce appellat θηριώδη. Attici omnes (quod non neſcis) oderunt, & ſuccedaneum ei ferè T dederunt. Iam noſtri velut compacto conſpirant. & inter proceres * Meſſalla, *ne litteram quidem eſſe, ſed ſibilum* ait. Inter magiſtros Fabius, *aſperam* pronunciat, & *in commiſſurâ verborum rixantem.* Quin ipſi priſci, Atticorum exemplo, eiecêre: & *Mertare, Pultare* illorum fuit, ſicut Ennij *Adgrettus fari.* Sed & poëtæ tracti in partes: & in verſu ibi conſonans exciperet, plerumque hæc iugulata. Inde —— *vitâ illâ dignu' locoque.* & —— *omnibu' princeps:* & in Plauti Terentiique fabulis obuia exempla.

Nos defendimus, & illa illoſq; refellimus.

Miſella! quis tibi tutor in tam validos & tam callidos? affectu ego, neſcio an viribus: & fortaſſe fuerim, vt ille ait, *ſolatium potiùs litis, quàm auxilium.* Pindari conuicium primò quî refellam? nec capio quidem. Adulterinam incertamque litteram eſſe vult. Quid ita? nihil video. hoc ſcio, ſiue ſonum, ſiue indolem aſpicias, germanam eſſe germanæ Vocis prolem. Si qua iuſtæ litteræ nota ei abeſt, magne vates: pro eâ noter ego. At enim ſibilat. hoc, credo, voluiſti: & tecum Rhetoriſta ille, qui appellat *Theriôde.* quod Serpentinam ſiue Viperinam interpetramur, (malè alij *Ferinam & Brutalem*) quia ſibilus ſerpentum. En crimen! Quin tu litteram R igitur ſpernis, quia canum? M, quia boum? B, quia ouium? Nam irriunt hæc animantia, mugiunt, belant. Tamen cedò, cùm inuidioſum hunc ſibilum ſerpentium dicis: de ventis, arboribus, hominibus quid cenſebis? quorum ſibilos eſſe, & quidem ſuauiſſimos, non negabis. Quid tibiis & fiſtulis facies? quas hoc argumento abiicies ex humanâ vitâ. Ipſæ ſerpentes vtinam hoc vno malæ! amem ego eas, adeò non culpem.

Pindaro reſponſum.
Et Dionyſio.
Sibili quidã nõ inſuaues.

S littera rebus optimis inſita.
Suauitatis ea index.

Ampliùs dico. res optimas, res ſuauiſſimas, priſci nomenclatores hac litterâ notarunt, velut Naturâ duce. In cælum ſuſpice: occurrent, *Stellæ, Sol, Sidera.* In terram deſpice: agnoſces *Seſamum, Saccharum* inter dulciaria. *Suſurros, Suauia, Baſia* inter amatoria. & inter vitæ gaudia, *Somnum, Salutem, Sanitatem.* Litterarum ipſe *Sonus*, quî ſine hoc ſono? Ineptè igitur & vanè

vanè tu, qui humaniſſimam litteram indigetes *Theriôde*: Plato veriùs, qui πνευματώδη. Rectè enim ita vegetam & ſpiritalem notulam agnominat: quamque homines amant & æſtimant, qui ipſi tales. Maurus benè:

Viuida eſt hæc inter omnes, atque denſa littera.

Attici ſpreuerunt, inquis. Quid mirer molliſſimos mortalium? At non Lacones aliqui aut Thebani. Hoc ipſo tempore, robuſtum hunc Sibilum robuſti illi Germani adamant: fugitis vos (ne ægrè ſit meo Lipſio) mollicelli * Belgæ. Perperam. nec id doceo: quia egit & peregit hanc cauſſam ante me Lucianus apud Vocalium tribunal. Et hæc eadem in Meſſallam opportunè dicta mihi ſunto. Fabius ſequitur, qui aſperam criminatur & rixantem. Bonâ veniâ Magiſter. à quauis cauſâ tibi odium in hanc litteram, non à Ratione. Te, in te, aduoco. Tu enim idem ibidem, Z molliſſimum & ſuauiſſimum appellas. quî poteſt ſi S inſuauis? Quidquid enim mollitiei in illâ eſt, debet eſſe ab hoc fonte. Nam D quæ immixta, etiam te iudice aſpera eſt & duri caſus. In illam igitur ſi æquus, quomodo iniquus es in iſtam? Sed profectò in toto illo iudicio, quo Græcanicum effatum ſupra Latinum ambitiosè tollis, plura tibi exciderunt iudicij non ſimilia: & inter ea, iſtud. De priſcis Latinis quod obijciunt: bellum. Vnam aut alteram voculam adferunt, in quâ hæc mutatio: ego ſecentas, in quibus alia. Nam hoc veriſſimum, priſcos illos verè viros frequentaſſe virilem hanc litteram, & inferuiſſe aut ſubſtituiſſe, pænè dicam, affectatè. Ecce *Caſmenæ* illorum ſunt, *Duſmoſus* & *Coſmittere*; pro Camenis, Dumoſo, Committere. Eorumdem *Aſæ* pro Aris, & *Fuſui* pro Furuis, & *Valeſij* & *Fuſij*. Iam *Odos, Vapos, Arbos, Robos* dixêre: & ab ijs ἀναλόγως *Odôſem, Vapôſem, Ar'boſem, Róboſem*: quod * Feſto credes. eiuſdemque generis, quod Fabius notat, *Clamos* ac *Paſſes*. Nec *Stlatum, Stlitem, Stlotum* ignoras: pro Lato, Lite, Loco. item quæ è Græcis commutat, ἕρπω, *Serpo*: ἕξ, *Sex*: ἑπτὰ, *Septem*: ἅλ, *Sal*: ὕλαι, *Syluæ*: & multa. Poſtremùm, vbi geminata ea: vt in *Caſſus, Cauſſa, Diuiſſio*. quod Ciceronis temporibus paullumque infrà factitatum ait Fabius. A quo more etiam in lapide legi, BASSIS, pro Baſis. Quòd poëtæ tamen hanc omiſerint: (id enim etiam obijcitur) quæſo omittant.

Reſponſum de Atticis.

* Qui T, itẽ ſubſtituimus: W*at*, *Dat*, &c.

Ad Fabij cõuicium.

Qui nimius in efferendis Græcis, premendis nobis.

Ad Latinorum morem, reſponſum.

Qui crebri olim in hac litterâ.

* In voce *Arboſem.*

De poëtis, reſponſum.

tant. Quis tam imperitus eſt, qui neſciat à verſuum lege id eſſe, non à contemptu? & ſatin' hæc, Lipſi, ad veterum in hanc litteram amorem & honorem? ſatis. ſonum potiùs eius videamus, qui lenior paullò, quàm hodie efferunt, molliorque. Incraſſamus enim, & haud lõgè pronunciamus à TS, *Sonum*, *Saccum*, &c. quaſi eſſent, *t'ſonus*, *t'ſaccus*. At* lenis ille effatus verior eſt, quem ſeruamus in medijs vocibus, *Miſi*, *Piſo*, *Aſinus*, &c. Viros doctos non audio, qui efferri vt corruptum illud C volunt, *Seleucus*, *Simia*, *Sanus*. Malè: & tranſeunt in vitium, quod Σιγμισμὸς dictum Græcis. Terentianus à lenitate hac noſtrâ eſt:

Quis verus ei ſonor?

*Quem Belgæ retinent, *Sien, Saeck, Sout.*

——— agitur pone dentes
Sic læuis, & vnum ciet auribus ſuſurrum.

Vbi; *Sic Lenis* malim: ex* Victorino qui ferè hæc tranſſcripſit.

* Vide verba eius, ſi vis, in fine libri.

X littera, crucis formam refert.

Ad X iam venio, cruciariam illam litteram. Non enim malè ſic appellem; quia & figura hæc illi, & aures linguamque cruciat duro ſono. Hîc ego, Reſiſte paullùm, inquam, etſi properas. De figurâ non fallis? vereor. Nam ea in T litterâ conſenſu omnium, non in iſtâ. Vel Tertullianum audi: *Ipſa eſt littera Græcorum Tau, noſtra autem T ſpecies crucis*. Ille promptè: Hoc, Lipſi, non neſcio, inquit. ſed tu quoque ſcito, Crucis non vnâ olim formam. Formabat, vt dixiſti, recto & tranſuerſo ligno ad T faciem, ſiue ad mali cum annexâ antemnâ. Ita enim Auſonius:

Cruces variè figuratæ olim. Vt T, ſiue vt malus in naui.

Malus vt antemnam fert vertice, ſic ego ſum T.

Et ideò cũ naui Artemidorus comparat lib. II. Ἐκ ξύλων, inquit, καὶ ἥλων γέγονεν ὁ σταῦρος, ὡς καὶ τὸ πλοῖον. καὶ ἡ κατάρτια αὐτοῦ, ὁμοία ἐστὶ σταυρῷ. *E lignis & clauis crux componitur, vt & nauis. ſicut conformatio etiam nauis, ſimilis cruci.* Appoſitè D. Maximus Taurinenſis Epiſcopus: *Cùm à nautis ſcinditur mare, priùs ab ipſis arbor erigitur, velum diſtenditur; vt cruce Domini factâ, aquarum fluenta rumpantur.* Atque hæc vulgata forma. ſed nec illa infrequens ex lignis decuſſatis, quã X littera repræſentat. De eâ Iſidorus: *X littera & in figurâ crucẽ, & in numero decem demõſtrat.* Vtraque iſta in Conſtantini nummis conſpicitur, cũ adſcriptione IN. HOC. VINCE. *Seneca ad hanc varietatem: *Video iſtîc cruces non vnius quidem generis, ſed aliter ab alijs fabricatas.* Sed redeo ad meam lineã, & pergo de ſono: qui in iſtâ durus, ex C & S mixtus. Ideò in monumentis altera ea littera ſæpè etiam iuncta. vt, VICXIT. IVNCXIT.

Item tranſuerſa vt X.

*Conſolatione ad Martiam.

Sonus litteræ X.

IVNCXIT. &, CAPPADOXS. CONIVXS. Quin veteres CS, aut GS, pro eâ ſcripsêre; nec reperta X ante Auguſti æuum, ſi credo Iſidoro. Nigidium quidem in libris ſuis ſpreuiſſe vti, lego apud Victorinum. In hac efferendâ peccari admodum non video: igitur pergam.

Supereſt mihi Z quam valere * DS conſenſu tradunt. ideò & ſic efferenda. *Dſona, Dſeno, Dſelus, Madſa, Medſentius.* Nos hodie peſſimè, qui molliùs quàm ipſum Sigma. Quia adfinitas cum D illi: ideò in eam ſæpè mutat, & contrà. *Zetha, Dietha:* διαβάλλω, ζαβάλλω: & *Zabolus* pro Diabolo ferè ſemper apud Paulinum Antiſtitem Nolanum. Quinctiliano *Z & Y apud Græcos nullæ dulciùs ſpirant.* & approbo: etſi Appius Claudius (Capella refert) *hanc litteram reformidarit, quòd dum exprimitur morientis dentes imitetur.* Ita aurium iudiciũ, Lipſi, varium, vt & ſenſuum aliorum. At ego de Elementariâ Pronunciatione campum hunc decurri: reſtat ille, qui de Accentuali.

* Etſi Latini ſæpè vertunt in SS duplex. μάζα, *maſſa:* πατρίζω, *patriſſo*, &c.

Z littera aliquid ex D trahit.

CAPVT XVII.

Ad Accentus tranſitum. eorum in Pronunciatione vtilitas, ſiue neceſſitas. Definiuntur, diuiduntur.

QVEM veteres aliquot nouiq́ue decurrerunt, fateor: ſed cur non leui rotâ etiam ego? Ordo ſermonis huc me ducit: & quis ſcit an non planius aliquid aut plenius dicam? Conabor. Tu tantùm Lipſi, ſcin' quid te velim? Iube, inquam. Illud Cælianum, ait: *Dic aliquid, vt duo ſimus.* Nam hactenus audis me nimis obnoxiè, non ſolùm intentè. Vt autem ex lapidum attritu ignis elicitur: ſic ſæpè veritas ex alternantium, imò & altercantium ſermonum conflictu. Sed enim quid obloquar aut interloquar, inquam, vbi res non anceps? Sic mihi viſa, quæ adhuc dicta. In alijs ſiqua mihi ſalebra aut abruptum, reuocabo liberè & ſiſtam. Tu perge, nec reſpice. Ridens ille, At enim Plautus noſter, inquit, hoc probi agitatoris eſſe voluit. Sed capio iterùm lora, & quò cœpi, aurigor. Pronunciationis pars mihi facta altera, Accentus. Iure. Elementaris enim illa quî ſufficiat? Quin vt in citharâ parum ſit nerui cuiuſque ſonum noſſe, niſi efficere poſſis iunctim ex ijſdem concen-

Accentus in rectâ pronũciatione adhibendus.

concentum: ſic fruſtrà elementa mihi rectè efferas, niſi ex ijs & voces. At has non potes, ſine iuſto legitimoque ACCENTV. quem communiter & largè cum Grammaticis definio, *modum omnem quo ſillaba afficitur, in loquendo ſeu ſcribendo.*

Definitio eius, largiter ſumpti.

Diuiſio. Eum in quattuor partes diſtinguo. In

TEMPVS: quod duplex:

- LONGVM: *quo ſillaba talis producitur in effatu aut in ſcriptu.* cuius nota lineola producta ſiue Apex -: ſic, *Mālus.*
- BREVE: *quo ſillaba talis contrahitur in effatu aut in ſcriptu.* cuius nota Sigma ſupinum ᴜ: ſic, *Mălus.*

SPIRITVM: qui duplex:

- LENIS: *qui ſillabam tenuiter & ſine flatu effert.* cuius *nota olim ſiniſtra pars H diuiſæ ⊣: ſic ⊣*amo.* nunc ſemicirculus læuus vſurpatur ᾿: ſed à Græcis. Nam Latini rectè omiſerunt, contenti defectum flatus notare defectu notæ.
- DENSVS: *qui ſillabam vberiore flatu ſtipat & inſpirat.* cuius * nota olim dextra pars H inciſæ ⊢: ſic ⊢*amus.* Nunc nobis H integrum ſeruit, Græcis ſemicirculus dexter ῾.

* Ψιλὴ dicta Græcis.

* Δασεῖα dicta Græcis.

DISCRETIONEM: quæ triplex:

- CONIVNCTIO ſiue ὑφὲν: *quâ duas diſcretas voces ſic coniungimus, vt vnitæ videantur.* eius nota ſemicirculus pandus ‿: ſic *Ante‿uolans. Ante‿dux.*
- DISIVNCTIO ſiue διαστολὴ, oppoſita priori: *quâ voces, quas imperitè poſſimus iungere, diſparamus.* eius nota, dextra pars circuli ad imas litteras depoſita ͵: ſic
  —— *in litore conſpicitur* ͵*ſus.* ne legas *vrſus.*
- AVERSIO ſiue ἀποστροφὴ: *quâ litteram litteráſve ſupprimimus & auertimus loquendo ſcribendoque.* eius nota pars circuli ſiniſtra ad ſummas litteras depoſita, ᾽: ſic
  —— *tanton' me crimine dignum.*
  &, *Mult' ill' & terris.*

TENO-

TENOREM: qui triplex: { ACVTVS. GRAVIS. FLEXVS. } de quibus deinceps ſingillatim dicimus.

CAPVT XVIII.

De Tenoribus propriè. quibus alijs nominibus dicti? quid ſint? quotuplices ſint? Definiti omnes, & notulis ſuis inſigniti. De Sigmæ formâ per occaſionem diſſertum vberiùs.

ATQVE hæc generalis diuiſio Accentuum: poſita ſic à priſcis, paullò aliter à me diſpoſita. è quibus loco po- ſtremus ille, re primus. Si enim dignitatem & vſum ſpectes, anteit alios: & eximiè Accentuum nomen ſibi vindicat inter omnes. Reliqui affectionem aliquam ſillabæ dant, & ſæpè leuem: hic vim & vitam. Marcianus de iſto benè: *Animam vocum eſſe, & Muſices ſeminarium.* Nec alius ſanè eſt, qui aut Pronunciationem magis ornet rectus, aut deformet prauus. Itaque paullò magis cum curâ mihi de eo dicendum, vt qui propriè ſpectet ad meam Spartam. Speciem igitur hanc Accentus, Lipſi, Græci dicunt τόνος: Latini ab eo *Tonores* olim, pòſt *Tenores*: atque etiam, *Voculationes, Moderamenta, Accentiunculas*: imò exoche quâdam, ἁπλῶς *Accentus*. Reuerà enim eleuatio illa & depreſſio ſillabarum, quæ per Tenores, ſuper omnes alias ſpecies, ſimile quiddam habet cantu. Capella *Faſtigia* etiam & *Cacumina* appellat: me iudice, metaphoris aptis valdè & honeſtis. Caput ſuum huic argumento inſcribit, *De Faſtigio*: & inſerit, *Accentus partim Faſtigia vocamus, quòd litterarum capitibus imponantur, partim Cacumina.* De voce habes: rem definitione nunc explico. TENOREM *menſuram* eſſe aio *ſillabæ, in ſcriptu aut effatu, ex lege ſiue more.* Menſuram pono: quis neget? Ad quantitatem enim Tenor pertinet. in quâ cùm dimenſio triplex, Alta, Lata, Longa: ad primam hic referendus, ad alteram Spiritus, ad tertiam Tempus. Diſcretio aliena à Quantitate eſt, ideoque nec propriè Accentus. Menſura autem hæc in ſillabis pariter triplex: quæ attollit pronunciando. quæ deprimit. quæ vtrumque. Inde totidem Tenores: quos indigetamus *Acutum, Grauem, Flexum*. ACVTVS eſt, *qui ſillabam intendit acuitque,*

Tenor inter Accentus præcipuus.

Varia eius nomina.

Faſtigium.

Definitio Tenoris.

Diuiſio.

Quid Acutus, eiuſq; ſignum.

& cum eâ vocem. Eius notam in ſcripto faciunt lineolam dextrorſum aſcendentem ſic /. faſtigij ſcilicet dimidiatam partem.

Quid Grauis.

G R A V I S, *qui ſillabam dimittit, & cum eâ vocem*. Eius aduerſa nota index, lineola deſcendens ſic \. pars altera faſtigij inclinantis.

Quid Flexus?

F L E X V S, *qui vnam eamdemque ſillabam longiore vocis ductu & tollit & demittit*. à quo flexu ei nomen. Eius nota iure ex vtrâque compoſita ſic, ʌ. id eſt, faſtigium plenum. Hoc Victorinus rectè vocat V tranſuerſum. *Circumflexus*, inquit, *tranſuersâ V litterâ notatur hoc modo* ʌ. Interrumpens hîc ego, Ad Cælianum illud M. Antoni: dicam aliquid, imò contradicam.

Flexi duplex ſignum.

V tranſuerſo notari eum vis? negat Marcianus, qui *Flexi ſignum* facit *Sigma ſuper ipſas litteras deuexum*. Hæc autem nota ab illâ quantum diſtat? Muretus, Benè, inquit, inijcis. laudo. Sed ego quoque me non malè expediam, ſi ſcias quæ Sigmæ Græcanicæ (eam intellegit) olim forma. Non enim illa, quæ nunc, flexilis & ſerpentina Σ, cui nihil cum Accentuali vmquam notulâ commercij: ſed lunaris aut ſemi-orbiculata quædam, ſic C: prorſus vt *Ce* Latinum. Maurus ab hac cauſsâ, inter litteras quæ figurâ ambiguâ fallere poſſint, hanc ponit.

Sigma priſcum.

Mauri notabilis locus.

A Latina, ſæpè vt Alpha, ſæpè Lambda ſcribitur:
I ſimiliter Ἰῶτα *credi, & C poteſt quod Sigma ſit.*

A, inquit, ſæpè vt Lambda ſcribitur (vidi in lapidibus inferioris æui, Λ, ſine tranſuersâ lineolâ) & I noſtrum vt Iôta, & C vt Sigma. Ita enim reuerà ſcripsêre. ſed, ne te fallam, non nimis olim. medio dumtaxat illo Principum æuo. Antè enim flexa illa obtinuit, & pòſt iterùm euicit. adeò vt illius meæ non vita non memoria ſit, niſi in monumentis lapidum, & pauculis ſi fortè libris ſcriptis. Sed in lapidibus crebra. vt, ΔΙΟCΚΟΡΟC. & CΑΡΑΠΙΔΟC. & in hac vrbe marmoribus tricenis. Quia igitur inter notandum Tenorem illum flexum, lapſu quodam properantis manus factum, vt non angulare illud ſignum exprimeretur, ſed curua linea vno ductu, ſic* ∩: Marcianus receptam vulgò notam ingerens, ſcitè appellat, *Sigma deuexum.* quia reuerà tale eſt: ſicut contrà Sigma Supinum in breuis ſillabæ notâ, ſic ᵕ. Iterùm ego, Capio, inquam, & approbo: & iamantè non ignotum mihi iſtud Sigma. quò etiam Martialem referebam, *Aſpice lunatâ ſcriptum teſtudine** *ſigma.* Sed quòd addis

Sigma Lunare quando in vſu?

Cur eo Flexus Tenor notatus?

*Quæ nota etiam in Priſciani vetuſtis libris, De Accentu.

*Quod de Menſario capiendum: vt alibi illuſtramus.

addis de medio Principum æuo: caues mihi, an cauillaris? Hoc potiùs, ſi dextrè poëtas aliquot veteres accipio: qui auctores mihi iam olim de Lunari iſtâ formâ. Agathon Tragicus, vbi Theſei nomen argutè per imagines ſcribit, Sigma cum arcu Scythico comparauit & per eum expreſſit: *De priſcâ formâ Sigma indagatum curioſiùs.*

* Σκυθικῷ τε τόξῳ τρίτον ἦν προσεμφερές. *Scythico ſed arcu tertium compar fuit.

En, Tertia, inquit, littera ΘΗϹΕΥϹ refert Scythicum arcum. Arcus autem facies nónne ſemi-lunaris? Sed & Euripides in eâdem re & nomine ludens, tertium elementum comparat cum crinium cicinno:

* Τρίτον δὲ βόστρυχός τις ὡς εἱλιγμένος. *At tertium, cicinnus vt contortilis.

At cicinni illi calamiſtrati ſiue anuli, mihi quoque videntur facere orbiculatæ huic formæ. Muretus contracto vultu: Quæ adducis, inquit, ſpecie firma ſunt, re vaneſcunt. Cum arcu Agathon comparat. Ita: ſed adde, Scythico. cuius ego formam paullò aliam à communi hac fuiſſe adſero, flexu illo triplici, qui etiamnunc apud Turcas, Scytharum ſcilicet ſtirpem. Cum cicinno Euripides. ſed nónne flexili & tortuoſo? adiunxit enim εἱλιγμένον. Non autem vna in vno crinium anulo hæc contortio, ſed per gradus multiplex, vt in capreolis vitium, & vt olim in capillis pendulis comatorum. Ad hanc aſpectum. Nec plura ego: ne excidam à lineâ, quam inſiſto. *Verus intellectus eorum verſuum.*

CAPVT XIX.

Accentus olim nec Latinis nec Græcis ſcriptitatos eſſe. lapides, qui adſerere videbantur, reiecti aut aliorſum tracti.

TENOR igitur Menſura vocum eſt, & quidem in ſpecie illâ trinâ quam dixi. Definitioni dehinc addidi, *in ſcriptu ſiue effatu*. De effatu quis ambigit? nonnemo de ſcriptu fortaſſe: quia notulæ iſtæ Accentuum in priſcis libris raræ, imò in magis priſcis nullæ. Nec id in Latinis ſolùm, ſed & Græcis. Miraris? vagare mihi per hanc vrbem, & quære. multa monumenta in vtrâque linguâ, multi lapides: lapis ego, ſi Accentiuncularum iſtarum vſquam apex. Sed nec ψιλὴ vlla aut δασεῖα in Græcis, quas nobis flagitium grande ſit omiſiſſe. Quòd ſi Grammaticos tamen audis: ſcribes, & pleraſque omnes *An ſcripti olim Accentus? Non videri. Vt nec aſpirandi nota in Græcis.*

nes voces digeres ſub Tenorum ſuis ſignis. idque diſcretionis & intelligentiæ, vt aiunt, cauſsâ. Mihi priſcus mos placeat: quem in his talibus teneam (audeo dicere) etiam contra rationem. Hîc ego non ſine riſu, Soluiſti Murete frenum huic linguæ: quis reponet? Vide ne fiam tibi Arabius tibicen: de quo Græci,

* Δραχμῆς μὲν αὐλεῖ, τεττάρων δὲ παύεται.

* Nummo canit, ſed quattuor nũmis ſilet.

An non Accentus in lapidibus.

Nam denuò interpello. Negas Accentiunculas ſcribi aut ſculpi ſolere: & (da veniam) erras, nec erras. Quòd raró, verum eſt: quòd numquam, vanum. An lolio fortaſſe ego victito, & fefellerunt me oculi in lapidum aſpectu? non opinor. Hac vrbe, in domo Delphiniorum:

P. STÁTIÓ. P. L. BIONI
PAEDÁG. DOMINI. DEC. VI. A. XCVI.
P. STATIVS. P. L. ANTEROS POSVIT.

Ibidem:

LIBERTA. ET. CONIVX. PETRONIA.
CÁRA. PATRÓNÓ
THALLVSA. HÓC. TVMVLO. CONDITA. LVCE. CARET.

Et in eodem lapide, ne ſim longior, VICENÓS. &, LÚCIBVS. &, FÁTA. &, OCVLÓS. &, TERRÁS. Sed & extra vrbem, in agro:

L. PEDÁNIÓ. L. LIB.
EVPHRONI
L. PEDÁNIVS. CLÉMÉNS.

Item viâ Præneſtinâ:

DIS. MÁNIBVS
M. IÚNIO. CÝRIONE
EQ. R. LEG. XXII. VIC

Videri eos per imperitiam eſſe.

Atque hæc claré vidi, legi Murete, & cum fide exſcripſi. Mouit ille caput. &, Fidem ego tibi quidem adoleſcens habeo, inquit; ne tu illis. Imperita aliqua ſculptoris manus hæc ſcripſit. imperita, ſed & malè curioſa. Dic enim ſeriò, quomodo PEDÁNIÓ, & STÁTIÓ, & PATRÓNÓ, rectè inſculptâ lineâ duplici, ſi hi Accentus? Nam ſingulos eos ſingulis vocibus eſſe, lex & mos iubet, nec tu infitêris. Quomodo item in CÝRIO-

CVRIONE primam ſedem Tenor teneat? Denique quid ita in omnibus vocibus Acutus tantùm, ſine notâ vllâ Flexi? Hæc inepta, ſtulta, & à bardis. niſi ſi id tamen voluerunt, Apices eos eſſe, quîs inſignirent (ita ſuſpicor) vocales longas. de quo ritu mihi prædictum. Etiam me moraris? Nihil ego, inquam. te ſequor, illos ſperno. *Aut potiùs loco Apicum.*

CAPVT XX.

De legibus Tenorum, quas Grammatici tulerunt. Eas promptas faciles que eſſe. à Fabio benè & ſtrictè comprehenſas. Plura in Notis, quæ ad rei totius lucem.

PERGO igitur, ait, ad Definitionis meæ reliqua. Addidi enim & hanc clauſulam, *ex Lege ſiue more*. Nec diſiunxi fruſtrà. quia non legem ſolam in Accentibus agnoſco, ſed video aliquid olim fuiſſe etiam ex More: & recepta quædam, quæ non præcepta. Sed de Lege, Lipſi, nónne obuium promptúmque eſt? exſtant Grammaticorum libri, nec nos hodie aberramus valdè. Tranſibo, ſi vis, aut tranſilibo potiùs: & flectam ad orbitam de More, quæ minùs trita. Vultu & manu renui ego, Minimè magiſter, inquam. In ceteris cùm per te mihi luceat & liqueat, in caligine hîc relinques? Non grandi aut ſpiſsâ eâ forſitan: ſed in quâ tamen non compareant pura illa (cum Lucretio dicam) diei tela. Tu infer. & quæ veteres confusè aut parùm munditer exſecuti, reſequere diſtinctè & tuo more. Ille grauatus, Breuiter igitur, inquit: & magis quia vis, quàm quia opus. LEGEM in Tenoribus appello, *veterum litteratorum de ijs diſponendis ſcitum ac iuſſum*. Scripsêre enim, & habuerunt hanc inter Grammaticæ primas partes. Sed ea lex nec operoſa, nec longa. Simplex tota, vniformis, & ab vnâ ferè Temporum normâ. Nam pro ſillabarum dimenſo plerumque Acuimus, Grauamus, Flectimus: aliter quàm Græci, qui variant variâ & vanâ ſæpè (ita iudico) cauſsâ. Hac re Fabius noſtros Accentus parùm elegantes aut politos putat, & abijcit eos atque vilitat (Turpilij verbo vtar) præ Græcis. *Sed Accentus quoque*, inquit, *cùm rigore quodam tum ſimilitudine ipsâ minùs ſuaues habemus: quia vltima ſillaba nec acuta vmquam*

Duo in Tenoribus ſpectanda: Lex, & Mos.

Quid Lex.

Ea facilis.

Et ferè ex menſurâ ſillaba.

Ideò ſimplices Latinorum Tenores.

 excita-

excitatur, nec flexa circumducitur, ſed in grauem aut duas graues cadit (lege *cadis*. non enim vltima ſillaba in duas poteſt cadere.) *ſemper*. Et de præſtantiâ, alius viderit, aut ego aliàs : de paritate quidem adeò verum eſt, vt paucis omnino verbis vniuerſam Accentuum legem complexus ſit idem ille doctor. Quem Lipſi audi, & me mitte.

Quos Fabius breuiter & ſcitè comprehendit.

I. *In omni voce, Acuta intra numerum trium ſillabarum continetur :* * *ſiue eæ ſint in verbo ſolæ, ſiue vltimæ.*

II. *Et in his aut proxima extremæ, aut ab eâ tertia.*

III. *Trium porrò, de quibus loquor, media Longa aut Acuta aut Flexa erit.*

IIII. *Eodem loco Breuis, vtique Grauem habebit ſonum : ideóque poſitam ante ſe, id eſt, ab vltimâ tertiam Acuet.*

V. *Eſt autem in omni voce Acuta, ſed numquam plus vnâ,*

VI. *Nec vltima vmquam:*

VII. *Ideóque in diſſillabis, prior.*

VIII. *Prætereà numquam in eâdem Flexa & Acuta: quia eadem Flexa ex Acutâ.*

IX. *Itaque neutra claudet vocem Latinam.*

X. *Ea verò quæ ſunt ſillabæ vnius, erunt Acuta aut Flexa, ne ſit aliqua vox ſine Acutâ.*

* Id eſt: ſiue tri-ſillabæ tantùm, ſiue pluriſillabæ, & eas aliæ præcedant.

Hæc dena (ita lucis cauſâ diſtinxi) legis eius capita Lipſi : quæ breuia, ſed plena, &, niſi fallor, etiam plana. Abnuis? fruſtrà. non hæreo diutiùs in ſordidanti hoc puluere, nec tenuerit me ſufflamen vllum precum.

N O T Æ.

Explicatio Fabianarum legum.

FABIANA, quæ poſui, leuiter erudito non obſcura ſunt ; & perſuadere viam illam poterit ſine munitione aliâ, ſine duce. Tironi tamen me dabo, & ſternam ac planiorem eamdem reddam, velut aggeſtu aliquot verborum.

Capitis primi.
Accentus nō ante tertiam ſillabam.

Primum eius caput φυσικῶς adfirmatum voluit, in omni voce Tenorem (primarium dico, id eſt, Acutum ſiue Flexum ; nam & hunc Fabius comprehendit ſub Acuto, quia ex illo ; Grauis autem ſiue ſecundarius inſuper habetur, nec notatur) intra tres ſillabas eſſe. idque verum. & ſi vox quadri- aut pluriſillaba, tamen Tenor numquam ante tertiam. Lex Grammatica ita voluit : ſed & Natura. quia vocem ſi

Cur id?

priùs

priùs Attollas, id eſt, Acuas ſiue Flectas, ægrè per tot ſequentium ſillabarum gradus eam demittas. Re videbis: experire. nec magni Scaligeri argutiās hîc audio, quæ veræ non veræ.

In quā ſillabā Tenores.

Secundum generale quoque eſt: omnem Tenorem aut in pænultimâ aut ante eam ſillabâ eſſe. Non enim ſupra tertiam, vt iam dictum: non item in vltimâ, vt firmabo capite nono.

In pluriſillabis, quæ ſedes cuiq. Tenori.

Tertium & Quartum, magis diſtinctè Tenores in Tri- aut Pluriſillabis adſignat. Ipſe ediſſerit obſcuriùs: cape à me explicatè & velut in tabellâ.

In pluriſillabis pænultima aut
- LONGA est: idque vel
  - POSITIONE, & tunc Acuitur: vt, *Camillus, Prælegiſtis.*
  - NATVRA, & tunc Flectitur: vt, *Românus, Perdocêre.*
  - EXCIPIO, ſi vltima quoque longa. tunc enim Acuitur; vt, *Románo, Perdocébant, Athénæ, Mycénæ.*
- BREVIS
  - & tunc quæ ante eam, id eſt, tertia à fine Acuitur: vt, *Cæ'lius, Pópulus, Horténſius.*

Diſſenſus Latinorum à Græcis.

Hæc regula eſt. nec apud Latinos (ex Grammaticorum quidem ſcito. nam de More fortaſſis olim aliter, vt videbo) vmquam fallax. Græci euariant, qui primam ſæpè Acuunt, mediâ longâ. Quò reſpexit Fabius alibi: *Latini*, inquit, *Oly'mpo & Tyránno Acutam mediam ſillabam dederunt: quia vnâ aut duabus longis ſequentibus, primam Acui noſter ſermo non patitur.*

In Biſillabis quæ ſedes Tenori.

Capita v. vi. vii. ad Biſillabas voces diriguntur. eorumque hæc mens. Cùm in omni voce Acutus vnus Tenor ſit (Flexum etiam, vt antè, comprehende) nec is in vltimâ vmquam: clarum quoties duæ tantùm ſillabæ, ſedêre eum in priore. Sed hoc quoque diſtinctiùs dicendum erat, quando propriè Acutus, quando Flexus. Tu ſic habe.

IN BISILLABIS prior aut
- BREVIS eſt, & ſemper Acuitur: vt *Déus, Sálus, Dócent.*
- LONGA. idque vel
  - POSITIONE, & ſemper Acuitur: vt *Dóctus, Fáctum, Sáltus.*
  - NATVRA, & ſemper Flectitur: vt *Rôma, Mêta, Lêge.*
  - EXCIPIO, ſi vltima quoque longa. tunc enim Acutum adſumit: vt *Rómæ, Métas, Léges.*

Cur in vnâ voce variatâ, Accentus variet?

Priora clara. hoc poſtremum cur ita ſit, fortaſſe ambigas. cur, inquam, Accentus mutetur longâ vltimâ, & abeat è Flexo in Acutum? Cauſſa eſt. quia Flexi, longior quædam, inter efferendum productio: quam haud facilè adhibeas vbi excipit etiam longa, ſine iſtius nimiâ correptione. Eadem cauſſa ſuprà in Triſillabis valuit: vbi & hoc exceptum.

 Nam

Error hodie in Flexo enunciando.

Quæ veritas.

Nam vt id quoque moneam, Flexum hodie quis aptè enunciat? plerique omnes ita, vt nihil abeat ab Acuto. Peccant. Diſcreti enim: & iſte, celeri quâdam ſublatione vocis efferendus eſt, ſine inſtitione vllâ aut morâ, *Túllius, Dícere, Hómo*. ille magis tractim & cum vocis longiore ductu: ſic vt ſillaba cui incumbit velut geminanda ſit, elatâ eâdem pariter & depreſsâ, *Mêta, Hôra, Pretôrem.* idque etiam in Græcis, per indolem & naturã ipſam Toni, veriſſimum ſcito. Caput VIII. clarum.

Tenor Latinus non in vltimâ.

Mei aliqua excuſatio.

Caput IX. firmat, Latinis Tenorem primarium in vltimâ dici aut ſcribi numquam. Hoc Capella, hoc Priſcianus, hoc omnes tradiderunt. vt iure mirer tam vulgò peccare nos hoc peccatum. Egoipſe nónne in eâ naui? etiam hîc, vbi damno. ſed non tam inſcitiâ quàm comitate, qui do me & permitto ſiue Typographis ſiue vulgo. *Metâ, Caſtâ*, & ſimilia ſcribo diſcriminandi cauſsâ, quoniam Apicum vſus diu perijt, nec reſtituo primus ego. At pro Apice mihi (ſemel teſtor) nota illa flexa ſeruit.

Grauem non poſſe eſſe in vltimâ.

Idq́ per naturam vocis.

Turpius illud, cùm Grauem Accentum vltimæ dant, idque in Aduerbijs ferè & Interiectionibus; vt ſeparent (aiunt) ſecernantque à Nominibus eiuſdem caſus. Peccant dupliciter. primò in Grammaticas leges: deinde in Vocis. De illis, clarum. de iſtâ, nego per naturam in vllâ ſillabâ primariò efferri poſſe Grauem, ergo nec ſcribi. Acceſſorius ille Tenor eſt, nec vſquam illi ſedes, niſi in omni ſillabâ in quâ non ſedes duobus primis. Vbicumque, inquam, Acutus aut Flexus non eſt, illic neceſſariò & ex annexu Grauis. Vox enim elata, deponitur per gradus & inclinat. Itaque benè & ex Naturæ fonte Fabius tulit, pertulit: *In omni voce Acutam eſſe, nec plus vnâ.* Si in omni voce Acuta ſimplex, aut ea compoſita, (hanc enim quoque Fabius intellegit:) quis locus Graui? quî eminebit? Depreſſionem notabis, omiſſo acumine? non debes: quia nobilius illud vocaliuſque. Quid, quòd ipſi in ſe teſtes? Cùm enim *Serò, Palàm, Doctè* efferunt, ſic efferunt quaſi eſſet *Seró, Palám, Docté.* nónne Acuis igitur? clarè. idque neceſſarium, vt effatu diſcernas à *Séro, Dócte*. Si enim demiſſè & depreſſè effaris (quod propriũ ſanè Graui eſt, nec ab eo auellitur:) Acuis ecce primam vel inuitus. Conſule vocem.* non Scaligerum meum: cuius cortina haud hîc mihi (Enniano verbo vtar) verat. Sed quid? inquies. Diſcrimen ſignari tibi nullum placet? Non meâ quidem cauſsâ. ſi ob rudes & tirones lectores, ſignato: ſed ad legem. Acue in ijs talibus vltimam, aut flecte. Dictatoris Fabij edictum in totâ hac re mihi audi: *Ceterùm iam ſcio quoſdam eruditos, nonnullos etiam Grammaticos, ſic docere ac loqui, vt propter quædam vocum diſcrimina verbum interim Acuto ſono finiant, vt in illis* — quæ circúm litora, circúm Piſcoſos ſcopulos. *ne ſi Grauem poſuerint ſecundam, Circus dici videatur, non Circuitus. Item** Quántum, Quále, *interrogantes, Graui: comparantes Acuto tenore concludunt. Quod tamen in Aduerbijs ferè ſolis ac pronominibus vindicant: in ceteris veterem legem ſequuntur. Mihi videtur conditionem mutare, quòd his locis verba coniungimus.* A quo nihil abit Grammaticorum alia manus, qui *Ergô*, vbi

* Sed nec Græcos, qui in fine Grauant: fruſtrà.

An diſcriminanda Aduerbia Accentu? Non quidem ex Fabij mente.

* Quod idẽ Priſciano obſeruatum in vtrâque hac voce: item in *Quando.*

vbi cauſſam ſignificat, flectunt: *Poné*, cùm ordinem, Acuunt: pariterque in alijs, nec* Grauem agnoſcunt vſquam. Illud tamen miror, quid ita Fabius & Romani omnes Acui vocem fugerint in fine? Græci aliter, vt ſcimus: ſed & Natura. Quæ enim res aut ratio me vetat vocem tollere finientem, æquè atque ordientem? Nulla. nec illiipſi Prætores noſtri cauſſam interdicti ſui aliam attulerint, præter Noluiſſe.

*Priſcianum excipio, qui videtur pro illo.

An Accentus in fine eſſe non poſsit? Ex ratione poteſt.

Caput decimum ad Vniſillabas, vt vides, ſpectat: & confusè adfirmat Acui eas omnes, aut Flecti. Tu cape diſtinctiùs.

VNISILLABA aut {
BREVIS eſt, & Acuitur: vt *Fár, Sál.*
LONGA {
POSITIONE, & Acuitur: vt *Pix, Núx Fáx.*
NATVRA, & Flectitur: vt *Môs, Rês, Lûx.*

Tabella in Vniſillabarũ Tenoribus.

Magnus Scaliger non hîc à nobis: qui Breues aut Poſitione lõgas omnes Grauat. Haud probo: & arma in Cęſarem hunc ſumam cum Grammatico Senatu. Placet illud Fabianum, *Vocem nullam ſine Acutâ eſſe.* quia effatus non eſt ſine efflatu: nec hic ſine conniſu quodam & elatione: ergo nec ſine Acuminis ſenſu aut ſigno. Capella fidenter & verè: *Omnis vox aut Acutum aut Circumflexum ſonum habeat neceſſe eſt, etiamſi Monoſillaba ſit. Monoſillabæ enim graui carent.*

Diſſenſus noſter à Scaligero. Cauſſa.

CAPVT XXI.

Moris in Tenoribus priſci indagatio haud obuia. Legibus & Acumine ſuo preſſerunt Grammatici. Quædam tamen ex ijſipſis eruta contra leges. Non videri Tenores ſemper accommodatos ad ſillabæ modum.

AD MOREM veni: in quo iure mihi mora. Simulque ſiluit. Quod cùm fieret longius, appellaui: Quid iam? inquiens. itáne abiungis? atqui nondum, ô Murete in candidâ illâ calce. Ille ſeuerior, Properas adoleſcens, inquit, aut potiùs feſtinas. Salebram hanc, quæ ante pedes, non vides? haud facilè tranſeo eam ſermonis volante iſto curru. Sine vt interquieſcam paullùm, & velut ſtrigem. Iterumque aliquo ſilentio, ſic cœpit. Ad eum locum ventum Lipſi, qui origo huic ſermoni. Nam de veteri Tonorum more cùm in Conuiuio tuo diſputaſſes: inieci ego. & tu rem voluiſti vberiùs veriusq; à me explicari. Vtinam iſtud poſſem! nam de illo non laboro. Sed reuera res eiuſmodi eſt, in quâ video aliquid non vi-

Quis mos olim in Tenoribus, obſcurum.

deo, capio non capio: & quam ſuſpicionum potiùs pede trepido tango, quàm ſcientiæ veſtigio firmiter premo. MOREM hîc intellego, *qui aduerſus Legi, quique abit à Grammaticorum ſcito ac iuſſu*. Quem Pronunciationi etiamnunc interuenire, nihil nego: ſed magis, ni fallor, olim, priuſquam eualuiſſent Grammaticæ argutiæ & oppreſſiſſent. Nam vt priſci illi & verè liberi Romani adſtricti ſeruiliter ad tenues, quas dixi, Leges fuerint: haud temerè crediderim. & regnum ſuum, vt in verbis, ſic in eorum ſono habuiſſe cenſeam Dominum illum Vſum. Quod Græci, quod Barbari hodie in ſuâ quiſque linguâ: cur non Romani habuerint, & quædam pronunciarint ad morem potiùs, quàm ad normam? ad ſuauitatem, quàm ad quantitatem? Ego cenſeam: etſi adfirmare aut illuſtrare id mihi fas paucis argumentis vel exemplis. Quomodo enim penetrem aut oculos adijciam in tenebras illius æui? omnia ſilentio & obliuione obruta: & ſcimus in eâ parte hactenus, quatenus ſcire nos Grammatici voluerunt. Quibus tamen ipſis expreſſa quædam contra ſuam Legem. præſertim eam, quæ Tenores ligat ad modulum ſillabæ & menſuram. Nam *Mercúri, Virgíli, Sulpíci* in vocandi caſibus ne illi quidem abrogant. Et Priſcianus *Muliéris* etiam recipit: Feſtus *Adeò* cùm Aduerbium eſt. magiſque miranda illa Priſcianus: *E'xinde, Déinde, Súbinde, Próinde, Périnde, Síquando, Néquando, Alíquando*. Quo exemplo nec *Enímuero* ego ſpreuerim, nec quod apud* Agellium Annianus adfirmat, *Exáduerſum*. Compoſitionem enim elucere ipſo Tenoris poſitu voluerunt. eâque re Priſcianus & hæc ſuadet, *Tepefácis, Suauérubens, Orbíſterræ, Virillúſtris, Præfectúsfabrum, Juriscónſultus, Intereáloci*; & Chariſius, *Sacráuia*. Ab hac mente idem ille Annianus *A'ffatim* primâ acutâ non mediâ pronunciabat: *cauſſámque huic Accentui dicebat* (verba Agellij ſunt) *quòd, Affatim, non eſſent duæ partes orationis, ſed vtraque pars in vnam vocem coaluiſſet*. Bis miror. primùm quid ita periculum hîc, ne duæ voces cenſeantur? cùm ne poſſint quidem. niſi reſcribas tamen (quod cenſeo) *Adfatim*. Deinde cur vulgò mediâ longâ extulerint? cùm conſtet certè de breui ſillabæ eius modo. Sed & in hoc & pluribus nihil ambigo quin lex neglecta: quæ ſingillatim

Et preſſerunt eũ, datâ operâ, Grammatici.

Nulla gens in Tenore aſtricta perpetim ad quantitatem.

Nec Romani quidem; vt exempla hæc pauca euincunt.

* Lib. VII. cap. VII.

Agellio illatum lumen.

tim Lipſi,quis indaget? niſi cui facem aliquam ab æthere accenderit ille Phœbus.

CAPVT XXII.

Laquei & velut ænigmata hac in re ſoluta. Agellij multis locis immiſſa lux. item Feſti, Victorini, ante omnes Ciceronis. oſtenſum de litteris eos loqui, non de ſillabis. Tu lege, vide, diſce aut doce.

NAM illa quæ tu in Conuiuio collegiſti, mira & noua fateor: ſed vide ne aſpectu primo talia, explorata non faciant tuæ menti. * Agellius, inquis, verbum *Quieſcit, perpetuâ linguæ Latinæ conſuetudine ē litterâ correptâ pronunciatum* adfirmat. *Quieſco* igitur dixêre. Lipſi erras. Non enim hæc doctiſſimi viri mens, & de litterâ ſe loqui non de ſillabâ clamat clarè. ergo nec de Tenore, cui in ſillabâ ſedes. Quid igitur vult? an poteſt E littera illîc corripi, quam duæ conſonantes excipiunt? Non poteſt, fateor. ſed ad meam illam Elementarem pronunciationem referenda iſtæc. quâ docui E litteræ duplicem ſonum; Tenuem ſiue Breuem, Pinguem ſiue Longum. Hoc igitur tunc quæſitum *Quieſco* E ſubtili & breui, vt *Here* diceretur: an longâ, vt *Neſcio, Caleſco*. Et abit illuc, vt in vſu pronunciatum breuiter velit, etſi longiter *Quies*. Simile in *Actito*. Diſputat enim idem ille * ſcriptor, *Actito & Actitaui, primâ litterâ correptâ an productâ dicenda ſint?* Ipſe productâ cenſet: etſi quidam non indocti viri, correptâ. Tu infers, *Actito* igitur quoſdam pronunciaſſe. Hem! os Lipſianum retine & frontem. Impudenter hoc dicitur, ſed & imprudenter. Nam hæc controuerſia. *Ago* litterâ A breui pronunciatur: an igitur & deriuatum ab eo *Actito*? alij negant, alij dicunt. Sed ipſe efferri productè probat, id eſt, *Aáctito*, A latiore & quaſi geminatâ. Nos enim hodie peſſimè, qui *Ago* pinguem ſonum damus, iſtiipſi *Actito* exiliorem. Atque hanc certam eius mentem eſſe ex eo certum, quod idem etiam ambigit in *Actitaui*. Sodes, ſi Accentuum res eſt, an in quartâ à fine controuerti poteſt de Tenore? Hac ipsâ luce perfundo, quæ ibidem obſcuriſſimè ſcripta: *Ab eo quod eſt Edo & Vngo, in quibus verbis prima littera breuiter dicitur, Eſito & Vnctito quæ ſunt eo-*

rum

Soluti nodi in Agellio.

* Lib. VI. cap. XV.

Quieſco E correptâ: quomodo.

Actito, A longâ.

* Libro IX. cap. VI.

rum Frequentatiua, primâ litterâ longâ promi. & contrà, Dictito, ab eo quod eſt dico, correptè. Hæc enim nulla vi mentis peruades, ſi pedem firmas in Accentu. At non ita eſt. Hoc agit & ait: *Edo*, E breui dici; *Vngo*, V breui: contrà tamen *Eſito* eâdem latâ & longâ, itemque *Vnctito.* Dicebant igitur, *Edo* **Vngo*(profer quaſi Y Græcorum, vt ſuprà doctum) & *Eêſito*, *Vûnctito* ſiue *Ounctito*. Contrà autem in *Dico* & *Dictito*. Nam illud vulgò erat *Dêico*, I longâ: iſtud *Dictito* eâ breui. Huc etiam illa* Agelliana refero: qui *Obiiciebat* quoſdam O litterâ productâ dicere miratur; item *Subijces*, *Coniicere*, *Iniice*, primis litteris longis. Quid? an non longæ eæ ſint? clarum quidem. ſed de ſono agitur, non de Tono. vultque ipſe non *Oobiices*, *Soubijces*, *Einijce*, *Cooniice* latè efferri, ſed *Obijces*, *Subiices*, *Iniices*, tenuiter. Hæc tibi mira? magis iſta quæ tunc certè non vidiſti. Ecce in Feſto ſcriptum: *Muſcerdas primâ ſillabâ productâ, ſtercus murum appellari.* Potéſtne in Accentu corripi? Idem: *Luſtra ſignificant lacunas lutoſas. at cùm eiuſdem vocabuli prima ſillaba producitur, ſignificat nunc tempus quinquennale, nunc populi luſtrationem.* Vides, etſi ſillabam nominet, de litterâ tantùm agi: quam ex more produci vult in alterâ ſignificatione, *Louſtra*: in alterâ tenuari, *Luſtra.* idemque in *Mouſcerda.* Simile illud eiuſdem: *Parret, quod eſt in formulis, debuit & productâ priore ſillabâ pronunciari, & non gemino RR ſcribi.* Iam Victorinus Afer, ex tuâ quidem mente, quàm ſuperuacuè moneat, imò ſtultè, *Heſternum*, productè dici debere? *Heſternum*, inquit, *productè dici debet. Nemo enim qui Latinè loqui ſciat, qui aliter quàm productâ ſillabâ Heſternum dixerit.* Di tibi benè faciant prouide ſenex. In Accentu quis aliter potuit? Sed de priore ſillabâ ſiue litterâ potiùs tu quoque intellegis, & mones longam eſſe, ne quis breuem ducat & dicat, quia ab *Herè.* Quæ res ſimillima illi in verbo *Quieſco*. Hæc ſeria, mi adoleſcens, nec nugarum aliquis ludus. videſq. vel ex Agellio quàm intentè de ijs egerint, imò litigauerint, viri magni. Sed venio iam ad ſcopulum, in quo mens omnis & ratio tibi fracta. Ciceronis locus eſt, qui miras facit tibi turbas: *Quid verò hoc elegantius, quod non fit naturâ, ſed quodam inſtituto? Inclytus dicimus, breui primâ litterâ, Inſanus productâ: Inhumanus breui, In-*

felix

Vngo, quomodo V breui?

* Obſerua. Nam nos hodie malè & craſsè.

* Libro IV. cap. XVII. *Obijcio, O breui.*

Feſto lux aliquoties, in re pari.

Et Victorino.

Ciceronis diu obſcurũ (nobis quidem) locum illuſtramus.

felix longâ. Et ne multis; in quibus verbis eæ primæ ſunt litteræ quæ in Sapiente atque Felice, productè dicuntur: in ceteris omnibus, breuiter. itemque compoſuit, concrepuit, conſueuit, confecit. Conſule veritatem: reprehendet. refer ad aures: probabunt. Et verba hæc ſunt, inquis, an portenta? Mihi quidem verba, Lipſi, & proba, ſana; ſi examinata à ſanâ mente. *Inclytus* & *Inhumanus* ait primis breuibus dici. An ſillabis? imò expreſſim addidit, *litteris*. Ergo de I breui aut longâ hæc diſſertio eſt: ſicut de O eadem in *Compoſuit, Confecit*, & quæ reddit. Igitur illud *In*, ſemper breue: niſi cùm ab F aut S excipitur, ſi vera norma illa Ciceronis. Ita dixeris, *Incipit, Indoctus, Ingenuus*, breuiter & hodierno more. contrà, latè *Eınfelix, Einſuauis, Eınficetus*, & talia, ad priſcum ritum non ad noſtrum. Pariter *Compoſuit, Concrepuit, Coniecit*, exiliter effabere: pinguiùs, *Coonfecit, Coonſueuit, Coonfiteor, Coonſigno*. Hæc Tullij germana mens, quam adfirmat mihi ſatis * Agellius; *Sed neque* OB, inquit, *neque* SVB *præpoſitio producendi habent naturam: neque item* CON, *niſi cùm eam litteræ ſequuntur quæ in verbis* CONSTITVIT *&* CONFECIT *ſecundùm eam primæ ſunt: vel cùm eliditur ex eâ N littera, ſicut Salluſtius inquit Fænoribus * coöpertus.* Idemque clariùs lib. II. vbi caput totum dat hiſce Tullianis illuſtrandis: additque mirari ſe cur *Pro* præpoſitio neglexerit hanc regulam, quæ non ſemper ante F producta. vt in *Proficiſci, Profanum, Profugere, Profeſtum, Profundum. Ea enim correptè dicimus*, inquit, *Proferre autem, & Profligare, & Proficere, productè.* Quæ ex monitis meis non vltrà obſcura. Sunt enim, *Proôferre, Proôfligare*, &c. Hæc an nota aut notata adhuc vulgo, neſcio: ſcio vera, & momentum grande habere ad germanum litterarum effatum. Tu Lipſi quid? Quid, inquam, niſi ſtupeo, quia non ſtupeo? Anteà in Cimmeriorum tenebris mihi videbar, nunc per te ſubitò in liquidâ & clarâ ætheris illius luce. Nec occurrit quod obijciam, nec velim.

Inclytus, quî primâ breuis?

Et talia.

Con, præpoſitio, quomodo efferend, lōga ſeu breuis?

* Lib. IIII. cap. XVII.

* Dicebant igitur, *Côoopertus*, ſicut & *Côonexus, Côoligatus, Côogo*: quæ Agellius prętereà notat lib. II. cap. XVII.

Item, Pro.

CAPVT XXIII.

Clauſula operis. Votum, vt hæc locum vulgò reperiant: quod facile, ſi velint pueritiæ doctores. Res ipſa honeſta, & vtilis in primis ad originationes vocum.

GAVDEO, inquit, quòd in his mihi fides: & magis, quòd Sermonis mei finis. Metam enim iam attigi. nec habeo quod addam, præter monita aut veriùs vota. Vtinam mens

Pædagogi & doctores hæc docere debeant.

ijs qui inſtituunt iuuentutem, hæc docendi! non deeſſet ratio aut via inducendi. In Græcâ Pronunciatione id iam peruicimus: quídni Latina hæc & cottidiana pariter niteſcat? Cuius vſus cùm latiſſimus ſit, imò cùm neceſſarius ad commercia coniunctionemque tot gentium: de germanâ facie eius tam exi-

Ad dignitatem linguæ.

guam nobis curam eſſe, iure mirer. In Pronunciatione autem illa eſt. atque vt hominis formæ veſtis cultusque non parum addit aut detrahit: ſic Sermoni effatus. Communio quidem

Ad etyma variarum vocum.

ſermonum linguarumque, & deriuatio vocum, non aliâ re magis illuceſcet, quàm germano iſto Enunciatu. ad quem legitimam viam tibi præiui, Lipſi: tu eam meliorem mollioremque calcando reddes. Dura enim pleraque initia videntur, confiteor: vſus eſt qui mollit & conſuetudo. At tu ſalue. te enim prandium, me patronus iam vocat. Et ſub hæc ipſâ verba aderat puer, qui innuebat.

INDEX

INDEX CAPITVM.

CAPVT I.

In Italiam meus aduentus. Mureti ibi reperti laus.ad ſermonem hunc pręparatio:&quiddam de iuuenilibus meis ſcriptis.

CAP. II.Ad ſermonem hunc ingreſſio. Prædictum de dignitate & de fructu cognitę Verę Pronunciationis.Suetonius correctus.

CAP.III. Quæ cauſſa corruptæ pronunciationis?Ea altiùs petita, à propagatione ſermonis: quæ per Romanum totum orbem. Afros,Gallos,Hiſpanos, Britannos Latinè vulgò ſciuiſſe. Hanc cauſſam corrupti ſoni germani: Item Barbarorum incurſum. Italica lingua quando cœperit? Penula Grammatica veſtis. Capellæ, Auguſtino, Tacito lux.

CAP. IIII. Pronunciatio generatim definita: diuiſa: quis dicendorum hîc ordo.

CAP.V. Vocales omnes Latinis Pluri-ſonæ. Eædem modulo & quantitate ancipites:ideoque olim Pronunciatu& ſcriptu diſtinctæ. Geminatio earũ qualis? Apex,qualis?

CAP. VI. Vocales primos affectus naturæ exprimere: & plurimùm,mæſtos. Artemidorus illuſtratus. A,litteræ geminus ſonus,Craſſus & Exilis.In Craſſo,duplex ea ſcripta:ſæpè cum flatu interpoſito.

CAP.VII. Quadruplicem videri ſonum in E litterâ fuiſſe. & ij ordine expoſiti. Hanc ipſam pro I ſæpè ſcriptam. Iulij Cæſaris Scaligeri laudatio.

CAP. VIII. Litteræ I triplex ſonus. Quæ in Plauto ſit longa littera? EI diphthongus paſſim pro I longâ:deque eâ ſcripturâ priſcorum variantes ſententiæ.

CAP.IX.O duplex eſſe, quod ad tempus & ad ſonum. Auſonij verſus aliter lectus. Tranquillus illuſtratus.

CAP.X. De litterâ V.quadruplicem eius ſonum eſſe: ſed primarium & eximium,duplicem. Plauto,Auſonio lux immiſſa. Quæ Feralis littera,& quare? Maurus & Chariſius correcti.

CAP.XI. Ad Diphthongos ventum: Latinum ijs nomen fidenter poſitum. Quot eæ, & in quibus enunciandis peccemus? AE quomodo efferenda? quomodo OE? Dio Caſſius emendatus. De EI obiter dictum: & quis ei ſonus?

CAP. XII. Ad Conſonantes ventum. de vicinis inter ſe, quoque Capite dictum.iſto, de B. V. P. F. Quid in Be efferendâ, & à quibus gentibus peccetur? an defendi poſſint? Dubitatum de ſono V Digammæ,& pluſcula ad eas argutias. De F germano ſono. A Scaligero abimus & Fabio. Auſonio, lucem damus, & medicinam Chariſio.

CAP.XIII. De C. K. Q. G. vicinis litteris. Refutati qui primæ ſonum duplicem adfingunt. In K litterâ Auſonius illuſtratus. idem iterùm in Q.& correctus. In C.Feſtus emendatus. Singulæ hæ litteræ, quando natæ. quid conueniant, quid diſcrepent? & plura Grammatici pulueris.

CAP. XIV. De litteris D.& T. Huius vitioſum hodie in parte ſonum eſſe: nec iuuari à falſo Papyrio. An T, Viuum ſignificauerit? Iſidorum fortean correxerim. Lapidibus data lux.

CAP. XV. De ſex litteris facillimæ pronunciationis iunctim dictum. N à Græcis aut Latinis ſæpè omitti: ſed malè.

CAP. XVI. De litterâ S,quæ multis veterum inuiſa,& culpata. A nobis ea releuatur. Romani quàm crebrò vſurparint, & pænè ante omnes litteras? X crucem referre. quædam de variâ crucium figurâ. Artemidorus, & Maximus & Iſidorus Epiſcopi illuſtrati. De litterâ Z, & ordine omnium ſoni.

CAP.XVII. Ad Accentus tranſitum. eorum in Pronunciatione vtilitas, ſiue Neceſſitas. Definiuntur, diuiduntur.

CAP. XVIII. De Tenoribus propriè. quibus alijs nominibus dicti? quid ſint? quotuplices ſint? Definiti omnes, & notulis ſuis inſigniti. De Sigmæ formâ per occaſionem diſſertum vberiùs.

CAP. XIX. Accentus olim nec Latinis nec Græcis ſcriptitatos eſſe. lapides, qui adſerere videbantur, reiecti aut aliorſum tracti.

CAP. XX. De Legibus Tenorum, quas Grammatici tulerunt. Eas promptas facileſque eſſe. à Fabio benè & ſtrictè comprehenſas. Plura in Notis quæ ad rei totius lucem.

CAP. XXI. Moris in Tenoribus priſci indagatio haud obuia. Legibus & Acumine ſuo preſſerunt Grammatici. Quædam tamen ex ijpſis eruta contra leges. Non videri Tenores ſemper accommodatos ad ſillabæ modum.

CAP. XXII. Laquei & velut ænigmata hac in re ſoluta. Agellij multis locis immiſſa lux. item Feſti, Victorini, ante omnes Ciceronis. oſtenſum de litteris eos loqui, non de ſillabis. Tu lege, vide, diſce aut doce.

CAP. XXIII. Clauſula operis. Votum, vt hæc locum vulgò reperiant: quod facile, ſi velint pueritiæ doctores. Res ipſa honeſta, & vtilis in primis ad originationes vocum.

FINIS INDICIS.

APPROBATIO.

DIALOGVS *iſte de Rectâ Pronunciatione linguæ Latinæ, à I. Lipſio clariſſimo Academiæ Louanienſis Profeſſore conſcriptus, præter voluptatem, hanc quoque vtilitatem adfert, quòd non priſcis modò libris, verumetiam lapidibus, & lucem immittat & correctionem adhibeat.*

Guilielmus Fabricius Nouiom. Apoſtolicus ac Regius librorum Cenſor.

RATIO

RATIO PRONVNCIANDI LITTERAS EX MARTIANO CAPELLA.

MARTIANVS *Capella formationem litterarum ad hunc modum exſecutus eſt:*

A, *ſub hiatu oris congruo ſolo ſpiritu memoramus:*
B, *labris per ſpiritus impetum recluſis edicimus:*
C, *molaribus ſuper linguæ extrema appulſis exprimitur:*
D, *appulſu linguæ circa ſuperiores dentes innaſcitur:*
E, *ſpiritus facit linguâ paullò preſſiore:*
F, *dentes labrum inferiùs deprimentes linguâ palatoque dulceſcit:*
G, *ſpiritus cum palato:*
H, *contractis paullùm faucibus ventus exhalat:*
I, *ſpiritus propè dentibus preſſis:*
K, *faucibus palatoque formatur:*
L, *linguâ palatoque dulceſcit:*
M, *labris imprimitur:*
N, *lingua dentibus appulſa collidit:*
O, *rotundi oris ſpiritu comparatur:*
P, *labris ſpiritus erumpit:*
Q, *appulſu palati ore reſtricto:*
R, *ſpiritum linguâ criſpante corraditur:*
S, *ſibilum facit dentibus verberatis:*
T, *appulſu linguæ dentibus impulſis excluditur:*
V, *ore conſtricto labriſque promulis exhibetur:*
X, *quidquid* C *&* S *formauit, exſibilat:*
Y, *appreſſis labris ſpirituque procedit:*
Z, *verò idcirco Appius Claudius deteſtatur, quòd dentes mortui, dum exprimitur, imitatur.*

EX TERENTIANO MAVRO.

Nunc ſingula quam poſſideant in ore ſedem, — *Vocalium ſoni.*
Ictuſque ſuos concipiant, & vnde rumpant,

Vt quiuero verſu blaterabo Sotadæo.
A prima locum littera ſic ab ore ſumit;
Immunia rictu patulo tenere labra,
Linguamq́ue neceſſe eſt ita pendulam reduci,
Vt niſus in illam valeat ſubire vocis;
Nec partibus vllis aliquos ferire dentes.
E quæ ſequitur vocula diſſona eſt priori,
Quia deprimit altum modico tenore rictum,
Et lingua remotos premit hinc & hinc molares.
I porrigit ictum geminos prope ad ipſos,
Minimumq́ue renidet ſupero tenus labello.
O Graiugenûm longior altera eſt figura,
Alter ſonus, atque temporum nota variata.
Compendia noſtri meliora crediderunt,
Vocalibus vt non niſi quinque fungeremur;
Productio longis vt daret tempora bina,
Correptio plus tempore non valeret vno.
Hinc ἦτα minùs ſcribimus, hinc & ω ſupremum;
Vnâ quoniam ſat habitum eſt notare formâ,
Pro temporibus quæ geminum miniſtret vſum.
Igitur ſonitum reddere cùm voles minori,
Retrorſus adactam modicè teneto linguam:
Rictu neque magno ſat erit patere labra.
At longior alto tragicum ſub oris antro
Molita, rotundis acuit ſonum labellis.
Y quam memorant, vocibus auia eſt Latinis;
Vocalibus autem quoniam iugata Græcis,
In noſtra etiam verba dabat frequenter vſum.
Subiecimus illam, cui nomen V dederunt,
Vocalem, ſonantes ſibi quæ iugaret omnes,
Et ſola ſonum redderet ex ſuâ figurâ,
Quem ſcribere Graius, niſi iungat OY, nequibit:
Hanc edere vocem quoties paramus ore,
Nitamur vt O dicere; ſic citetur ortus:
Productiùs autem coëuntibus labellis,
Natura ſoni preſſior altiùs meabit.

Iam

Iam cetera, non ordine quo ſolent, loquemur: *Conſonantium ſoni.*
Verùm vt cuique eſt proximitas loci, ſoníve.
Ne dicta priùs me ſubigat referre rurſum
Vicinia vocum, modico dirempta puncto.
B, littera, vel P, quaſi ſyllabæ videntur,
Iunguntque ſonos de geminâ ſede profectos:
Nam muta iubet portio comprimi labella:
Vocalis at intus locus exitum miniſtrat.
Compreßio porrò eſt in vtrâque diſſonora:
Nam prima per oras etiam labella figit,
Velut intus agatur ſonus: aſt altera contrà
Pellit ſonitum de medijs foras labellis.
Utrumque latus dentibus adplicare linguam
C preßiùs vrget, ſed & hinc hincque remittit,
Quo vocis adhærens ſonus explicetur ore.
G porrò retrorſum coït, & ſonum prioris
Obtuſus ipſi propè ſufficit palato.
At portio dentes quoties ſuprema linguæ
Pulſauerit imos, modiceque curua ſummos;
Tunc D ſonitum perficit, explicatque vocem.
T, quâ ſuperis dentibus intima eſt origo,
Summâ ſatis eſt ad ſonitum ferire linguâ.
K perſpicuum eſt littera quòd vacare poßit;
Et Q. ſimilis: namque eadem vis in vtrâque eſt.
Quia qui locus eſt primitus vnde exoritur C,
Quaſcumque deinceps libeat iugare voces,
Mutare neceſſe eſt ſonitum quidem ſupremum:
Refert nihil, K prior, an Q ſiet, an C,
Aut G quoque, vel C, ſimili parique lege
Addi, quaſi deſit, numero poteſt priorum.
Nulli dubium eſt, faucibus emicet quòd ipſis
H littera, ſiue eſt nota, quæ ſpiret anhelum.
Quin hanc etiam Grammatici volunt vacare,
Quia non adicit litterulis nouum ſonorem:
Sed Græcula quædam ſcholicæ nitela vocis
Vocalibus apta, ſed antepoſta cunctis:

Haſtas,

Haſtas, hederas, cùm loquor, Hiſter, hoſpes, huius,
Solum patitur quattuor ante conſonantes:
Græcis quoties nominibus Latina forma eſt,
Si quando choros, Phyllidas, Rhamnes, thyma, dico.
Septem reliquas hinc tibi voce ſemiplenas,
Vix lege ſolutus poterit ponere ſermo:
Has verſibus aptè quoniam loqui negatur;
Inſtar tituli fulgidulá notabo milto.

F.

Imum ſuperis dentibus adprimens labellum
Spiramine leni, velut hirta Graia vites,
Hanc ore ſonabis modò quæ locata prima eſt.

L.

Aduerſa palati ſuperá premendo parte,
Obſtansque ſono, quem ciet ipſa lingua nitens,
Validum penitus neſcio quid cogit inire,
Quo littera ad aures veniat ſecunda noſtras,
Ex ordine fulgens cui dat locum ſinopis.

M.

At tertia clauſo quaſi mugit intus ore.

N.

Quartæ ſonitus fingitur vſque ſub palato,
Quo ſpiritus anceps coëat naris & oris.

R.

Vibrat tremulis ictibus aridum ſonorem,
Has quæ ſequitur littera.

S. X.

——————— *Mox duæ ſupremæ*
Vicina quidem ſibila dentibus repreſſis
Miſcere videntur; tamen ictus, vt priori

S prom-

S promptus in ore eſt; agitur pone dentes
Sic læuis, & vnum ciet auribus ſuſurrum.
Mixtura ſecundæ geminum parat ſonorem:
Quia (ſimul & quæ prior eſt iugando niſum,
Retrorſus adactam ſolidant premuntque vocem.

EX VICTORINO AFRO.

A, *littera rictu patulo, ſuſpenſâ, neque impreſſâ dentibus linguâ enunciatur.*

E, *repreſſo modicè rictu oris, reductisque introrſum labijs effertur.*

I, *ſemicluſo ore, impreſſisque ſenſim linguâ dentibus, vocem dabit.*

O, *vt* E, *geminum vocis ſonum pro conditione temporis promit. qui correptum enunciat, nec magno hiatu labra reſerabit, & retrorſum actam linguam tenebit: longum autem productis labijs, rictu tereti, linguâ arcti oris pendulâ, ſonum tragicum dabit. Cuius obſeruationis & in* E *litterâ ſimilis penè ratio eſt.*

V, *litteram quoties enunciamus, productis & coëuntibus labris efferemus.*

B, & P, *litteræ diſpari inter ſe oris officio exprimuntur. nam prima, exploſo è medijs labijs ſono: ſequens compreſſo ore, velut introrſum attracto vocis ictu, explicantur.*

C, *etiam &* G, *ſono proximæ, oris molimine niſuque diſſentiunt. nam* C, *reductâ introrſum linguâ, hinc atque hinc inter molares ſurgens, hærentem intra os ſonum vocis excludit:* G, *vim prioris, pari linguæ lapſu palato ſuggerens, leniùs reddit.*

D, & T, *linguæ ſublatione ac poſitione diſtinguuntur. nam cùm ſummos atque imos coniunctim dentes ſupremâ ſui parte pulſauerit,* D, *litteram exprimit. quoties autem ſublimatâ partem, quâ ſupernis dentibus eſt origo, continget,* T, *ſonore vocis explicabit.*

K, & Q, *vtramque exprimi faucibus, alteram diſtento, alteram producto rictu manifeſtum eſt.*

F, *litteram imum labium ſupremis imprimentes dentibus, reflexâ ad palati faſtigium linguâ leni ſpiramine proferemus.*

L, *validum neſcio quid per partem palati, qua primordium dentibus ſuperis eſt, linguâ trudente, diducto ore perſonabit.*

At M, *impreſſis inuicem labijs, mugitum quemdam, intra oris ſpecum attractis naribus, dabit.*

N *verò, ſub conuexo palati linguâ inhærente, gemino naris & oris ſpiritu explicabitur.*

Sequetur R, *quæ vibratione vocis in palato, linguæ faſtigio fragoremtremulis ictibus reddit.*

Duæ ſupremæ S, *&* X, *iure iungentur; nam vicino inter ſe ſono, attracto ſibilant rictu: ita tamen, ſi prioris ictus pone dentes excitati ad medium lenis agitetur: ſequentis autem, craſſo ſpiritu hiſpidum ſonet, qui per coniunctionem* C, *&* S, *quarum & locum implet, & vim exprimit, vt ſenſu aurium ducamur, efficitur.*

Z, *apud nos vltima, in quâ non ſonus litteræ ſed vocabulum, & duplex ſyllaba eſt.*

PRIVI-

PRIVILEGIVM CÆSAREVM.

RVDOLPHVS SECVNDVS diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtembergæ, &c. Comes Tirolis,&c. Noſtro & Sacri Imperij fideli dilecto IVSTO LIPSIO gratiam noſtram Cæſaream.Poſtquam inter alia,quę DEVS immortalis hominibus liberali manu dedit dona, illuſtria inprimis illa & quaſi diuina ſunt, quæ in litteris liberalibusque diſciplinis conſiſtunt, quibus ſcilicet homines non tantùm ab animalibus ceteris rationis expertibus, ſed à rudi etiam & imperito hominum vulgo ita diſtinguuntur,vt tanquam Dij quidam ſplendeſcere in terris videantur: rem ſanè præclaram ſeque dignam illi præſtant,qui diligentem iis ipſis in litteris ac diſciplinis operam ponunt; præclariſſimam verò & Reipub. vtiliſſimam,qui eas ita excolunt, vt aliorum menti docendo,ſcribendo lumina præferant, eosque ex ignorantiæ tenebris quaſi manu educant. Quos excitare,quos amare atque animare, ad dignitatis noſtræ munus, ad quod Diuino vocati beneficio conceſſuque ſumus, inprimis pertinere exiſtimamus. Cùm itaque ab iis, quorum nobis ſpectata fides, quique iudicare de Litteris poſſint, acceperimus, inſignes te animi ingeniique tui dotes tibi à natura inſitas à primis temporibus ætatis tuæ ita litterarum ac diſciplinarum ſtudiis excoluiſſe atque exornaſſe, vt olim iuuenilibus adhuc annis præclara floreſcentis minimeque vulgaris eruditionis ſpecimina præbueris, dum obſcura in antiquis ſcriptoribus loca, quæ quædam tanquam luſtra erant, illuſtraſti, quæque in iis iniuria temporum deprauata & corrupta fuerunt, reſtituiſti, dum vetuſta Latinæ antiquitatis rudera in nouam ſubinde ſtructuram ſingulari artificio eleganter conuertiſti: ad exquiſitam adeò & raram doctrinam, quæ magnam de te apud doctos quoſque viros opinionem excitarit, perueniſſe, eamque variis abs te libris acri & graui cum iudicio ſcriptis atque in lucem editis oſtendiſſe, vt in eo quod tam feliciter tractes ſcriptionis genere paucos tibi pares hodie reperire ſit: iam verò matura te ætate virum, viro magis magisque digna, & viris doctis grata ac Reipub.vtilia ſcribere, quæque à primis illis Romanis olim auctoribus ſcripta fuerunt, à mendis purgare, & lectiſſimos quoſque ex Muſarum hortis,in quibus aſſiduè verſeris, flores colligere, concinnare, quibus Lectores mirificè recrees, & eorum pectus ad prudentiam probitatemque informes: haudquaquam prætermittere voluimus, quin Reipub. ad quam hæc abs te ornamenta conferuntur,cauſa, Cæſareo te noſtro elogio decorandum, & quamuis per te ſatis ipſe animatus ſis, animandum magis patrocinioque noſtro defendendum pro benigna noſtra in te ſuſciperemus voluntate. Quoniam verò lucubrationibus atque operibus tuis in lucem edendis, peculiarem te eligere velle Typographum, accepimus, Diplomate hoc noſtro priuilegioque te & Typographum tuum aduerſus quorumcumque fraudē, qui lucri cauſa, quod fieri ſolet, eadem excudere aut typis imitari fortè velint, munitos cupimus. Quamobrem pro auctoritate noſtra Cæſarea decernimus,ſtatuimus, vetamusque, ne quis Typographorum, Bibliopolarum,

aut aliorum, qui librariam negotiationem exercent, eos libros, quos tu editurus es, quocunque modo, charactere, aut forma, ſiue integros, ſiue aliquam eorum partem typis imitari, edere, excudere, aut venundare intra ſacri Romani Imperij, Regnorumq; ac Dominiorum noſtrorum hæreditariorum fines, triginta annis proximis à primo editionis die computandis, abſque tuo tuorúmve hæredum conſenſu audeat: Hac autem lege addita, vti tria vt minimùm cuiuſque libri exemplaria, quemadmodum moris eſt, ad Imperialem noſtram Cancellariam mittantur. Si quis verò edictum hoc noſtrum tranſgredi, violare, aut contemnere deprehenſus fuerit, eum non ſolùm eiuſmodi libris, tibi, hæredibúſve tuis, auxilio Magiſtratus, vbicunq. reperti fuerint, vendicandis, priuari, ſed triginta etiam Marcharum auri puri mulcta, cuius ſemiſſis quidem Fiſci noſtri Procuratori, fraudis vindici; alter verò ſemiſſis, tibi hæredibúſve tuis pendatur, puniri volumus. Mandantes vniuerſis & ſingulis noſtris & ſacri Romani Imperij ſubditis & fidelibus dilectis, tam Eccleſiaſticis quàm Politicis, cuiuſcumque ſtatus, gradus aut ordinis extiterint, præſertim verò iis, qui in Magiſtratu conſtituti, vel ſuo vel ſuperiorum ſuorum loco aut nomine, ius dicunt, iuſtitiámve exercent, ne quemquam hoc Priuilegium noſtrum impunè violare, ſpernere aut negligere patiantur: Sed, ſi quos contumaces compererint, conſtituta à nobis mulcta, eos puniri & quibuſcumque modis coërceri curent, ni & ipſimet grauiſſimam noſtram in ſe conuertere indignationem velint. Id quod hoc Diplomate, manu noſtra ſubſcripto, & Cæſarei noſtri ſigilli impreſſione munito, confirmamus. Datum in arce noſtra Regia Pragæ, die prima menſis Auguſti, Anno Domini Milleſimo, Quingenteſimo, Nonageſimo ſecundo: Regnorum noſtrorum Romani decimo ſeptimo, Hungarici vigeſimo, & Bohemici itidem decimo ſeptimo.

Subſign.

RVDOLPHVS.

Iacobus Curtius à Senfftenaw.

Ad mandatum ſacræ Cæſareæ M^{tis} proprium.

Io. Baruitius.

Additum ſigillum Cæſ. M^{tis} in cerâ rubrâ.

SVM-

SVMMA PRIVILEGII REGIS CATHOLICI.

PHILIPPVS *Dei gratia Hiſpaniarum, &c. Rex Catholicus, diplomate ſuo ſanxit, nequis,* IVSTI LIPSI *Hiſtoriarum in alma Vniuerſitate Louanienſi Profeſſoris, & item Hiſtoriographi ſui libros quoſcumque, à Cenſoribus legitimis approbatos; præter ipſius, heredúmve eius, voluntatem, intra triginta annos à prima ſingulorum librorum editione computandos imprimat, aut alibi terrarum impreſſos, in has Inferioris Germaniæ ditiones importet, venaléſve habeat. Qui ſecùs faxit, præter librorum confiſcationem, triginta marcharum auri puri illatione mulctabitur. Vti latiùs patet in litteris, datis Bruxellæ,* XIV. *Febr.* M. D. XCVII.

Signat.

Verreycken.

SVMMA PRIVILEGII REGIS CHRISTIANISSIMI.

HENRICVS *Dei gratia Galliarum & Nauarræ Rex Chriſtianiſſimus, ſingulari priuilegio ſanxit, nequis per vniuerſos Regnorum ſuorum fines,* IVSTI LIPSI, *quos vel hactenus edidit, vel in poſterum editurus eſt libros, excudere intra decennium præter voluntatem ipſius poſſit. Qui ſecùs faxit, præter librorum confiſcationem, ter mille florenorum illatione mulctabitur; vti latiùs patet in litteris, datis Pariſiis,* XIII. *Iulij,* M. DC. V.

Signat.

Perrochel.

TIbi IOANNES MORETE, pro amicitiâ quæ mihi cum Plantino (heu, quondam meo) & Plantinianis eſt ac fuit, tibi, inquam, permitto, vti DE RECTA PRONVNCIATIONE LINGVAE LATINAE DIALOGVM, quem poſtremò recenſui, typis tuis excudas ac diuulges. Ne quis alibi alius præter te, cupio ſiue iubeo, ex lege quam magnus Cæſar & Reges dixerunt.

Iuſtus Lipſius.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
APVD IOANNEM MORETVM.
M. DC. IX.

LABORE ET CONSTANTIA